

—న ర స్వ కీ శ్రం థ మం డ లి,—

రాజమహే శ్రీ నరము.

నవలలు—నవరసభరితములు—నవలలు

ముచ్చటైన బొమ్మలతో—ముచ్చటలొక క్యాలికోబై, ముచ్చట
లె చుమానము, కొక్కటిగా వెలువడుచును.

ని బంధనలు.

1. ఇందు జందాదారులగు జేబువారు ప్రవేశము
ముచ్చటముందుగా రు 0-4-0 లు చెల్లింపవలయును.

2. ఇందు లెండేసిమానము, కొక్కటిగా వెలువడు
చుండు క్యాలికోబై రు 1-0-0 చెల్లింపవలయును.

3. శ్రీంథము, బంపులకు పోట్ల మొలగు క
ర్చులన్నియును జందాదారులే భరి పను యును.

4. చందాదారులగునారు వెనుకటి శ్రీంథములన్ని
యును గొనవలయునను నియమము లేదు. కాని వారకోరిన
చో వెనుకటిపుస్తకములు కూడ, జందాదారుల వెంకే పు
చుచుండుము. కొత్తగా వెలువడుచుండు శ్రీంథములు మా
త్రము చందాదారులుతప్పక పుచ్చుకొనుచుండవలెను.

5. ఇందు, బ్రకటింపబడు ననుబంధములు చందాదారు
లు తప్పక పుచ్చుకొనవలయునను నియమము లేదు. కోరినవారి
కే పంపుచుండుము

6. సంవత్సరము చందా అనగా ముండు ప్రకటింప
బడు ఆరుపుస్తకములగు రు 7-2-0 లు ము దుగ, బంపువారికి
ఆరుపుస్తకములవలకు ప్రతిపుస్తకమును అనేరికప్రతుల
లుగా పంపుచుండుము. అట్లు పంపినవారికి ఆరుపుస్తకము
కు చెల్లింపవలసిన మని ఆర్డరు కమీషను 0-12-0 లును రి
జిస్టరు కర్చు 0-12-0 లును రు 1-8-0 కూడివచ్చును.

శ్రీ

అ హ ల్యా శా ప వి మో చ న ము

గ్రంథకర్త :

సర్వ మల్లీ కా ఋ స రా వ్ర గారు.

మొదటి కావ్యము.

ప్రకాశకులు :

అ డ్డే స ల్లి ల క్ష్యణ స్వామి,

సరస్వతీ గ్రంథమండలి,

రాజమహేంద్రవరము.

—=—=—

1924.

గ్రంథములలో మాయాహంసమున నున్న యింద్రుని నిందునిగా నెఱింగియు నాతనిపొందున కియ్యకొనినట్లున్నది. పైనాటకప్రదర్శనములో మాయాగౌతమునిమోసము పూర్తియగునటకుఁ గూడ నిజగౌతమునిగానే యహల్య యెంచినట్లు జూపఁబడినది. ఈకడపటి మార్గమే సమంజసముగ నుండునట్లు గాన్పించుటచేత నీనాటకమునందుఁగూడ నట్లవలంబింపఁబడినది. కాని యట్లవలంబించుటచే నహల్యాశాపవిషయంబున దివ్యజ్ఞానసంపన్నుఁ డగుగౌతమున కజ్ఞానమారోపింపవలసి వచ్చును. ఈచిక్కు తొలగించుటకై దివ్యజ్ఞానము నిర్మలచిత్తమున్నప్పుడే బొడకట్టు గావున నింద్రద్రోహము కనిపట్టునటకే యది యుండినట్లును నది మనసునఁ బొడకట్టినవెంటనే క్రోధ మావేశించి గౌతముని సామాన్యమానవునివలె జేసి ద్రోహకారణ మూహింప నవకాశ మిచ్చునట్లును దిరిగి యశరీరవాక్కులన సత్యము గ్రహించినట్లును నీనాటకమున మార్పఁబడినది. మరియుఁ బ్రాయశ్చిత్తమాత్రమున కనుటచే నహల్యయు సంతోషపూర్వకముగా తనభౌతిక దేహపరిణామ మంగీకరించినటుల వ్రాయఁబడినది. ఈమాఝలు సరసనమ్మత మగు నని నమ్ముచున్నాఁడను.

3. ఈనాటకము ముద్రాణమున కిచ్చినతరువాత ఏలూరులో రామనారాయణకవులనువా రిదివరలోనే యిట్టిది ప్రకటించి యుండుటఁజలిసి దాని తెప్పించి చూచినాఁడను. ఏకవిషయము వ్రాయుటచే గాఢాలు కొన్నిభావనాసామ్యములు చెండింటియందును బొడకట్టుచున్నవి. ఇతివృత్తము భేదముగా నుంటుచే ముద్రాణము పూర్తిచేయించుటకు నిశ్చయించితిని.

4. నాటకమున బొట లంతగా నననరము లేక పోయినను ప్రస్తుతకాలపురంగస్థలమున నవి ప్రయోగింపఁబడుచుండుటచే గొన్ని సందిద్దముల వానిని వ్రాసి యనుబంధముగాఁ జేర్చినాఁడను.

9. నాకు మొదటినుండియు నాధిభాషయందు దానక్తి మొదలైనను గాంధీత్యము లేకపోవుటచేతను బ్రథమపరియత్న మగుటచేతను నిందు దోషంబులు దొరలి యుండవచ్చును. గుణలేశంబు లేమేని నున్న నవి కృతీభర్తమహిమవలన ననియు దోషపుంజంబులు కృతీకర్తయవజ్జితవలన ననియుఁ దలంచగలందులకు గుణగ్రహణచాతీను లగువిబుధులకు విన్నవించుకొను చున్నాఁడను.

రాజమహేంద్రవరము, }
20-9-1924.

పప్పు మల్లికార్జునరావు.

ఈనాటికమున వచ్చుపాత్రలు
పురుషులు.

గౌతముడు—మహర్షి అహల్యభర్త.

అత్రి—మహర్షి.

బ్రహ్మ—అహల్య తండ్రి.

ఇంద్రుడు
యముడు
వరుణుడు
కుబేరుడు

} —దిక్పాలురు.

నారదుడు—బ్రహ్మకుమారుడు.

నిగమశర్మ
దేవలుడు

} —గౌతమశిష్యులు.

దశరథుడు—అయోధ్యాపురీశ్వరుడు.

రాముడు
లక్ష్మణుడు

} —దశరథకుమారులు.

నశిష్టుడు—పురోహితుడు.

సుమంత్రుడు—మంత్రి.

విశ్వమిత్రుడు—మహర్షి.

మారీచుడు
సుబాహుడు

} —రాక్షసులు.

స్త్రీలు.

అహల్య—గౌతమునిభార్య.

శచీదేవి—ఇంద్రునిభార్య.

మనోరంజని—ఇంద్రదూతిక.

తాటకి—రాక్షసి.

శ్రీ

అహల్యా శాపవిమోచనము.

నాంది

ఉ. శ్రీదము లోకకంటకవిచిత్రవిభేదము సాధుమోదమున్
స్వాదువరప్రబుభుభషట్పదనాదము వీతభేదమున్
కోభవికారసంభవవినోదము శ్రీహరిదివ్యపాదమున్
సాదృతి నొందు నీనవసుమావలి మీకిడు సర్వసంపదల్.

(అని పూవులు సభ్యులపైఁ జల్లి)

మ. పదియార్యేల వధూమణిల్ గలరు నీభాగ్యంబు నాకొక్కతెన్
ముదమారంగ నొసంగు కృష్ణయనఁగఁ బోల్పోలు! గైకొమ్ము నా
రద నేలేనిగృహంబునుండి యన నాబ్రహ్మత్వజుండేగి యా
పదియార్యేపురయిండ్లఁ గన్న హరిహరంబుల్ మిమున్బోవుతన్
(అని నిష్క్రమించును.)

(నాంద్యంతమున సూత్రీధారుఁడు ప్రవేశించి)

ఓహో! నేడు మహనీయు లగుసభాసదులెల్లఱు విచ్చేసి నవ్య
నాటకదిదృశ్యులగుచు కిటకిటలాడునట్లు సభాభవనమప్పుడే యలంక
రించి యున్నారు. ఇఁకఁ దడయరాదు. నటి యింకను రాలేదేమో!
(అని తెరవంక చెవియొగ్గివిని)

అహా! ఏమి యీసంగీతము! నటి యొంటరిగా నున్నప్పుడే
మిగుల మనోహరముగఁ బాడునుగదా. ఇది స్త్రీజనమంతకును సా
మాన్యధర్మమేమో! ఓహో! ఏమి యారాగాలాపనము! శ్రోతలను
మేఘమండలికిఁ గొంపోయి యువ్వెత్తుగఁ బూలపాన్పునఁ దోయు
నట్లును, శీతలలహరీతరంగమాలికాజోలికానివహంబుల నోలలాడిం

చున్నట్లును, హిమాంబుపూరధారాసారంబుల మోదుచున్నట్లును
 బరవశులఁజేయుచున్నది! లలితకళలందాబాలగోపాలము విదితమై
 వెంటనే యానందమొదవింపఁ జేయుటచే నుత్కృష్టమై సంగీతవిద్య
 సాటిలేనిదై యున్నది.

సీ. ఆశ్మచింతలనెల్ల నణఁగఁ ద్రొక్కఁగఁ జాలు

సంగీతవిద్యకు సాటి యేది

మంచినంగతులను మనసుఁ బట్టఁగఁ జేయు

సంగీతవిద్యకు సాటియేది

భగవంతునందు సద్భక్తి నాటఁగఁ జేయు

సంగీతవిద్యకు సాటియేది

కలకంఠకంఠుల ఘనతకెక్కఁగఁ జేయు

సంగీతవిద్యకు సాటియేది

గీ. నాదరూపంబు బ్రహ్మంబు నాఁ బనర్చి

చేతనాచేతనంబుల చిత్రగతిని

తాఁబూనూగ వృత్తులఁ దాల్చి జేయు

సరససంగీతవిద్యకు సాటి యేది.

ఇప్పుడు ప్రియురాలిరాగాలాపనము పూర్తియైనది. తిరిగి వే
 ఱొకటి మొదలిడక పూర్వమే పిలిచెదను.

సటీ. నటీ. కుటిలభ్రూకుటీ! సుగంధబంధురవీటీ.

సటీ:—(ప్రవేశించి) ఆర్యపుత్రా, నమస్కారము. మీకు 'టీ'

వేళ అయినదా యేమి? అన్ని 'టీ' లతో నన్ను బిలిచినారు?

సూత్ర:—(సవ్వచు) నాకు వేళకు 'టీ' యీయక పోవుటచేతనే

నటీనై స్థానకనామముతో నున్నావు. నాయొక్కనిమాట కేమి?

ఈసభ్యులెల్లకు నీగానామృతమునకై వేచి యున్నారు. వారి

కది శీఘ్రంబుగ నొసంగుము.

నటి:—ఏముతువును గూర్చి పాడవలెను.

సూత్ర:—సర్వసౌఖ్యప్రదంబగు వసంతర్తువును గూర్చియే పాడుము.

నటి:—చిత్తము.

[లయగ్రాహి]

మల్లెలును మొల్లెలును గొల్లెలుగఁ బూయఁగను జల్లనగు

తెమ్మెరలు మెల్లఁగను వీవన్

పల్లనములన్ మెనఁగి సల్లలితరావముల నుల్లమలరం బికము

లెల్లఁ దమిఁ బాడన్

పుల్లదళజాలముల హల్లకము లన్నియును దెల్లనగు నట్లు కడు

నుల్లసితమా బా

బిల్లి వెలుఁగుం దనరఁ బెల్లుగను మోదము ఘటిల్ల ననకాటు

ఋతుత్పల్లజము గాదే.

సూత్ర:—ఆహా ! సంగీతమా ! అమృతమా ! యిది. నీవు కేవలము కోకిలవే!

నటి:—ఆ, ఏమి ! నేను నల్లగా నుంటినని యధిక్షేపించుచున్నారా!

నేను పరభృతంబనయినచో నన్ను భరించు చున్నమీరుమాత్రం
మేవిజాతిలోఁ జేరుదురు ?

సూత్ర:—ఓహో ! “కాకీకోకిలచందమాయె గదవే కాంతామన
న్నేహముల్” అను పామరలోకోక్తికి మనముభయులము గుఱి
యగుచున్నాము. కలకఁతివలె హృద్యముగా గానముచేసితివన్నం
దులకు నింతగాఢ పెంచి నన్నదూషింప మొదలిడితివి. నీయట్టి
విపరీతజ్ఞానముగలస్త్రీలు పెక్కండ్రిక్కాలంబున బయలువెడలఁ
బతివృతాధర్మంబులడుగంటుటచేతనే యీసభ్యులు నన్నిపుడొక
బతివృతాచరిత్ర నాటకమాడ నాజ్ఞాపించి యున్నారు. అందు
చేత నిప్పుడేకథనాటకమాడిన బాగుండునో చెప్పుము చూతము.

నటి:—ఆర్యపుత్రా! శ్రీలలోఁ బతివ్రతాధర్మములకుఁగంటినచోఁ
బురుషులలోమాత్రముదైవభక్తి పూజ్యమగుచుండుట లేదా?
అందుచేత భగవన్నహిమవ్రకటిత మగునాటక మేదైన నాడ
వలసినదిగాఁ గొందఱు శ్రీసభ్యులు నాకాజ్ఞ యిచ్చినారు.

సూత్ర:—ఔను, అదియనవసరమే. అందుచే భగవన్నహిమయుఁ
బాతివ్రత్యమును బ్రకటిత మగునాటక మాడుదము.

నటి:—అట్టిది యేది గలదు?

సూత్ర:—(అలోచనమభినయించి)అహో! నీమంత్రాంగమూలమున
నెట్టికథ జ్ఞప్తికి వచ్చినది! అందు నొకదివ్యమైన పతివ్రతాచరిత్ర
ముండుటయే కాక భగవంతుని సంపూర్ణావతారములోని కొంత
మహిమగూడ ననుసంధింపఁబడినది. అది యేదియో చెప్పకొను
ము చూతము.

నటి:—నరి యింకనుదెలియకుండునా? “అహల్యాశాపవిమోచన
మేనా?”

సూత్ర:—అబ్బో! ఆవులించిన పేవులు లెక్కపెట్టుదానవు నీకుఁ
దెలియకుండునా! నిశ్చయముగా నదియే. (అని యాశ్చర్యముతో
నటినైపు చూచుచున్నాడు)

నటి:—ఏమట్లు తెప్ప వాల్చక నానైపు చూడెదరు. మీ సమస్య
లు మీకే గాని మఱియెవరికిని దెలియవనుకొన్నారా యేమి?

సూత్ర:—అందుచేతఁ జూచుచుండుట లేదు. సంగీతసాహిత్యవిశార
ద వగునీకిట్టి సంగతులు తెలియవని గాదు. నేడు నీహాసరించు
కొన్న యపూర్వాలంకారశోభ చూచిచూచి తనివినొందకు
న్నాడను”

గీ. సుందరాంగి సహస్రము జూచి చూచి
సకలఋషిగణమును దేవనికరములును

విస్మయానందమగునలై వృత్తు వెడల
 బ్రహ్మసభలోనఁ గొలుపున్న పగిది గాదె.
 ఇఁక బోవుదము రమ్మ.

(అని నిష్క్రమింతురు.)

ఇది ప్రస్తావన.

శ్రీ

అహల్యా శాపవిమోచనము.

ప్రథమాంకము.

(సత్యలోకము. బ్రహ్మజేవునికొలుపు. మునిశ్వరులు దేవతలు సుపవిత్రులై యుండురు. అహల్య బ్రహ్మపరీక్షను గూర్చుండి యుండును)

బ్రహ్మ—మునీంమృగారా, దిక్పాలురారా, యీ నిఖిలచరాచరవ స్తుప్రపంచంబున సృష్టి సతతంబు గావింపుచున్నను దృష్టి లేక యొకయపూర్వరూపరేఖావిలాసవతి యైనస్త్రీరత్నంబు సృజింప నిశ్చయించిన వాఁడనై నాసృష్టిచాకచక్రము లోకమునక జూపిం పఁ దలంచి యహల్య యను నీకన్యకామణిని నిర్మించినాఁడ. సత్త్వా వ్యమును రచించిన కవీంద్రునివలెను సుందరప్రతిమను విలిఖించిన చిత్రీకారునివలె నీ సృష్టిచే సంతృప్తాంతరంగుఁడనై గర్వపడుచు న్నాఁడను. కాని వనితలు బాలప్రాయంబునఁ జలిదండ్రిల కత్యంతానందకారిణు లయ్యు, యశావసప్రదూర్భావంబునఁ గొంతవిషాదకారిణులు గాక పోరు. అయ్యది వరాన్వేషణవిషయం బున నని మీకెల్లరకుఁ దెల్లమే కదా.

చ. సుతఃచిరరూపవంతుఁడో విశుద్ధకులప్రభవుండో విద్యులక్ష్మి గఱచినవాఁడో ధర్మపథగామియో భూతీసమన్వితుండో భా సురయశుఁడో వరుండనుచుఁ జూచుట నైజము కన్నవారికొ సరసి వచింపుఁ డట్టి సుగుణాన్వితు నీభవనాళి నెల్లడక.

నారః—తండ్రి, మీవంటి జగత్కర్తలకే యీవిషయ మింత యాలోచనీయమై మనోవ్యాకులత కలిగించుచున్నచో సామాన్యసంసారుల కెట్లుండునో గదా!

మ॥ ననమాసంబులు మోచి కాంచి రుజులన్ బాయంగ రక్షించి యి
ష్టవరంబుల్ సమకూర్చి పెంచి యటుపై సంసారభారంబు దా
ల్చి నరాన్వేషణ సేయుచో జనకు లే పాట్లొండఁ బాతాదురో
భువనంబుల్ సృజియించు నీకె యిటులై పుట్టంగ సందేహముల్.

అయినను ద్రికాలజ్ఞుడ నగు నీకన్న నీవిషయంబున నిర్ణ
యింప సమర్థుడెవడు ?

అత్తి:—బేన, ఈనారదుడు చెప్పినది లెస్సగా నున్నది.

బ్రహ్మ:—ఎవ్వరికేని స్వవిషయంబున మతి పరిభ్రమించి సరి
యైన యూహకు రాసీయదుగదా. అందుచే స్వముఖంబున
కడ్డంబు వలె స్వవిషయంబున కితరులయాలోచన యావశ్యకమై
యున్నది.

ఇందు:—దీనికై యిత యాలోచన యేటికి? సకలక్షోణీధరపక్ష
క్షోదదక్షం బయిన దంభోళీచే జంభాసు రాదినిఖిలరాక్షసవీరులఁ
దన్నాడి త్రిలోకరాజ్యం బవక్రివిక్రిమలీల నేలుచు సవనతంత్రం
బులన్ హవిర్భాగంబులు గొనుటలోఁ బ్రాముఖ్యత గాంచిన యీ
దేవేంద్రుని కొసంగినచో నీనందననందనోద్యానంబున నమృదా
నందంబున విహారంబు సలుపుచు దేవతాసహస్రంబుచే నూడిగంబు
లఁ గొనుచు సుఖంపఁగలదు.

యముడు:—అఖండబ్రహ్మాండజీవరాసుల పుణ్యపాపవిభాగంబులు
నిష్పక్షపాతంబున నొనర్చుచుఁ బాపులఁ జండశాసనంబున దం
డించుచు నుత్తములఁ బుణ్యలోకంబుల సమస్తసౌఖ్యసంపదలం
దేల్చుచు సమవర్తి యని ధర్మమూర్తి యని ఖ్యాతి వహించిన
యీదండపాణిదండ నండగొనినచో నీదుహిత సమస్తహిత
సహిత యగునని నమ్ముము.

వరుణుడు:—విధాతా. నీప్రజలజోద్యపుండవు నేను జలాధిపతిని.

మనకిదివఱకే సంబంధముకలదు. నాసఖ్యంబు లేనిచో నీ యిల్లు నిలువ నేరదు. మఱియు నేను విజృంభించినచో నీనప్పులపాల గుడువు. గనుక యిక్కన్యకామణి నొసంగి ముందు నాయిల్లు నిలువం బెట్టుము.

కుబేరుడు:—ఓహో! ఆగుమాగుము. ధనదునిన్నేహం బుండిన నప్పులపా లెట్లు కాగలడు. ‘ధనమూలమిదంజగ’ త్తను న్యాయంబున ధనముగలవానికే సర్వసౌఖ్యములును మహాపద్మా దినననిధుల కధీశుండనై యక్షరాక్షసగంధర్వాదులచే సంసే వితుండనైన నన్ను బరిణయంబగుచో నిఖిలైశ్వర్యంబులఁ దులఁ దూఁగుచు సమస్తభోగంబుల నీపుత్రిక యనుభవింపఁగలదని వేతె నుడువవలయునా?

గౌతముడు:—చతురాననా! ఈయైశ్వర్యంబులు నీభోగంబులు తపోసామర్థ్యంబున కెనగావు. తపోబలము గలవారి కెట్టి దుర్ఘట వస్తువైనను స్వాధీనమగుటయేగాక శాశ్వతానందప్రదాయక త్వముఁగూడఁ గలిగియుండు ననుసంగతి నీకనుభవైకవేద్యమే. నిగ్రహానుగ్రహసమర్థత కూడఁ గలిగి యుండుటచే నట్టివా రెల్ల రకుం బ్రభువువలె శౌరవపాత్రు లగుచున్నారు. మఱియు నీయ హల్య హవసంపదయందే గాక జ్ఞానసంపదయందుఁగూడ సా మాన్యస్త్రీలోకంబు నతిక్రమించిటచేత నొకతపస్వి పరిగ్రహింప యోగ్యత గలది.

ఇతర మునులు:—బౌనాను, గౌతముడు చెప్పిన దెంతయు యధార్థము నార:—(తనలో) ఈగౌతముడు తర్కశాస్త్రవేత్త. యుక్తివాక్యము లలోఁ దీసిపోవువాడు గాఁడు. అయిన నిట్లుజిగి చూచెదఁ గాక. (ప్రకాశముగా) ఆర్యా, గౌతమా, విరాగులై తపోవృత్తినున్న వారికిఁగన్యకామణులతోఁ బనియేమి? కామాద్యరిషడ్వర్గంబుల

జయించి నిశ్చలమనస్కులై యున్నవారికే గదా నిర్విఘ్నముగాఁ దపంబు సాగుట.

ద్రు:—(తనలో) ఈనారదుడు మంచిప్రశ్న నేసినాఁడు. దీనికేమి సమాధానమునచ్చునో చూతముగాక.

త:—నారదా! తపోధర్మముప్రసరింపజాలకే నియమింపఁబడి యుండలేదు. గృహస్థులధర్మముకూడ నై యున్నది. నిక్కముగాఁ జతురాశ్రమంబుల నున్న వారికినిఁ గలదు. ధర్మపత్నిని స్వీకరించుట కామాద్యరిషడ్వర్గంబులకు లోనైనట్లైచకూడదు. గృహస్థాశ్రమధర్మంబుల కని యెఱుంగునది.

ర:—అట్లయిన నొకానొక కన్యయే కావలెనను విచారమెందులకు? ఏకన్య యైన నేమి?

త:—అట్లుగాదు. ఈపరమేష్ఠిచే సృష్టంబయిన జీవరాసులలో జ్ఞానంబునుబట్టి యనేకయంతరంబులు గలవు. ప్రత్యక్షముగాఁ గౌషాణమునందున్నప్పటికంటెఁ దరుగుల్గులతాదులయందును, వానియందున్నప్పటికంటె జతువులయందును, జతువులయందుకంటె మానవులయందున్నప్పుడు జీవుడు క్రిమక్రిమముగా నెక్కుడుజ్ఞానుండయి యుండుట యనుభవసిద్ధమేకదా. తదుపరి యను బ్రవృత్తినివృత్తిమార్గానుసారులగు జీవులు క్రమంబున జ్ఞానాధికులై యుందురు. ఒకేజ్ఞానాంతరమందున్నవారి కొకే విధమగు నభిరుచులు నలవాట్లుఁ గలిగి యుందురు. అట్లగుటంజేసి యట్టిస్థితియందున్న స్త్రీపురుషులు దాంపత్యనశంబున జ్ఞానాభివృద్ధి గావించుకొని పరస్పరోత్తిర్లమునకుఁ గారణభూతులగుదురు. కావున నేదోయొక స్త్రీని వివాహమాడక సమానజ్ఞానాంతరముగలస్త్రీని వివాహమాడుట పురుషునకును, అట్టిపురుషుని వివాహమాడుట స్త్రీకిని గర్తవ్యమై యున్నది.

అహా:—(తనలో) ఈ ఋషి కుమారుడు సామానంబులగుండ జీవుల ను
 కున్నాడనుచున్నాడు. ఆస్థితియందు జీవుడెట్లుండునో, ఎండల
 కెండుచు వానలకుడడియుచు వాని బాధల గ్రహింపజాలునో
 జాలఁజో తఱువాతఁ దండిగారి నీయంశమడిగి తెలిసికొన
 దును గాక.

నార:—తండీ, మీరడిగినవిషయములో నీమునీంద్రులును దిక్పా
 లకాదిదేవతలును నన్యనొకనినిష్టపడక యెనరికివారే పెండ్లి
 కొడుకులై కూర్చున్నట్లు గన్పించుచున్నది. కావున వీరిలో
 సమర్థుడెవఁడో నిర్ణయించుటకై యేదేని నొకప్రతిజ్ఞ నిర్వ
 హింపనియమించుట యుచితమని నాకుఁ దోచుచున్నది.

బ్రహ్మ—ఔను. అట్లనే కావించెదను (అలోచనమభినయించి)
 సభ్యులారా, యీనాప్రతిస వినుండు.

చ. కలుషహరంబు ముక్తిదము కామ్యసుఖావహ మా త్మబోధనా క
 విలసిత మంచు నెంతయును విశ్రుతమా ధరణీప్రదక్షిణం
 బలఘుగతిక జరించెయు రయంబున నెవ్వఁడు ముందునచ్చు వాఁ
 డలికులనీలకుంతల యహల్యకరంబును బట్టఁ బాత్రుఁడౌ.

అత్రి—ఓహో, బహుదుర్బటముగా నున్నదే. యోగబలము గలవా
 రికి గాని యెరులకు సాధ్యము గానట్లు తోచు చున్నది.

ఇందు—ఇది యెంతఘని!

(పంచచామరము) విమానగామినై చరించి వేగమా ధరాస్థలికా

కృమానఁ జుట్టి నచ్చి పద్మగంధి హస్తమొదనా
 యుమేశుఁడున్ మేశుఁడున్ నిజోరువాహనంబులన్
 సమానులేమి నాకు మేఘసంగతుండనైనచో.

(తనలో) అహా! ఏమి యాయహల్య సౌందర్యముచూచుటకీ
 రెండునేత్రములు చాలకున్నవి. శరీరమంతయు నేత్రములైనచో

నొక్కమాటు సర్వాంగసౌందర్యము నిలకడగాఁ జూచి తృప్తిపొందుదు నేమో!

యముడు—

శా. త్వేళారావనదృక్షమై విమతహృత్ప్రేమప్రభేదంబునై
చాలన్ మ్రోగెడు ఘంటికానినదమున్ సంధిల్ల గీగ్రవంబునన్
హేలన్ అంకెలు నైచుచున్ భునము క్షిత్వంబు వేంచేయుచో
నాలంబోర్వక యేగు నామహిషవాహంబుండ జంకేటికిన్.

నాకంటె ముందెవ్వఁడు వచ్చునో చూచెదగాక.

వరుణుడు—ఆ. వె. త్కృతలంబుకంటె జలరాసులే యెక్కు
నై తనర్పు భూమియందు గాన
భూప్రదక్షిణంబు ముందుగా నాకంటె
సలిపి మగుడి రాగఁ జాలు నెవఁడు.

కుబేరుడు—కం. నాపుష్పక ముండంగా

సీపృథివిం జుట్టి వచ్చు తెంత యిప్పుడె నే
సీపద్మాక్షికరంబున్
బ్రాపింపఁగ తుణములోన వచ్చెదఁగనుఁడి.

గౌత—(ఏవోయాలోచించి తలపంకించి యూరకుండును)

బ్రహ్మ—ప్రస్తుతమీసభచాలింతము.

(అందఱునిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది ప్రథమాంకము.

అహల్యాశాపవిమోచనము.

(విష్కంభము)

(భూలోకము. గౌతమశిష్యులగు దేవల నిగమశర్మలు ప్రవేశించుచున్నారు.)

దేవ—ఏమోయి నిగమశర్మ, అంతయడావడిగఁ బరుగెత్తుచున్నావు.
ఏదైన విశేషమున్నదా యేమి యీవేళ?

నిగ—ఓహో, దేవలా నీవేనా, అడావడికేమి యున్నది. గురువుగా
రీమధ్య సత్యలోకమునకేగి యుండుటచేతఁ బాఠాలు సరిగా జరు
గలేదుగదా. ఇప్పుడు తిరిగి వచ్చినారు గనుక చదువుకొందామ
ని వెళ్ళుచున్నాను. కాని నీవెప్పుడు వచ్చినావు. గురువుగారువే
ళ్ళుగాఁ జూచి యిట్టే తుట్టుమని పాటిపోయినావు.

దేవ—ఇప్పుడే వచ్చుచున్నాను. తొండరపని యుండి నెట్లైనానురా
లేకపోయినచో నాశ్రమమునుండి కదులుచునా? కాని గురువుగా
రెవతెనో దేవలోకపువేళ్ళను దీసికొని వచ్చినాఁడనుకొనుచున్నా
రేమిటి?

నిగ—ఛీ; నిర్భాగ్యుడా! వేళ్ళకాదురా; కళ్ళనుగాళ్ళ నుండఁ జూచు
కో, గురుపత్నిదూషణ!

దేవ—అదేమిటో చెప్పకుండఁ దట్టెదవేమిటిరా? గురుపత్ని యెవ
రు? గురువుగారికింకను బెండ్లికాలేదే.

నిగ—మొన్న సత్యలోకములో నయినదిరా. బ్రహ్మమానసపుత్రిక
యయిన అహల్యను వివాహము చేసికొన్నారు. ఆమె యెంతో
హావనంతురాలు శ్రీమహావిష్ణువు జగన్మోహిన్యవతారమును మి
చవలె ననుపట్టుడలతో నామెను బ్రహ్మ నిర్మించినాఁడట. మూ
ఢులెవ్వరో వేళ్ళయని నీతోఁ చెప్పియుందురు.

దేవ:—దానికేమిలే. బ్రహ్మదేవుడు తనకూతు నిచ్చుటకేమాత్రం

పువ్వాడు పడునాలుగులోకాలలో నెవరునుగనబడలేదా యేమి?
తేక ఆమెయొన అట్టైశ్వర్యములు చూచి వలచి వచ్చినదా!

స:—భీ? నోరుమూయి. గురువుగారిసత్తువ నీకేమి తెలియును.
ఆయన బ్రహ్మదేవునిప్రతిజ్ఞ చెల్లించి మఱియు వివాహమాడి
నారు గాని మఱియొకలాగునఁగాదు. ఈభూప్రదక్షిణము ముం
దెవ్వరు చేసివత్తురో వారికిఁ దనకుమార్తె నిచ్చెదనని బ్రహ్మ
శపథము చేసినాడు. అదివిని దేవతలు మునీశ్వరులు తమవా
హనబలంబులు యోగబలంబులు పిక్కబలంబులు చూపుచు
వెళ్ళినారు. గురువుగారు నకలశాస్త్రవేత్తగావున బాగుగా
నాలోచించి యక్కడ నప్పుడే యీనుచున్న ద్విముఖయై యు
న్నగోవును జుట్టి మూడుమారులు తిరిగి భూప్రదక్షిణముచేసి
వచ్చితిని అహల్య నిమ్మని యడిగెనట. అందునకు బ్రహ్మ
సంతసించి కుమార్తె నిచ్చి వివాహముచేసెనట. ఇదివిని దేవ
తలలోఁ గొందఱు కొఱకొఱలాడఁ జొచ్చిరట. ఇదియథార్థము.

స:—ఓహో! మంచియంత్రము వేసినాడే. ఓరీ. యిట్టి యం
త్రములే మనము గురువుగారి యొద్ద నేర్చుకోవలెనురా, చదువు
మాటకేమి పొస్తముండిన నదే వచ్చును. రాకపోయిననుసరే.

స:—ఓరీ నిర్భాగ్యుడా! ఇట్టి యంత్రాలు మాత్రము చదువు
లేనిదే వచ్చునటరా! ఎంత శాస్త్రప్రమాణము చూపించి బ్రహ్మ
దేవుని సభలో నీయుక్తి చెప్పి గురువుగారు నిగ్రహించుకొని
వచ్చినారో యెఱుఁగుదువా? చదువురానిజే యెందునకుఁ
బనికిరావు.

స:—అటులయిన సట్టియుపాయములకుఁ బనికి వచ్చు చదు
వేదో యదియే చెప్పడనుము గురువుగారిని. దానికేమిగాని
గురువుగారిభార్య మంచిదేనా? దయాంతకరణలు గలదేనా?

పై పటారమేనా ?

నిగ:—‘ఆకారపద్మశోగుణః’ అన్నట్లు మెరూపమునకుఁ దగినట్లే గుణములుకూడ నున్నవిరా. బ్రహ్మదేవుని యెన్నికనృప్తి యైన తరువాత దేనిలోనైన లోపముండునా? మొన్ననువచ్చినదో లేదో అప్పుడే యెన్నిశ్చనుండియో పరిచయమున్నట్లు ముని పత్నులందఱితోడను స్నేహముగా మాట్లాడుచు మనశిష్యుల నండఱిని బుతులినలఁ జూచుకొనుచు నన్నపానాదులు వారి యనిదే తాను గ్రహింపదు. శిష్యులమాట యెందుకు? ఆశ్రమమందున్న లేడిపిల్లలకును లతకూనలకును ముందు నీళ్ళు పోయక : తాను త్రాగదు. మహాపతివ్రత. తనయొడలిమీఁద నున్న మిక్కిలివిలువగు నాభరణంబులు మృదుదుకూలములు నాశ్రమమునకు వచ్చిన వెంటనే తనభర్తయున్నికి సనుకూపముగా నండనని యెంచి మునిపత్నులకిచ్చివైచె. తాపసశ్రీల కుచితమగు వేషముతో నున్నది. ఇంక నెన్నియో గుణములున్నవి. నాపాతమున కాలస్యమగుచున్నది. పోవుదమురా, సావకాశముగాఁ జెప్పెదను.

(ఇద్దఱు సత్కృమించుచున్నారు)

ఇది విష్ణుభము.

శ్రీ అహల్యా శాప విమోచనము.

ద్వితీయాంకము.

(గౌతమాశ్రమము, గౌతముఁడు కృష్ణాజినముపైఁ గూర్చుండి జపముచేసి కొనుచుం
డగా అహల్య యన్ని హోత్రముచేసి పూజాద్రవ్యము లుంచును. గౌతముఁడు
జపము చాలించి యన్ని ని బూజించి హోమము చేయును)

గౌత:—(లేచి) అహల్యా! అగ్ని భట్టారకునకుఁ బ్రదక్షిణముచేయు
దమురమ్ము. ఉభయులును బ్రదక్షిణము. చేసి యగ్ని కెదురుగాఁ
జేతులు జోడించుకొని నిలుతురు.)

శా. ఓ తేజోనిధి! సర్వలోకభరణా! యోయుజ్వలాకార! యో
శౌభ్రస్తార్తక్రియాలవాల! హరనేత్రా! పావకారక్షకా
నీతోసాటియె వేల్పులెస్వరును శ్రీయౌ! బుద్ధియౌ! సత్వము!
చేతస్థైర్యము నిచ్చి బ్రోవగదవే శ్రీహవ్యవాహా! మము!
(అని పూజించి కొన్ని యక్షతలు తనశిరసున నుంచుకొని
మఱికొన్ని యహల్య నెత్తిపై వేయును.)

అహ:—నాథా! ఈయాసనమున విశ్రమించి కొంచెము గోక్షీర
ములఁ గైకొనుఁడు. కాలాతిక్రమ మైనట్లున్నది.

గౌత:—అట్లనే గావించెదను. (అనికృష్ణాజినాంతరణమగు నున్నతా
సనమున గూర్చుండి యహల్య యిచ్చిన పాలలో సగముమఱి
యొకపాత్రమందుఁ బోసి) ప్రేయసీ! ఇవి నీవు కూడ గ్రహిం
పుము. సరిచర్యలచే నలసి యుండువు.

అహ:—నాథా! నాకిప్పుడక్కఱలేదు. అవి యన్నియు మీరు గ్రహిం

హింపుడు. పరిచర్యలు నలుపుటలో శ్రమము లేకపోవుటయే
గాక ముఖింత యత్సాహముగా నున్నది.

గాత:—అయినను నీవుకూడఁ దీసికొనినగాని నాకు సంతుష్టి గలుగ
నేరదు. నా యభీష్టము నెఱవేర్చుము.

అహ:—మహాప్రసాదము. అట్లనే చేసెదను.

(ఉభయులు పాలు త్రాగుదురు.)

గాత:—అహల్యా! నీవేమహారాజునో లేక నిన్ను వరింపనెంచిన
యేదిక్పాలకునో పరిణయమైసహో నీకింత కష్టములు లేక ముఖం
తువుగదా. వారియున్నికి మాయున్నికి నెంతయంతరముగలదు?
సీ. చంద్రశిలాక్షీర్ణసాధముల్లేవుగా

శాంతమా మునిశర్మశాలగాని

తతహంసశూలికాతల్పముల్లేవుగా

వరకుశానిర్మితాస్తరణగాని

వీనులవిందుగా గానముల్లేవుగా

స్వాధ్యాయమంత్ర ఘోషంబె గాని

పరిచారికాజనవ్రాతముల్లేవుగా

సారంగశాబకనమితి గాని

గీ. అకట! నీహాపమునకుఁ బ్రాయంబునకును

నగిన యున్నియె చాలన్యత్యాస మయ్యె

కష్టనృత్తిని గాలంబు గడుప నయ్యె

కలికి! ననుజెట్ట బట్టిన కారణమున.

అహ:—ప్రాణనాథా! ఏమిట్లనుచున్నారు? నేనేమి యపరాధ
మొనర్చితిని? నాపనులయందెచ్చటనైన బ్రమత్తురాలనై యవి
వేకముచే మసలితినా యేమి? అజ్ఞానకృత మ్మేదైన నున్న నీ
మించి తెలియఁజేసి యిదీనురాలి విచారము తొలగింపుడు.

కలలో నైన నీయున్ని కష్టమనిభావింప లేదే. ఇది వినుండు.

సీ. మేడలు మిదైలు నీజానె విడునని

ప్రాణేశుతోడి సంవాసమునకు

హంసశూలికశయ్యతానె సుఖంబులై

పతిపాదపద్మసేవనముకంటె

విమలసంగీతంబు వీనులవిందానె

పతిమృదుహితవాక్య ఫణితికంటె

పరిచారికాదుల భాగ్యంబు సమమానె

స్వయముగాఁ బతిసేవ సలుపుటకును

గీ. అకట ! క్షణభంగురంబులొ యైహికముల

తగులకయె శాశ్వతానందదాయకమగు

పథముఁ దెల్పెడు మిము చెట్టఁ బట్టి యుంట

కేమి నోచితి నో తొలిబామునందు.

ఈరీతి నెప్పుడు తలపోయుచుందునుగాని కష్టమనునది స్వప్న మందైనను గాంచకున్నదానను. నిధా మిక్కిటి సందేహము కలిగించిన నాయపరాధమేదియో సెలవిచ్చి కృతార్థురాలిం జేయుదురు గాక.

శాతః—ప్రేయసీ ! నీవేయపరాధము నొనర్చి యుండలేదు. నీచిత్త వృత్తి నరయఁ గోరి యట్లంటిని. నిజముగా నీకాభోగంబులే కా నలయునెడల నవి మాత్రము కొఱతలే. ఇదిగో చూడుము. నా తపోమహిమ (అని నేత్రములకుఁ గమండలములోని జలము రాయుచున్నాఁడు) చూచితివా.

మ. అవిగో చూడుము భర్మహర్మ్యములు నేత్రానందమా రత్నదీ పవిత్రానంబుదె, తూఁగుటుయ్యెలలు మేల్ పర్యంకజాలంబుల య్యనె, భూషాప్రకరంబులయ్యనె, దుకూతాఘంబులవ్వే, సఖి నివహంబుల్ గను మిష్టమున్న నిలుమీ నిత్యంబుగా వానితోక.

అహ:—ఆహా ఏమి యీచిత్రము. ! సమస్తవైభవంబు లొక్కక్షణములోఁ బరికల్పించితివే. కాని కృత్రిమంబు లగునానగర రామణీయకములకంటె నీయాశ్రమమందలి ప్రకృతిదేవతసహజ సౌందర్యమే నాకెక్కుడుప్రీతి గొల్పుచున్నది.

శాత:—అట్లయిన నాస్పృష్టి యిప్పుడే లయింపఁజేసెదను గనుము.
(అనిమంత్రజలంబులఁజల్లును)

అహ:—ఓహో యెంతలో మటుమాయమైనది ! దానినలని సౌఖ్యములు నట్లేగదా ! నాకవియంతగా రుచింపవు.

శాత:—ఔను. తామరపద్మమే గృహముగా నేర్పరుచుకొన్న మహానుభావునికూఁతురవునీకుకృత్రిమనిర్మాణములెట్లురుచించును?
(తెరలో)

అయ్యా, శాతమాశ్రమమెక్కడ ? ఎంతదూరము నడిచినను గానరాకున్నదే ! ఆకలిబాధచేతఁ గృశించుచున్నారము. ఎక్కడ శాతమాశ్రమము ? ఎక్కడ శాతములవారు ?

చ. ఇరువదినాల్గువత్సరము లేకె చిట్టుక్కున వర్షబిందువేన్
గుఱియుటలేదు తామములు ఘోరములై భువినిండె నెంతయున్
ధరఁగల ప్రాణికోటి కడు తల్లడమందెను తుత్పిపాసలన్
మరణపుబాధ చెందుచును; మన్నవె యన్నముపెట్టి శాతమా.

అహ:—(లేచిచూచి) అయ్యో, ఎవరునాయనలారా ! మీరు శాతమాశ్రమము వెదకుకొనుచున్నారు. ఇదే శాతమాశ్రమము రండి. ఇటు ఇటు. మీకుఁ గానలసినంత యన్నము పెట్టెదను రండు.

(అంతటఁ గొండఱురైతులు ప్రవేశించుచున్నారు)

బాబో రక్షించండి ? రక్షించండి (అనిసాగిలఁబడుచున్నారు)

శాత:—లెండు, లెండు మీకేభయమును లేదు. కూర్చుండి సావకాశముగా మీవృత్తాంతము దెల్పుఁడు.

ప్రథముఁడు—చ. ఇరువదినాలువత్సరములేకె.....

(అనుపూర్వోక్తపద్యమునుజదువుచున్నాఁడు)

బుషిన త్తమా ! . మేమాండ్రదేశీయులము రయితులము.
ద్విద్వాదశవన్నతామంబులు పట్టి వన్నములులేక పంటలన్న నేమో
యెఱుఁగక యన్నవస్త్రంబులు లేక యెంతయో కృశించి యున్న
వారము.

సీ. పంటభూములు బీడుపడి బ్రహ్మచేముడుతో

నిండె దుష్టభుజంగనివస మగుచు

పచ్చికతావుల గచ్చపొదల్ గ్రమ్మె

కూరపెరళ్ళ పల్లెరు లలమె

కూపతటాకముల్ రూపుమాయుచు నింకె

దప్పిక బతులు ధరణి కొఱఁగె

పశువులఱొక్క లప్పడములగతి నెండె

వంటపొయ్యలు బూజు పట్టి యుండె.

గీ. తాప మగ్గలమయి ప్రజ తహతహ పడె

ఆధులును వ్యాధులును బట్టి యడఁచె జనుల

జీవనమె దుస్సహంబయి చెన్ను దక్కె

కటకటా ! ఏమివర్జింతు టామబాధ.

శాత్రుఁ—ఏలయింత చిక్కుపడుచున్నారు ? నాయాశ్రమంబున నెన్ని
దినములయిన మీ రాబుబిడ్డలతో నెంతమందియైన నుండవచ్చునే.
నేననుదినము తపంబునకుఁ గూర్చుండుటకుమున్ను పుడి సెడువిత్త
నము లీవనస్థలిని జల్లుదు. అవి పరమేష్ఠివరప్రసాదంబుచే నాత
పంబు ముగియునరికి మొలకలెత్తి ఫలించి యాహారమొసంగు
చున్నవి. దాని నెందఱో యనుభవించుచున్నారు. మీరు
నట్లు చేయుఁడు.

ద్వితీయుడు—ఆర్యా, మామనవి వినుడు. మీరు సెలవిచ్చిన మార్గము మాకు సంపూర్ణ సౌఖ్యము నీయఁజాలదు. ఎంతకాలము మాజన్మభూమి విడిచి యొకగృహస్థునియింట తినుచుఁ గూర్చుండఁగలము. మాయంట మేముండి గంజిత్రాగుచున్నను అది షడ్రసోపేతభోజనముగా నుండును. ఒకరింట షడ్రసోపేతముగాఁ బెట్టినను బెక్కుదినంబు లుంటకు మనమంగీకరింపదు. మేమజ్ఞానుల మగుటచేత నిట్లు మోటుతనముగాఁ బల్కుచు న్నందులకు తమింపుడు.

శాత్రు—అటులయిన నన్నిప్పు డేమిచేయు మనెదరు? మీయభిప్రాయమేమి?

ప్రథముడు—మహాప్రభో! మాకోరిక యేదనఁగా మాకీ యనా వృష్టి యధికవృష్టి బాధలతో నిమిత్తము లేకుండ శాశ్వతముగా నన్నము పెట్టింపుడని.

ద్వితీయుడు—తుదకన్నమున్నను లేకపోయినను స్నానపానాదులకు లోపములేకుండఁ దగినంతతీర్థవనతి నైసఁగలిగింపఁ గోరుచున్నాము.

శాత్రు—ఓసో! మీభూములు దేవమాతృకలుగా నుండక నదీ మాతృకలుగాఁ జేయుమని మీకోరికయా? అది బహుదుష్టమే (అనికన్నులుమూసికొని యాలోచించి) సరే తెలిసినది. మీకోరిక నెఱవేఱును లెండు. నేను వెంటనే తపంబున కరిగి పరమేశ్వరు ప్రార్థించి యాతని జటాజూటమున నున్న గంగను బడమటికనుమల ప్రాదుర్భవింపఁజేసి మీదేశములగుండ ప్రవహింపఁజేసి సాగరసంగమమగునట్లు చేసెదను. అయ్యది గోదావరి యనుపేరితోఁ బరగుచుండు. ఇది యంతయు వారముదినములలో జరుగును లెండు. మీయిండ్లకుఁ బొండు.

ప్రథముఁడు—స్వామీమహాప్రసాదము. మహాప్రసాదము. మాకు
గావలసినదే. ఆనదికి తమనామధేయ ముంచుకొని గౌతమి
యని తరతరంబులదనుక వాడుకొనుచు సుఖంపఁ గలము.
మాకింక సెల వొసంగుఁడు.

గౌత:—గోదావరిచేఁ బవిత్ర మగుమీదేశము ముం దెట్లుండునో
తెలియఁ జెప్పెద వినుండు.

ఉ. ఎచ్చటఁ జూచినం గనుల కెం పగుభాన్యపురాసిగుట్టలుం
బచ్చికపట్టు నిర్మలజలంబులు తీయనిపండ్లతోఁటలున్
మచ్చిక హాయిగా దిరుగుమందలు గూడినగోగణంబుతో
హెచ్చగు సంపదల్ గలిగి యింద్రపురంబును ధిక్కరించెడున్.

రైతులు—అబ్బో అంతభాగ్యమా మాకు అంతభాగ్యమే. ఏమో
మీరు దైవముతో సమానులు ఏమిచేసినను జేయఁగలరు.

గౌత—ఇప్పుడంతభాగ్యమా యనుచున్నారు. పట్టిన తరువాత
నన్న మఱచుటయేగాక నాసంతతివారిని దృఢీకరించుస్థితికే
గూడ మీలోఁగొందఱు వత్తురు. ఇంక ప్రౌద్ధపోయినది. మీరు
పోండు.

రైతులు—మీయాన్నము తినుచుఁ మిమ్ము మఱచి నట్లయినఁ
గళ్ళును గాళ్ళు నుండఁ జూచుకోవద్దా బాబూ? సెలవియ్యండి.

అహ—ఆకలిగొనియున్నామంటిరి. అన్నముతినిపోండు.

రైతు:—అమ్మా, మాకు శాశ్వతముగ నన్నము పెట్ట వరమిచ్చి
యే యున్నారు. ఇంక వేరె యన్నమిప్పుడు వలదు, తల్లి.

అహ:—అట్లయిన నీక్షీరంబయిన త్రాగుఁడు.

(అని అందఱకును బాత్రులతో క్షీరమిచ్చిన త్రాగుదురు)

రైతు:—అమ్మా, నీయాదరణవల్లను నీక్షీరములవల్లను మాకుఁ
గడుపునిండినది. సెలవిమ్ము పోయినచ్చెడము.

అహ:—మంచిది.

[తైత్తిలుపోవుచున్నారు]

నాథా, వీరికి వండుకొన నక్కఱ లేకుండఁ దిండి పెట్టెద మన్న నాశ్రమమందుండక మిమ్ము శ్రీమపెట్టి తాము శ్రమపడెద మందురేల?

శాత:—ప్రేయసీ, మంచిపశ్న వేసితివి. నేనంతయు దివ్యదృష్టిచేఁ దెలిసికొంటి. దీనియధార్థము సంగ్రహముగా నెఱిగింతు వినము. కైలాసంబున గంగాపార్వతులకు సవతులకయ్యము తఱుచునం ప్రిప్తముకాఁగాఁ బార్వతి యెట్టులైన గంగను శివునిజటాజూట మునుండి నింపి భూలోకంబునకనుపదలఁచి యిదివరలో భగీర థునిమూలమునఁ కొంతసార మెడలించి యుత్తరదేశంబులఁ బాటునట్లు చేసినది. ఇప్పుడు పూర్తిగా నుద్వాసన చెప్పఁదలఁచి పెద్దబుద్ధి గలవిఘ్నేశ్వరునితో నాలోచించి యీపన్నాగము పన్నినది. ఈయాంధ్రదేశీయుల లేవనెత్తి తీసికొనివచ్చి ముందు మాట్లాడిన దావెనకయ్యయే సుమా!

అహ:—అహో, ఏమి చిత్రము దేవతలకుఁగూడ మాత్సర్యములు నవతిపోరులునా! పరమేశ్వరుని యభిమతప్రకార మేల యీ పార్వతి యుండఁ గూడదు? ఆమె జ్యేష్ఠురాలు కావున గంగా దేవి యేల విధేయురాలై యుండఁగూడదు. ఊరిపిడుగు వీరిపెట్టి ని గొట్టుకపోయినదన్నట్లు వీరిపోట్లాటలు మధ్య మధ్యమలోక వాసులకుఁ గాటకంబులు పుట్టింపనేల? ఈకుట్రలు మహానుభావు డగునీశ్వరునకుఁ దెలియకుండునా?

శాత:—తెలియకేమి? మహాత్ములు తమకుఁ గొంత యబ్బంది కలిగినను లోకోపకారకమైనపనిలో నడ్డురారు. కావున నాయన తటస్థుడై యుండెను.

అహ:—మీరేల యీకుతంత్రములకై తపము న్యయముగావించు

కొనెదరు.

గాత:—నే నీకార్యమవలంబించుటకు రెండుకారణములు గలవు.
మొదటిది లోకోపకారకత్వము రెండవది తాను నష్టము గురి
యింపనిచోఁ బంటలు బండ వనుకొనుదేవేందునికి గర్వభంగ
మగుట.

గీ. చెడుగుసేతల నెవ్వరేక జేయ నెంచ
మంచిపనులుగ బుద్ధిచే మార్పనగును
వసుధ వడగాడ్చు లార్ద్రమా వట్టివేళ్ల
తడకమూలమునకొ జల్లబడినయట్లు.

ఇక ప్రౌద్ధపోయినది శయనింతము రమ్మ.

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

అహల్యా శాపనిమోచనము.

తృ తీ యాంకము.

ప్రథమరంగము.

(స్వర్గలోకము, ఇంద్రధనవనము. ఒక యానముపై నింపుడు గుర్తుండియుండును)
 ఇందు:—(స్వగతము) బౌరా, బ్రహ్మయంతవాఁ డన్యాయమున
 కొడిగట్టుకొనుచుండఁగా నిఁక లోకములో ధర్మదేవత నాలుగు
 పాదములతో నెట్లుండఁ గలదు. ఒకపాదము కుంటియైనది.
 తనకన్య నితరులకీయ నిష్ఠములేకున్నచో నొక్కశాతమునే పిలిచి
 యొసంగరాదా. ఏల యీనట్టి శపథములు చేయుట? దూడ చ
 చ్చిన చేటపెయ్య నమర్చినట్లు భూప్రదక్షిణ మొనరింపలేక గో
 ప్రదక్షిణ మొనర్చి తత్ఫలమే యొసంగు నని మూలనున్న యే
 దో శాస్త్రము చూపించినంతమాత్రమున యుక్తాయుక్తములఁ
 బరిశీలింపక కన్యనొసంగుట యేటిన్యాయము? అక్కటా! అడవు
 లలోని యాకలములఁ దినుచు బర్ణశాలల నివసించు జడదారి
 యెక్కడ? చతుర్దశభువనసమ్మోహనం బగునాయువతీరత్నమె
 క్కడ? ఇట్టి విరూపకుటనలచేతనే యీవిధాతకు నితరదైవము
 లనలె లోకపూజ్యత లేకపోయినది.

సీ. కడుదరిద్రునికీచ్చు గంపెడు పిల్లల

భాగ్యవంతుని ననారోగ్యుఁ జేయు

లోభివానికి ద్రవ్యలాభంబు సమకూర్చు

మూర్ఖున కధికారపూర్వ మొసంగు

వ్యభిచారికి లభించు పరమపత్రినత

చక్కని భార్యయకా మండునకును

విద్వాంసు నెప్పుడు విత్తహీనుగఁ జేయు

సర్థహీనునకు నూహలు ఘటించు

గీ. తెలివిగలవాని కోపిక గలుగకుండు

ప్రేమఁ జూపెడు పితరుల విడుచు కొడుకు

నిట్టి విపరీతఘటనల సృష్టి చేయు

కతన భాతకుఁ బూజ్యత గలుగ దయ్యె.

సశే. ఇక గడచినదానికి వగచినఁ బ్రయోజన మేమి? అ

క్కాంత యన్యకాంతయైనప్పుడు నేను విముఖుండ నగుటయే న్యాయము గదా. ఆహా! అట్లుండ సాధ్యమగునా?

సీ. పూర్ణేందుబింబమై మోము గ్రాలక యున్న

నగవక విముఖుండ నగుదునేమొ

తఖకుఁజూపులు లేళ్ళ నళికింపకున్నచో

నగవక విముఖుండ నగుదునేమొ

దరహాసచండికల్ తాపమార్పకయున్న

నగవక విముఖుండ నగుదునేమొ

పొలఁతిమేనిపసిండివలపు లొలయకున్న

నగవక విముఖుండ నగుదునేమొ

గీ. చెలున చెలునంపునృష్టి యై చెలఁగకున్న

నగవకుండఁగ విముఖుండ నగుదునేమొ

సునతి నను దమిచూడ్కులఁ జూడకున్న

నగవకుండఁగ విముఖుండ నగుదునేమొ.

ఉ. ఆయలిసీలకుంతలముఖాంబుజ మాయధరోష్ఠబింబ మా

తోయజనేత్రీవై భవము తోరపుజన్మవంబిక మానితం

బాయతవేణి యాహూయలొయారపునెన్నడ లాయమాయికం
బాయసి తేక్షణంబు లహహా! మఱువంగ నశంబె యెన్నడేక.
శచీ దేవి:—(వెనుకనుండి ప్రవేశించి) నానాభుడేదియో యూలో
చించుచు బల్కుచున్నాడు. ఈమఱుంగున నుండియే వినెదను.
ఇంద్రు:—ఈచతుర్దశభువనంబులలో నట్టిసౌందర్యరాశి విని కని
యెఱుంగనుగదా!

శచి:—(తనలో) ఎవ్వ రీసౌందర్యరాశి? పురుషుడా? స్త్రీయా
పురుషులు సామాన్యముగాఁ బురుషసౌందర్యమంతగాఁ బ్రశం
సించరు. స్త్రీయే యై యుండినోపు. నన్ను విపాహమాశిన కొ
లఁగిదినము లిట్లు ప్రశంసించుచు వచ్చినను, జరకాలపరిచితనగు
టచేతను స్వీయనగుటచేతను నిష్పక్షిపాగడ్డ నన్నై యుండదు.
ఇంద్రు:—కాకిముక్కునకు దొండపండు గట్టిన ట్టిజడదారి కట్టియు
వతీరత్నమా?

శచి:—(తనలో) ఓహో! ఏవరో తాపసపత్నినిగూర్చి ప్రశంసిం
చుచున్నాడే! ప్రమాదము వచ్చునట్లున్నది. ఎవరామె? ఎవ్వ
రైననీమి? జడదారి కామె తగదనుచున్నాడు గాని తాను న
లఁచినట్లు చెప్పియుండలేదు. ఇంకను నిదానించి వినియెదగాక.

ఇంద్రు:—అనిర్భాగ్యుడగుశాతముఁ డెక్కడ? త్రిలోకాధినాథుఁ
డనై శతక్రతువుల నొనరించిన నేనెక్కడ? నన్ను గామించిన
వనితను గుయ్యక్తిచేతఁ గదా సాధించినాడు. ఇందులకుఁ బ్రీతి
య్యక్తి నేనుమాత్రము వన్నలేనా? బృహస్పతితో నాలోచించిన
చక్కని యూలోచన చెప్పఁగలఁడు. కాని యీసంగతి వెల్లడిం
చిన యెడల నాయనకే యాస పుట్టునేమో. రహస్యాలోచనమె
ప్పుడు నతిబుద్ధిమంతునితో జేయరాదు. అత్మబుద్ధియే సుఖమై
నది. నేనే యూలోచింతును.

శచి—(తనలో) సరే, ఇక్కడెలిసినది. బ్రహ్మదేవునిచే నహల్య గౌతమమహర్షి తీయఁబడినదని యీనడుమ వింటి. నానాథుఁడు గూడ నప్పు డాలోకంబున కేగినాఁడు. ఆమెయందు వలపు దగిలియుండవచ్చు. ఆమె కడురూపసి యట.

ఇంద్రుఁడు—హా! అహల్య! నాదానవైతి వనుకొంటిని. ఎంతలో దాటిపోతివి! ఎక్కడ దాటిపోదువు? తనువులు దూరమైన మనసులు దూరమా? నా డాసభలోఁ గ్రేగంటిప్రసారంబున సీమక్కువ నాకుఁజెల్పినే తెల్పితివి. నేను నీకై యిట్లు పరితపించుచుంటిని. మనసులు కలిసినప్పుడు శరీరములు మాత్రమెంత కాలము దూరముగా నుండునో చూచెదఁ గాక. ఫలపాపిక్తిఁ బిఠీలకమార్గము విహంగమార్గము ననిరెండుతెరువు లిదివఱకే యేర్పడినవి. అందుఁ గడపటిది శ్రేష్ఠతరముగాన విమానముపై క్షణములో నిటకుఁ జెత్తును. ఆపై నావజ్రాయుధమున్నది. (అనికన్నులుమూసికొని) అదిగో! అహల్య ఎంతస్ఫుటముగాఁ గాన్పించు చున్నది!

గీ. ఏల యిటునటు తారెద వింద్రుఁ డిదిగో
లలన నినుజూడఁ గనులు గాయలుగఁ గాచి
వేచి యుండెను జాలంబు విడిచి యిప్పుడె
బిగ్గఁగొగిటఁ జేర్చుమీ బినరుహాక్షి !

(అని చేతులుఁచాచుచున్నాఁడు.)

శచి—(ఇంద్రునిచేతులనడుమ ప్రవేశించి) ఇదిగో వచ్చితిని.

ఇంద్రుఁడు—(దిగ్గున లేచిచూచివెలవెలబోయి) ప్రాణేశ్వరి ! ఎంతసేపై నది నీవువచ్చి?

శచి—నాథా, మీరహల్యాస్తవమారంభించు సరికే వచ్చియుంటిని.

ఇంద్రుఁడు—(తనలో) ఓహో! ప్రమాదము వచ్చినదే. ఇప్పుడేమని

చెప్పదును. (ప్రకాశముగా) సఖి! మానవకోటి నిద్రయందు సుఖించుచుండునని పలుమాలు చెప్పగా విని యాసుఖమెట్టిదో చూడవలె నని నిద్ర కల్పించికొంటిని. అందు స్వప్నము వచ్చి గౌతముడు, అహల్య బ్రహ్మ మున్నగువారందఱితోడను నేను బ్రహ్మసభలో నున్నట్లును నేదోవాదము జరుగుచున్నట్లును గన్పడినది. అదిస్వప్నావస్థ గాని వాస్తవముగాదునుమా.

శచి:—ప్రాణేశ్వరా, స్వప్నావస్థయైన నేమి! మీయభీష్టమే నాయ భీష్టము. మీకెవ్వరిష్టలో వారే నాకునిష్టలు. కాని యొకవిన్న పము చేసికొనుచున్నాను. అది విని మీయిచ్చ వచ్చిన తెలుగునఁ జేయుడు. మీ కీదేవలోకంబుననే రంభాద్యప్సరస్త్రీలు పలువురు కలరు. వారియందఱికంటె నధికమని యొకమర్త్యభామినిని గూర్చి తలపోయుట భ్రాంతియని తలచు చున్నాను. అయినను దావలచినది రంభ యగు. ఒకరికంటి కొకరింపుగా గాన్పించిన గాన్పించవచ్చును. కాని మగనాలై తదుపరి మహా మహిమ గలగౌతమునిపత్ని యై యున్నయాపతివత్పాశిఖా మణిని జెనక నుంకించుట మనకెంతయో యనర్థదాయకమని బెగ్గొందుచున్నదానను. అయ్యది హాలాహలము మ్రొగుట యు నగ్ని నొడిగట్టుటయు నగును. సర్వజ్ఞులకు మీకు నేనేటింగించు నంతటిదానను గాను గాని మోహవివశతచే నియ్యది స్ఫురింప లేదేమోయని విన్నవించుకొనుచున్నదానను. ఇంతకన్న నిరంకుశం బగుమిచ్చిత్తవృత్తి కష్టురఁ జాలను.

ఇందు:—ప్రేయసీ! ఏల నన్నిట్టి నిష్ఠురోక్తుల నలయించెదవు. రంభాద్యప్సరోగణంబేల? నీకంటె నీమాండులోకంబుల నాహృదయమాకర్షించిన వారొండు గలరా? స్వప్నావస్థలో నేదో ఘర్షితదాని కేలయిట్లాడెదవు? రమ్మ సంఘద్యోసంబునఁ

గొంతనేపు విహరింతము. (అని చేయిపట్టుకొని నడుచుచు)
(తనలో) ఆహా! యీహస్త మహాల్యాహస్త మైన నాయూసంద
మెట్లుగడును! అయ్యది యెట్లు లభించును? (ఆలోచనమభిస
యించి) విశ్వకర్మకూతు రగుమనోరంజని యిట్టి కార్యములందు
నిపుణత గలది. ఆ మెవలస సాధింతును గాక.

(నిష్క్రమించుచున్నారు)

తృతీయాంకము.

౨ రంగము.

(గౌతమాశ్రమము—పర్వకాల.)

అహల్య:—గృహయజమానుఁ డింటలేనపుడు గృహకార్యము లెంత
జాగరూకతతో నిర్వహించుచున్నను నిండు లేకుండును. నానా
భుండు పశ్చిమపుకనుమలకుఁ దపస్సున కేగి వారముదినములకు
వత్తునని యెంతయో చూడ్గఁ బ్రసాదించెను. నేటితో వారముగు
ను. ఈరాత్రియో రేపో తప్పక వచ్చును. నేడు కాకి పలుమా
లు లఱచినది. ఎవరు వత్తురో. అతిథిపూజనంబులఁ గడుమెలం
కువతోఁ బ్రవర్తిల్లుమని నాకాజ్ఞ యొసంగినాడు. నేనీకార్యము
లిదివఱకువలె జేయుచుండినను నాతఁడెంటలేనప్పుడు చేయుట
కెంతయో భీతికలుగుచుండును.

క. కడు సులభం బగుకార్యము

బెడిదం బగుయాజమాన్యవిధిచే జేయక

గడు దుష్కరపు బనియును

గడతేర్చగనాను భర మొకండు వహింపక.

(మనోరంజని ప్రవేశించుచున్నది.)

మనో:—(తనలో) ఆహా! ఈమెయే కాబోలు నహల్య. స్మితము

గా విష్ణునిజగన్నోహనావతారంబును మించి యుండవలె నని పట్టినశపథ మానలువ నెఱవేర్చికొన్నాడు. ఆడుదాసనగు నా కే యీమె వలపు గొలుపుచుండఁగా మహేంద్రు సంతటివాడై మెక్తై పలవించుట వింతయేమున్నది. కాని దుష్టుల మగునీదూ తికాకార్యమొకటి నాపైఁ బెట్టినాడు. ఇటు చూడ మహాతపస్వి భార్య. అటు జూడఁ ద్రిలోకాధీశ్వరుం డగునిందున్నాఁడు. ఎటు లనెఱవేర్తునోతోచకున్నది. అయినఁజూచెదగాక (ప్రకాశముగా) అమ్మా గౌతమాశ్రమ మిదేనా.

అహ:—(లేచిచూచి) అమ్మా. ఇదే. జయచేయుము. నే నొసంగు నాతిథ్యము గైకొమ్ము.

మనో:—నా కేమియు నక్కఱలేదు. నేఁడు భట్టారకవారము. నీరై నను దాగినను. కొంచెము పరుండుటకు మాత్రము స్థలమిమ్ము.

అహ:—అమ్మా అభ్యంతరమేమి? ఈయాశ్రమమెట్లు నీయధీనంబు గా నెఱుఁగుము. రమ్ము. ఇటఁ గూర్చుండుదము. (ఇద్దఱును గూర్చుందురు.) నీవిట్లొంటిగఁ జనుదెంచుటకుఁ గారణమేమి? ఎచ్చటనుండి యెచ్చటికిఁ బోవుచుంటివో నీవృత్తాంతము నా కెఱింగింప వచ్చునేనిఁ గొంచెమెఱింగింపఁ గోరుచున్న దానను.

మనో:—నీ కెఱింగించుట కభ్యంతరమేమున్నది. ఏమోకాని నీన్న జూచినప్పటినుండియు నాసోదరిని జూచినంత నిర్భరానందము గలుఁగుచున్నది. నేను స్వర్గలోకవాసినిని. విశ్వకర్మకూతురిను. మనోరంజని యందురు. ఇంద్రకార్యాధినై యొక-చోట కేగుచు పోయిద్దుగుంక నిచటకువచ్చితిని. గౌతమాశ్రమము భయంహిత మని సుప్రసిద్ధము గదా. ఆయన యూరలేరనివిందు. నీవెక్కడ శయనింతువు?

అహ:—అమ్మా! నీవు నాకలోకవాసివై యుంటఁ గడుంబూజ్యరా

లవు. నన్ను సోదరీభావమున జూచుచుంటివి గాన నీసమ్ముఖము ననె పరుండెదను.

మనో:—మంచిది. నాకది పరమసంతోషము. (ఉస్సూరనుచు) ఆహా ఏమిదై వఘటన!

అహ:—ఏమి మనోరంజనీ, యట్లనెదవు? శయనప్రదేశము సరిలేదనియా? నీకేమికావలసిన నది తెప్పింతును.

మనో:—నాకేమి కావలెను? నాకన్నియు సరిగనె యున్నవి. రాజాంతగపురముల కుసుమకోమలుల శిరములందెక్కి ప్రకాశించునలసినపుష్పమడవిలో నొక్కమోటుభూజము నాశ్రయించుకొని యుండుటజూడ విచారమగుచున్నది.

అహ:—అదేమి? నీమాటలుచూడవంతగానున్నది. ఎంత సుందరమైన పుష్పమునకైనను మొదట నీవన్నమోటుభూజమునాశ్రయింపకయే రాజాశ్రయము గల్గునాయేమి? నీకంతవిచారముగానున్నచో నాసుమంబు బరిగ్రహించి యుచితస్థలంబునఁ గూర్పరాదా?

మనో:—(తనలో) ఓహో! రూపసంపదయేగాక పౌంధత్వమునూడగలిగినజాణవలెఁ దోచుచున్నది. కార్యము సఫలమగుచున్నట్లున్నది. (ప్రకాశముగా) ఆహల్యా నీయనుజ్ఞనడయనిదే యేసుమనంబైనఁ బరిగ్రహింపఁగలనా?

అహ:—ఈయాశ్రమమెల్ల నీయధీనమని యిదివఱకే చెప్పి యుంటిని గాదా?

మనో:—ఓహో! నీరూపసంపదకుఁ దోడు జ్ఞానసంపదకూడ నిట్లద్వితీయంబుగ నుండుటచేతనే మహేంద్రుఁడు నిన్నుగూర్చి సదా పలువరించు చుండును.

అహ:—అదేమి? మహేంద్రుఁడేలపలువరింపవలెను?

మనో:—నదా కన్నులకుఁ గట్టిపట్టుండఁగా నెనరు పలువరింపరు?

అహ:—అట్లుండుటకు నన్నయన యెక్కడ జూచెను.

మనో:—బ్రహ్మసభలో నీవివాహమునకుముందే చూచెను. నీవు నాయనను జూచి వరించియు మీతఁడ్రాగి శపథముమూలమున మఱియొకరిపాలైతివి. ఇంక నతివిస్తరమెందుకు. చెప్పెన వినుము. అమరవల్లభునకు నదా నీనామస్మరణము నీరూపచింతనముఁడక్కయొండువ్యాపారము లేవ్వియు లేవు. మూఁడులోకంబులకాదు ఈచతుర్దశభువనంబులఁగూడనీయట్టిసృష్టివిచిత్రము లేదనినచించుచుండు. నిన్నుజూడవలెననువాంఁచ మిక్కుటమై పదిదివసంబులనుండి చింతామణిపీఠ మధిష్ఠించుటయే లేదు. నందనోద్యానమందలి కల్పతరుప్రసూనములఁ గూర్చినశయ్యయింతయు సుఖమియ్య జాలదయ్య. నీరూపవయోవిలాసములకు హాయిగా స్వర్గసుఖంబులనందక యేల యీనట్టజివి నృతోపవాసాదులచే శుష్కించి గాసిల్లెదు? కొంచెమాలోచన వలదా? ఇంత కాలముపేక్షింతువా? నీకనునన్నుల మెలఁగువాఁడే మహేంద్రుఁడు. ఇప్పుడై ననేమి? జాగునేయక సౌఖ్యమందుము.

అహ:—చాలుచాలు నీసంభాషణ.

శా. ఏమేమీ నను చుల్కుఁజేసి యిటు లీపీక్షించెదే, వారకాంతామాత్రింగఁ దలంచితో నను మదికొ నానాభుఁడుకొ విన్నను త్రాముండుకొ మఱినీవు నేమగుదురో ధర్మంబులన్వీడి మీ మీమాహాత్మ్యములెల్ల మంటగలియకొ మేతానె యిట్లాడఁగకొ.

మనో:—అమ్మాకోపగించుకొనకుము క్షమింపుము. నీ సౌఖ్యముగోరి చెప్పితిని గాని మఱియొకటికాదు. ముల్లోకముల కధిపతియైన యింద్రునినంతవాని నీవిట్లు తిరస్కరింతు వనుకోలేదు.

అహ:—తిరస్కరించుట లేదు. దుస్సాధ్యమగుకోరికలఁ గోరుట

యనుచితమని నామానవిగా నిట్లు పురందరునితో నుడువుము.

ఉ. సుందరుడైన చంద్రుని నటు చూచుటె గాని వశంబె ముద్దిడక
అందనిమానిపండులకు నట్టులు సాచిన లాభమానె యే
మందు వివేకమెల్ల నడుగంటును కాముకపాలి కయ్యయో
నందనమాచరింతు నిక వద్దను మిట్టి పృథాపియత్నముల్.
మనో:—పోని మ్మాయనమాట కేమి గాని నీనిండుజవ్వన మిట్లడవిపా
లేయవలసినదేనా. సుఖాపేక్షలేదా?

అహ:—అమ్మా నీకేమి యీవెట్టి! నేను కష్టపడుచుంటి ననుకొను
చుంటివా? నాకున్నసుఖము మీస్వర్గలోకమం దేకాంతకును లే
దని నమ్ముము. మీరచ్చట ననుభవించునది సుఖాభాసము గా
ని యధార్థసుఖము గాదు. నిరంతరపతిపాదపద్మసేవవలన గలు
గు సుఖమింతింతనరాదు. అందును గౌతముడు మహానుభావు
డు. మాహాత్మ్యంబున నింద్రాదిదేవత లాయనతో సరిపోల్ప
దగరు. ఇక పోద్దు పోవుచున్నది. ఈవిషయంబులును బతివృ
తాధర్మంబులును మనముపరుండి మాట్లాడుకొందము లోనికి
బోదము రమ్ము.

(తీసికొనిపోవుచున్నది.)

తృ తీ యాం క ము.

రంగము. ౩

(స్వర్గలోకము ఇంద్రుడును మనోరంజనియుఁ జెరియొకయాసనముపైఁ
గూర్చుండియుండును.)

ఇంద్రు:—మనోరంజనీ, నేటిదినము తెల్లవారుసరికి వచ్చెద నని చెప్పి
యేల యింతతడవు చేసితివి? గడియ యొకయుగ మన్నమాట
మఱచితివా? నీవిప్పుడు రాకున్న యింకనీయింద్రుని జూడఁగలు
గుదువో లేదో

మనో:—మహేంద్రా! ఇప్పటికైనను వచ్చితిని సంతోషింపుఁ
ఆదుర్మార్గులు నెనుక తఱుముకొని వచ్చుచున్నారేమోం
యింకను గుండెలు తడతడ కొట్టుకొనుచునే యున్నవి.

ఇందు:—(ఆత్రముతోలేచి) ఎవ రాదుర్మార్గులు? ఏదీ వజ్రాఁ
గము.

మనో—ఇచ్చటెవరును లేరు కూర్చుండుము. నేనంత చేతకాని
న నైనప్పడుగదా నీవజ్రాయుధమునకుఁ బని. ఎవరోమారీచ
బహు లనురాక్షసులఁట. నేనొంటరిగా వచ్చుచుండుట జా
తమయేలిక యగురావణుని యాజ్ఞయైనదని నన్ను బట్టుకొ
గొంపోవఁ దొడఁగిరి.

ఇందు:—ఆ, ఆ, ఎంతప్రమాదము, ఎంతప్రమాదము! అప్పు
నిన్ను రక్షించు వారెవరు? నన్నెంతగా నిందించియుండువా
కాని నేనుండినచో నాదురాత్ముల నాఖరతరాసికి నెంటనే బ
యిచ్చి యుందును. ఈరాక్షసులు మొదటినుండియు బరశ్రీ
జెఱపెట్టి లోకమున కుపద్రవములఁ గావించుచున్నారు. కా
యెట్లా తప్పించుకొంటివి?

మనో—బుద్ధిబల ముపయోగించినఁ దప్పించుకొనుట కేమికష్టము
నన్ను వాండ్లు తీసికొనిపోవుచుండఁగా, ఓరీ మీకుఁబెండ్లి యై
దా యనియడిగితిని. లేదని చెప్పిరి. అందుపై న మీరు నన్ను
రావణునికడకేల గొంపోయెదరు. మీలో నొకరు వివాహము
కారాదా అనియంటిని. అది వినినతోడనే వారునన్నొకచోట
గూర్చుండఁబెట్టి నేను వివాహమాడెదను. నేను వివాహమాడె
దనని వాదులాడఁ జొచ్చిరి. తుదకు నీవెవరి వివాహమాడెదన
ని నన్నడిగిరి. నేనందుపై మీలో నెవ రాగిరి శృంగంబున కేగి
ముం దిటకు వత్తురో వారిని బెండ్లియాడుదునని చెప్పవారెదుట

గవ్యూతిమాత్రదూరమున నున్నకొండవైపు పరుగిడఁ జొచ్చిరి.

నేను రివ్వన మింటికెగసి యిటకు బాటి వచ్చితిని.

ఇందు—ఓహో, ఎంతచమత్కారము చేసితివి! నాకై యిట్టికష్టముల పాలగుచుంటివి. నీయుణ మెట్లు తీర్చుకొందును. కాని నీవేగిన పని యేమైనది? కాయా పండా?

మనో—అంతగా కాయయు గాదు, పండును గాదు. వోరగాయ వాటముగా నున్నది.

ఇందు—అనగా?

మనో—దేవరపై మనసుండియు నహల్యకుఁ బతిభీతి మెండుగా నుండుటచే సంతస్పృహముగా నంగీకరింపకున్నది.

ఇందు—ఆనంగతి నీవెట్లు కనిపెట్టితివి.

మనో—ఇదిగో మీతో నిట్లని నుడువుమన్నది.

ఉ. సుందరుడైన చందుని నటు చూచుటె గాని వశంబె ముద్దిడక
అందని మ్రోనిపండులకు నజ్ఞులు సాచిన లాభమానె యే
మందు వివేకమెల్ల నడుగంటును కాముకపాళి కయ్యయో
నందనమాచరింతు నిక వద్దను మిట్టి వృథాప్రయత్నముల్.

దానియర్థమేమో మీరేయాలోచించుకొనుడు.

ఇందు—ఔను బాగుగా గనిపెట్టినావు. సాధ్యము కాకుండటచేత మానుమన్నదిగాని సాధ్యమైన యెడలఁ దనయభ్యంతరము లేదనియే స్పష్టమగుచున్నది. సరి. ఇకనేమి చేయు మనెదవు.

మనో—రాయబారమువలన సందిగ్ధస్థితికి వచ్చినప్పుడు స్వయముగ నేగినఁ గార్యసాఫల్య మ్మా నని తోచుచున్నది.

ఇందు—సందేహమేమి? నేను నట్లే చేయఁ దలచుకొంటిని. కాని నీవు ప్రియురాలిహృదయక్షేత్రము దుహహాకంటకోన్మూలితముగను, విషమస్థితిరహితంబుగను జేసితివిగదా.

మనో—ఆ, చేసితిని. తరుణమున దేవరవారుకృషిఁజేసిన యహల్యా
స్థితిమాటి నత్కలమిచ్చుటయే యింకఁ గొడువ.

ఇంద్రి—అది యెంతపని చూతువుగాని ప్రస్తుతమిపాఠితోషిక
ము గ్రహింపుము (అని బహుమతియొకటి నిచ్చుచున్నాడు.)

మనో—మహాప్రసాదము.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

అహల్యా శాప విమోచనము.

చతుర్థాంకము.

రంగము. ౧

(గౌతమాశ్రిమనము.)

అహల్య—(పుష్పమొకటివాసనజూచుచు) ఆహా! ఏమి యీమాలతీ పుష్పసారభము! తన్ను రెండుపూటల నీరుపోసి పెంచినందులకై మంచిపరిమళముగల పూల నొసంగి యీమాలతీనికుంజము తన ఋణము మట్టించుకొన్నది. అటులనే యీమల్లెపందిరియు విరుల గంపలతో నొసంగి యాశ్రిమంబున నెల్లెడల నామోదంబు నమకూర్చుచున్నది. మఱియు నీనారికేళంబులసరసతకు మేరయే లేదు. ఎప్పుడో చిన్ననాటను బోసిన జలంబామరణాంతము శిరంబున మోచి పెంచినవారికి స్వాదునీరంబు లొసంగు చున్నది. అచేతనంబులే యిట్లు కృతజ్ఞత చూపుచుండగా జ్ఞానముగల మానవజాతి యప్పుడప్పుడు కనబరచు కృతఘ్నతఁ జూడ నొక్క ర్యమగుచుండును గదా. నేనిప్పు డిక్కడ యరాదు. దేవతార్చనకుఁ గావలసిన సుమంబులఁ గోసికొని యగ్నిహోత్రంబుల కై యిదివరకే కూర్చియుంచిన సమిధలఁ దీసికొని సత్వరంబునఁ బర్వతాలం జేర్పవలయు. (అనికొన్ని పువ్వులు సజ్జలోనికి గోసి సమిధలకట్ట బుచ్చుకొనగాఁ గొందఱు శిష్యులు ప్రవేశింతురు.)

శిష్యు—అమ్మా! యీశ్రమ మీకు వలదు. మేమిందరము శిష్యుల ముండగా మీరేల యిట్లు శ్రమపడెదరు.

అహల్య—నాయనలారా! నాకు శ్రమలేకపోవుటయే గాక యిట్టికార్యములయందు మొదటినుండియు నభిలాష మెండగుటచే నిట్లు చేయుచున్నాను, గాని మఱియొకటి కాదు. మీరు పోయి మీ పాతములు వల్లించుకొనుడు.

శిష్య—మేమట్లు పోవువారము కాము. నీవు బాగ్రతపఱచిన సుమంబులను సమిధల నైన నిటుదెమ్ము. అవి తీసికొని యేగెదము. తల్లీ! గురుశుశ్రూష లేక మాకుఁజదువునచ్చునా? (అనిపూలనక్షయము సమిధలకట్టయును దీసికొనిపోవుచున్నారు.)

అహ—ఇక తొందర లేదు. ఈయారామరామణీయకము కొంత సేపు కనులపండువగఁ జూచి మఱియేగెదను. ఓహో! పచ్చని పట్టుపఱుపులవలె నున్న యీపచ్చికప్రదేశముల శృంగారమేమి! అందుఁబూచినగడ్డిపువ్వు లాకనమండలి నక్షత్రములవలె విరాజిల్లుచున్నవి. నికటంబునఁ బారు నిర్మలములైన కాలువజలంబులు గులకతొళ్ళపైఁ బడి ప్రియహించునపుడు చేయు గలగలధ్వనులు పుష్పచురందాస్వాదనచే మత్తిల్లి చేయు భ్రమరముల ఝంకారంబులతోఁ గలిసి పరభ్రతనంగీతనాదంబులకు శ్రుతిప్రియంబులై శ్రుతివేయంబు లగుచున్నవి. అవిగో! వాయువశంబున నెండుటాకులు చేయుమర్మరధ్వనుల కులికిపడి చెంగుచెంగున లంఘించు మృగశబ్దంబు లెంతసాగనుగా నున్నవి! ఆహా! ప్రకృతిదేవతాసౌందర్యమే సౌందర్యము! ఈరమణీయప్రకృతివస్తువులనడుమ నెంతకాలంబున్నను నాకుఁదనివి తీరకున్నది. అదిగో! ఆకసమునుండి యేవియో హంసలు దిగుచున్నట్లున్నవి. కాదు కాదు. తద్రూపంబుననున్న యొకవిమానము. అందెన్వ రో దివ్యపురుషుఁడున్నట్లు తోచుచున్నది. ఈగౌతమశ్రేత్రసౌభాగ్యంబు చూచుటకై కాఁబోలు మెలమెల్లన నసతిదూరంబున

నీవనముపై సంచరింపుచున్నాడు. అదిగో! విమానము. ననము
నతిక్రిందినది. ఇక దానితో బనియేదు. నేడీలతాకుంజం
బు లసంఖ్యాకంబులుగఁ బుష్పములు బూచి యున్నవి. దేవబ్రా
హ్మణసమారాధనకుఁ గావలసినవి గాక మిగిలినవి నానాభునిశ
యనస్థలం బలొకరించి మృదులంబగునట్లు చేసెన.

(అనిపువ్వులు గోయుచుండును.)

ఇంద్రుఁ—(వేటొకవైపునుండి విమానము దిగి ప్రవేశించి) ఓహో!

ఏమి యీగౌతముని తపఃప్రభావము

సీ. కరిసంఘములతోడఁ గలసి యాడెడు సింహ

చయములు మిక్కిలి చనువుతోడ

గోవులగంగఁగోల్ గోకుచు కంఠాతి

వాయంగ జరియించు వ్యాఘ్రగిణము

లేడిపిల్లలఁ గూడి లీలావిహారముల్

నలుపుబెబ్బులులక్క జముజనింప

అజశాబకంబుల నరమరలేకుండఁ

దుర్భిక్షుచునాడు తోడేల్లనమితి.

గీ. పిల్లులెలుకలకును దిండి పెట్టుచుండు

ఫణిఫణంబుల క్రింద కప్పలువసించు

క్రూరజంతువులు సహజంపు నైరముడిగి.

శాంతతనహించు నిట్టులా శ్చర్యమొదన.

మఱియు నీపుష్పారామంబులు, ఛాయాతరులు, ఫలవృక్షం
బులు నెంతయు కందోయికి విందొసర్చుచు నందనవనానందంబు
డిందుపఱచుచున్నవి. అదిగో! ఆనందపుష్పాసచయంబొసర్చుచు బె
దరులేడిచూపులఁ జూచు నాహరిణాంకపదన యహల్య ఆతరుమూ
లమున జాగి యదను వేచి ప్రత్యక్షమయ్యెదగాక (అని యొకచెట్టు

చాటున నిలిచి యహల్యపై పూవువినరును.)

అహ:—(అనరిపడి) ఓవృక్షరాజమా! నీనిశ్చేతుకమైన కటాక్షంబున కేనెంతయుఁ గృతజ్ఞురాలను. నీసుమంబుల నాపైఁ జల్లి వృధసేయుటకంటె నాహృదయప్రియం డిటకు వచ్చినపు డాయన పాదములపైఁ జల్లి కృతార్థత నందరాదా? స్థానరహాపునకు వివేకమెక్కడ?

ఇంద్రు:—నీహృదయప్రియుఁడు స్వయముగనే నినుబూజించుట కిటకు వచ్చి యుండగా నీవృక్షరాజ మాతనికిఁ దోడ్పడి కృతార్థత జెందినదిగా భావింపుము.

అహ:—ఎవరిదీ యశరీరవాక్కు (అని యిటునటు పరికించి చూచి) ఎవరును గాన్పించుటలేదే. నాసునోహరుండిటకు వచ్చిన నాకుఁ గన్పడకుండునా?

ఇంద్రు:—(తనలో) నన్నే స్మరించుచున్నదని తలచెదను ప్రవేశించుటకిదే మంచినమయము (ప్రకాశముగా) తలోదరి! నీకు గన్పడకుండ నీప్రియుఁ డెంతసేపుండఁగలఁడు? పౌద్వతిరుగుడుపువ్వు సూర్యుఁ డెటుతిరిగిన నటేతిరుగునుగదా! (అనియెచుటనిలుచును)

అహ:—(ఉలికిపడియోసరిలుచు) అయ్యా! మీరెవరు? ప్రీతింటరి గనుండుచోటున కిట్లుహతాత్తుగా వచ్చుట యుచితమా?

ఇంద్రు:—తరుణీమణి!

మ. మూడు లోకములందు నెవ్వని పూజసేయ ననారతంబీసులేని సమస్తవైభవ మెవ్వడొందును? శత్రులకదోడులేకయె వజ్రిముగ్ గొని దున్నిలోకము లోమునె వ్వాడొ యాసురశేఖరుండిట వచ్చె షేమముగ్గొనన్.

మేము ప్రీపురుషవినక్షతలేకుండ సమస్తప్రాణులయొగ్గే మము కనుగొనవలసి యున్నదిగాన సర్వస్థలంబుల కరమరికలేక

హుటాహుటి నేగుదుము. ఇప్పుడిట్లవచ్చుటనీకుఁదప్పుగఁదోఁచెనా?
(అనిమందహాసముచేయుచున్నాఁడు.)

అహ—త్రిలోకాధినాథా! నమస్కారము. అజ్ఞానముచే మనుష్య
మాత్మఁడుఁగా భావించి పలికిన పలుకులు మన్నింపుఁడు. మీరు
తండులు. మేము బిడ్డలము. అట్టిచో మీరుచొరరాని ప్రదేశం
బు నియ్యెడఁ గలుగవు. ఆపద్దశాలం దపోనిష్ఠనున్న మత్స్యా
జేశ్వరుండగు గౌతముండు మిమ్ముల వీక్షించినచో నుచితసత్త్వ
రంబులు నేయును. మీరచటికి దయచేసి వానిం బడయఁగోరు
చున్నదానను.

ఇందు—(తనలో) ఓహో ఏమిజాణతనము! భర్త తపోనిష్ఠలోను
న్నాడనియు నిదేసమయమనియు సూచించుచున్నది. అయిన
నిట్లందును (ప్రకాశము) ఏమి! తపోవిఘ్న మొనరించుటకు నన్ను
రాక్షసునిగాఁ దలఁచితివా యేమి! ఈశాంతమునికంటె వేయిమ
డుంగు లెక్కువతపమాచరించి యింద్రపదవిని బొందియున్న
నాకు నొరులతపోవిఘ్న మొనరింప మనసెట్టులోప్పును? ఏమి
నీవాతని యర్థాంగివి కావా? గృహమేధి ధర్మంబులెఱుంగవా?

అహ—(అశ్రముతో) అర్థాంగిని గాకేమి మహాత్మా! నేనైనను
నిచటఁ బరికరలోపంబుచే మిమ్ముఁ బర్ణశాలకుం గొంపోయి
సత్కరింపవలసి యున్నది. కావున దయయుంచి యచ్చటికి దయ
చేయుఁడు.

ఇందు—(తనలో) ఆహా! నాకీమెయం దెంతయనురాగమో యీ
మెకును నాయందంత యనురాగమున్నట్లు మాటలవలన స్పష్టప
డుచున్నది. (ప్రకాశముగా) జవ్వనీ! నీయభిమతము తెలిసినది
అదితోసిపుచ్చుట కీయిందుఁడంతకిరాతుఁడు గాఁడు. నీకోరిక
ననుసరించియే వర్తింతునని త్రికరణశుద్ధిగా నమ్ముము. ఇచట

సత్కరించుటకుఁ దగిన పరికరములు లే వంటివి. కార్యసాధనము లోఁ బరికరహీనత బుద్ధిమాంద్యుల కొకసాకు గానిబుద్ధిమంతుల కదియెంతమాత్ర మడ్డురాదు. ఈచెట్టుమొదట నింతయెత్తుగా రాలిన మృదులసుమంబులుండఁ బరికరములకై విచారించెదవేల? దివ్యాంశసంభూతురాలవై యున్నను నీజడదారుల సహవాసదోషంబున బుద్ధిజాడ్యతనొందితివి గాఁబోలు. లేకున్న నీకుపాయము నేను జెప్పవలసినదా?

అహ—మీరు సెలవిచ్చినట్లు నేనజ్ఞానురాలను. నాకు గౌతముఁడుప దేశించిన మార్గము కంటె వేఱువిధమున నతిథిసత్కారము సేయుటెన్నఁడు నెఱుఁగని దానను. పూజాద్రవ్యంబులలో నొక్క సుమంబులువినా యన్యమెవ్వియు నిచట గానరావుగావున నాశ్రమమునకు శ్రమ మనుకొనక విచ్చేయుఁడు.

ఇందు—అబలామణీ! వచ్చునపు డాశ్రమమునకును వచ్చెదము. కాని యిపుడిచటనుండియే తఱలవలసియున్నది. కావున జాగు సేయక నీమనోరథసిద్ధి వడయుము. ఏకార్యమున కేని జిత్తము ప్రధానమా పరికరములు ప్రధానములా చెప్పము.

అహ—చిత్తము.

ఇందు—అటులై నచో నది నాకొసంగుము చాలును. అప్పుడీ ను మంబు లెట్టి పరికరంబులొనో నీవే చూచెదు గాని.

అహ—నేనేకార్యంబుచేసినను త్రికరణశుద్ధిగాఁ జేయ నలవాటుపడి యున్నదాన. అందుచేసినకార్యంబున వేతె చిత్తమర్పణచేసెదనని నుడువ నక్కఱలేదు.

ఇందు—(తనలో) అబ్బా! ఇంత స్పష్టముగా నీమె తనప్రేమ వెల్లడి చేయుచుండఁగా నామనోరథసిద్ధి వడయకుండ నింకను జాగునే యుట నాదే మూర్ఖత. (ప్రకాశముగా) లలనా! అమృతోపమా

నంబులగు నీవాక్యములచే చాల నలరితి. పుష్పంబులచే నతిథిస
త్కారము చేయుటెఱుంగ నంటివి. అదియెట్లు చేయవలెనో
ముందు నేను నిన్నతిథిగా భావించిచేసి చూపెదను. తరువాత
నీవొనర్చి నీయభీష్టము వడయుము.

(అని కొన్నిపుష్పముల గొని యహల్యను సమీపించు చున్నాడు.)
అహ—శచీధవా ! నన్ను డాయకుము. నీవు త్రిలోకాధినాథుడనై
యును నీహద్దులో నీవుండి ప్రవర్తింపనిచో సామాన్యనికృష్టమా
నవునికంటె లఘుతరంబుగఁ జూడఁబడుదువు.

ఇందు—యోషిద్రత్నమా ! నీయశావన రూపరేఖా విలాసంబుల
నన్నొకనినే గాదు మఱియెవ్వరినై నను దృఢప్రాయంబుగాఁ
జూడఁగలదానవు. నేను సంకల్పించిన యతిథిసత్కారవిధానము
పూర్తిగాఁ జూపనిమ్ము. నన్ను గటాక్షింపుము.

(అనితిరిగిసమీపించుచున్నాడు.)

అహ:—(ఎడమయి) అహో ! ఏమి యీమూర్ఖత. రంభాదినిఖిలా
ప్సరోగణంబులచే విరాజిల్లు స్వర్గలోకాధీశుండనై మహాప్రీతివ
తయగు శచీదేవికి భర్తవై యిటు లొకమర్త్యకాంతకు నందును
మునిపత్నికై యాశించుట తగునా ? లోకంబుల సంరక్షింప ని
యామకుండవైన నీవే యిట్లు నీతిబాహ్యుండనై ప్రవర్తించినచో
నిక లోకంబున నీతి యెట్లుండఁగలదు. వెలుగే పొలమును మే
సిన కాపాడువా రెవ్వరిక. కావున నీయద్యమము నుండి వెంట
నే తఱలి పొమ్ము.

ఇందు:—నారీమణి ! నామనం బరయఁ గోరి యిట్లాడుచుంటివా
యేమి ? నాఁ డాబ్రహ్మసభలో నీక్రేగంటిప్రసారంబునకుఁబాత్రు
డైన యాయీంద్రుఁడు కాఁడా వీఁడు ? పునస్సందర్శనమున కాల
స్యమైనందుల కిట్లు కోపగించుచుంటివా యేమి ?

అహ:—నాక దేమియుఁ దెలియదు. ఇంద్రుఁడవు కాని మ్ముపేంద్రుఁ
డవు కానిమ్ము. నీకిచ్చు శుమేనిఁ బనియున్నచో నాయాశ్రమము
సంగల మదీయప్రాణవల్లభుం డగుశాతముని సందర్శించి యూలే
ధ్యము గైకొని వారివలన నెఱవేర్చుకొమ్ము.

ఇంద్రు:—అబలామణీ! ఏల యీనిర్దయత్వము?

గీ. అతివ, తీయని నీయధరామృతంబు

కంటె నాతిధ్య మొండేది కలుఁగనేర్చు

కలికి, నీదగు గాటంపుకాఁగి లీయ

వేడె నీయాశ్రమంబందు కోరికేమి.

అహ:—ఛీ దురాత్మ! ఒడలు తెలియక కాఱులఱచెదవు. శీఘ్ర
ముశా నీవనము దాటిపోమ్ము.

గీ. శాతముం డిటలేనట్టి కారణమున

బ్రతికిపోయెద విచ్చోటు బొసి చనుము

తీవ్రమయి యిప్పుడీజగత్త్రితయమేర్చు

నాదు కోపాసలమున కింధనముగాక.

ఇంద్రు:—ఓహో సుందరాంగీ! కోపముఁ గూడ నీకొక యపూర్వ
సౌందర్యము తెచ్చుచున్నదే.

గీ. కుటిలమౌ భ్రాకుటిక్షేప మిటులఁ బఱపి

కొమ్మెఱుఁగుమేను-గంపింప హక్షణేక్ష

ణంబులను జూచి యధరబింబంబు గడల

పలుకు నీచిత్రీనైఖరి యెలమిఁ గూర్చు.

నీకిప్పుడు కోపనమయముగా నుండుటచేఁ దరలి పోయి పున
స్సందర్శనముఁ గావించుకొనెద దయయుంచుము.

(అని నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

అహ:—(తనలో) ఇప్పుడీసంగతి శాతమునికిని వేదింతునా? ఏల యీ

యనమనసు కలతపఱచవలెను? ఈపురందరుడు నేను తనపై
మోహముతో నుంటి నన్న భ్రాంతిచే నిట్లు పలుక నోపు. ఆ
భ్రాంతి నివారణ చేసితిని గదా. ఇక నీసంగతి యిక్కడనే మ
ఱచిపోవుట యుక్తము.

(అని నిష్క్రమించుచున్నది.)

చతుర్థాంకము.

రంగము. ౨

(స్వర్ణలోకము—ఇంద్రభవనము.)

ఇంద్రుడు:—ఆహా! సృష్టియంతయుఁ బరిశీలించి చూచిన నీచతుర్దశ
భువనంబుల నహల్యవంటిచిత్ర మైన వస్తువు వేఱొండు గానరా
కున్నది. సమీపించి చూచుటచే నాయువిద సౌందర్యము నా
మనంబునకు మఱింత గాఢముగా నాటి యున్నది. సరిపోల్పఁ ద
గిన వస్తువులే లేవు.

సీ. సిఠివికాసములేని నీరజంబేపాటి

సాటియా సతిమోము సౌరుతోడ

పగలు నిమిలనం బగునుత్పలం బెట్లు

తుల్యమా సతివకన్దోయి తోడ

దరముచే నీటను దాగియుండెడు దరం

బెనయె సఖి కంఠమునకుఁ జూడ

అడవులపాల్తైన హర్యక్షరాజమధ్యం

బెట్లు చెలికొను కొను సవతు

గీ. కదలలేకుండుకడలికాస్కంధ మెట్లు

యువతియూరువుతో బోల్ప నొప్పు నొక్కొ

విరసమై యేటఁబడి యొక్క వేళఁ దోచు
సైకతం బెట్లు నను మింతిజఘనమునకు.

క. హేమమునకు సౌరభమున్

గోమలతయుఁ గూర్చి ధాత కోమలి జేసెన్

గాముని తూటనశర మయి

యీమెయిఁ గుందించువిరహ మెటుల సహింతున్.

అదిగో! సుధాకరుఁ డప్పుడే యదయించి తననిశితకరంబుల
నన్నలయింపఁ జూచుచున్నాఁడు.

ఉ. ఏమిర! చంద్ర! నన్ను నలయించెదవేలర, సాటిదేవతన్
గా మది నెంచవో నిను ననారతమున్ భుజియింతు! వేల్పులం
చీమెయి వైరమార్చుకొన నెంచితివో యహి వేణియకా నహ
ల్యామదిరాక్షి నాహృదయమందు వసించుట నీవెఱుంగవో.

గీ. చల్లగానుండు జలధిలో జననమొంది
యుండియును దాల్తు వేలొకో యుష్ణశక్తి
అకట! మఱచితి కాలకూటాగ్నితోడ
నుదయమొందంగ నెట్టులౌ నొండు విధము.

ఓహో! ఏమి! యీమలయపవనుఁడుఁగూడ నన్ను బాధించు
చున్నాఁడే.

మ. అకటా! న్యాయమె గంధవాహ ననుని ట్లారాటముంబెట్టు మా
మకవజ్రాభిహతోరుపక్షమలయత్కాఢ్రంబు నీకిట్లు బా
యక తోడయ్యెనో నన్నెఱుంగదో? యహల్యాస్నిగ్ధవత్కోరహ
స్రకటశ్రీవిజితాత్మగా నవియె నాప్రాపంచు లోనెంచదో.

గీ. శైత్యమాంద్యసౌరభ్యముల్ చాలగలవ
లంఁడు మలయజ! నీకు సత్యంబె తలఁప

నిను భుజింపఁగఁ బాము గ్రొక్కును విషంబు
ఫలము జూచినఁ దెలియదే వస్తుగుణము.

అహా! ఆజవ్వనిలేని యీవైభవసామగ్రి యేల నాకు ?

సీ. పడతి సింగారంపునడలచే గ్రాలని

భవనంబు లివి యేల పదవులేల

సుదతియొక్కారంపు చూడ్కులఁ గనలేని

దర్పణంబు లివేల దర్పమేల

తనుమధ్య గైసేసి తాల్పని యుపవన

సూనంబు లివియేల సాగనులేల

చంద్రాననాస్మేరచంద్రికల్ గాయని

విరిపాన్పులివియేల విభవమేల

గీ. సరసవాణిమృదూక్తులఁ గఱవనట్టి

శుకపికంబు లివేల శారికలు నేల

విచికిలామోద కౌగిటఁ బెనఁగకున్న

తను విడేల యనంగమంతనములేల.

(పరికించిచూచి) అహా ఆసుదతిరూపము కన్నులకుఁ గట్టిన
ట్లుండి యెచటఁ జూచినను గాన్పించుచున్నది. నిజముగా నొకవేళ
యిచటికి వచ్చినదేమో. అదిగో! ఆ స్తంభము చాటుననుండి తొం
గిచూచి యహల్యవెంటనే యంతర్ధానమైనది. ఏమిసేయుదు. అక్కడ
దాగియున్నదేమో చూచెదగాక. (పోయే చూచు చున్నాడు.)
అకటా! ఇక్కడను లేదే. ఇప్పుడు వచ్చియుండుట ప్రత్యక్షముగాఁ
జూచి యున్నాను. ఇంతలో నెచటికిఁ బోఁ గలదు. శచీదేవిగాని
యామెచెలికత్తెలుగాని దాచియుందురేమో. కనుగొనెదగాక. అహ
ల్యా, అహల్యా, (అని పిలిచి) అయ్యో శచీదేవిని బిలుచుటకు
మాటుగా నహల్యను బిలుచుచుంటినే. ఎవరైన విన్నచో—

(శచీదేవి ప్రవేశించి ప్రణమిల్లును.)

శచీ:—నాథా! అహల్య నెప్పుడు తెచ్చితిరి? ఆమెరూపము గాంచి ధన్యురాల నయ్యెదను.

ఇందు:—ఏమీ, నామనను వ్యాకులముగా నున్నపు డేలయీపరిహాసములు? ఆనుందరి నెచట జాచితివో తత్త్వము చెప్పుము. ఇప్పుడిటుకు నచ్చియుంట పృత్యక్షముగాఁ జూచితిని, నీవో నీచెలికత్తెలో దాచియుండుట నిశ్చయము.

శచి:—ప్రాణేశ్వరా! నేనావృత్తాంతమేమియు నెఱుంగను. అహల్య యని మీరుగొంతెత్తి పిలుచుటచేత నామె నిటకుఁ దెచ్చితిరేమో యని చూడనచ్చితిని. ఆమె గానరాకుంటయే గాక మీయపోహములకుఁ గూడ పాలైతిని. నాచెలికత్తెలఁ గూడ సరసివచ్చెదను. (అని పోయి తిరిగి ప్రవేశించి) నాథా వారుఁ గూడ నేమియు నెఱుంగ మనుచున్నారు.

ఇందు:—అటులైన మీరందఱు నాయంతిపురివిడిచి పొండు. తిరిగి యాజ్ఞసేయువఱ కిట కెవ్వరును రాజనదు.

శచీ:—హృదయేశ్వరా! ఏల యీనిర్దోషులపై నింతకోపము? మీ యాజ్ఞయెట్లో యట్లే యయ్యెడుగాక. కాని యీదీనురాలివిన్నపము కొంచె మాలింపుడు.

సీ. కాలకూటవిషాగ్ని కబళింపఁగా వచ్చు
 బడబాగ్నిమంటలోఁ బడగవచ్చు
 తీవ్రమౌ వసిధారఁ నిరుగంగ వచ్చును
 మున్నీటిలోఁ బడి మునుఁగవచ్చు
 సలసలక్రాగు నుజ్వలతైలముల దూఁక
 వచ్చు ఘోరార్తుల బడయవచ్చు
 వెన్ననిచక్రింపు వేడికోర్వఁగవచ్చు
 శూలినేత్రాగ్నులఁ జొరఁగవచ్చు

గీ. గాని మునిజనపరిభవన్తానిశాఢ

చండదహనాద్భు లేర్చిన సాధ్య మగునె

వతియఁగా నశనిహూలదత్త మగున

తినీతాకోక మామిఁడ తీనరింప.

ఇంద్రి—నరే. ఆసంగతి మాకంటె నీకెక్కువ తెలియదు నీవుపోము.

శచి—చిత్తము. (స్వగమిల్లినిష్క్రమించును.)

ఇంద్రి—నాపై నాడాబ్రహ్మసభలో ననురాగపుజాడ్కులఁ బఠ
పిన యహల్య నేడిట్లు నిరాకరించుటకుఁ గారణమేమైయుండును?
ఆశాతముఁజేదో దుర్బోధ గావించి యుండనోవు. ఇక సామ
నాశ్యంబులచే లాభమున్నట్లు గాన్పించదు. ఏదో మాయోపా
యముచే మనోరథ మీఁడేర్చుకోవలసియున్నది. శాతముఁడు
మాయోపాయముచేతనే గదా వివాహముచేసికొన్నాడు. అది
యెంత యుచితమో యిదియు నట్లే. కాని యేయూపాయ మన
లంబింతును? (ఆలోచనమభినయించి) ఆ! సరే, అట్లుచేసెదను.
నాకామరూపత్వ మిప్పుడు గదా సార్థకమగును. కాని తుద్రమ
గు కుక్కుటరూపము దాల్పనా యనిమాత్రము సంజేహముకలు
గుచున్నది. ఏల సంజేహింపవలెను? క్రియాఫలసిద్ధికి సాధనము
లయోగ్యతాయోగ్యతలతో నిమిత్తములేదు. ఫలదాయకమె
య్యదియో యయ్యదియో యోగ్యసాధనము.

గీ. ప్రబలమారోగ మొడలిని బట్టియుండ

నై ద్మృదైవ రనుశంకతోఁ బనియ జేమి

గుణము నీయగ మందైన గూటి మైన

మైన నేమిటికగు రోగి కరసి చూడ.

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

శ్రీ

అహల్యా శాపవిమోచనము.

చతుర్థాంకము.

రంగము. ౩

(గౌతమాశ్రిమపద్మశాల)

గౌతముడు—(తలుపు తెరిచిచూచి) అహల్యా, కోడి కూసినది.

తెల్లవాలు జామైనది. నేనేటికి బోవలసి యున్నది. జపపరికరం బులు దెమ్ము.

అహ—ఇదిగో. తెచ్చితిసి (అనికృష్ణాజినము, కమండలువు జపతా వళము నిచ్చును.)

గౌత—(పుచ్చుకొని) అహల్యా, ప్రీతిదినము నాకంటె ముందు లేచియుండెడిదానవు. నేడు నేనే నిన్ను లేపితిని శరీరమందేమయిన బద్ధకముగా నున్నదా యేమి? మఱి కొంచెమునేపు విశ్రమింపుము.

అహ—నాథా. ఇక విశ్రమింపనక్కఱలేదు. నేడేమో కలతనిద్దురయయి దుస్వప్నములు వచ్చినవి. రాత్రి ప్రోద్ధుపోవుననుక మీ పాదనేన నేముచు మీవలనఁ బతివ్రతామహాత్మ్యములు జీవేశ్వరస్వరూపవివరణము మున్నగుగాఢలు వినుచున్న నాకు, నొకగంట యయినను నిద్రించితి నో లేదో యితలో నిట్టిదుస్వప్నము లేల కలుగవలె నని భీతి పొడముచున్నది.

గౌత—(మీదచేయివై చితట్టుచు) ఓముగురాలా! భీతి జెందకుము. ఆస్వప్న మేదో చెప్పుము. స్వప్నమని తెలిసినతరువాతఁ గూడ భయమెందులకు?

అహ—ఎవరో యొక దివ్యపురుషుడు వచ్చి నన్ను జేయిపట్టి లాగు
కొనిపోయి యొకకొండగుహలో దోచి పై న తాతి నొకదానిని
మూసి యరిగినట్లును నేనాక్రందనమొనర్చుచుండ మీరు వచ్చి
యాతాతిని దొలగించినట్లును గలవచ్చినది. అంతలో మీపిలు
పు విని మెలకువ వచ్చినది.

39453
20-1-90

గౌత—నరే ఇంతేగద. ఇక నేను నిలుచుటకు వీలులేదు. అనుష్ఠా
నవేశ యయినది. తిరిగి వచ్చి యీస్వప్నమునకు ఫలము సావ
కాశముగా నుడివెదను. నీవు భీతిని విడిచి జాగరూకతతో నుం
డుము.

అహ—మహాప్రసాదము. మీపాదస్మరణచే నాకేభీతియుఁ గలుఁ
గదు. (అని ప్రాణమిల్లును)

(గౌతముడు నిష్క్రమింపగా సహల్య తలుపులు వేసికొనును)

ఇంద్రుడు—(ప్రవేశించి)

భుజంగప్రయాతము. నురేంద్రుండనై యుండిచోరుండువోలెన్

జరింపంగ నయ్యెన్ నిశన్ మానిపంచన్

వహారోహ చేకూఱుభాగ్యంబు గల్గన్

దరిన్ జేరి కష్టంబు ధన్యుండ నాదున్.

అహో ! ఇప్పటికి నాయాశాలత ఫలమొసంగుతరుణము
సంపాదించినది. ఇక నాలస్యము చేయరాదు. గౌతముఁ
డిక నొకజాములో రాగలడు. ఇప్పుడు నన్నీ యింద్రహాపమున
సహల్య దరికి రానీయదు. కావున గౌతమవేషమువేయవలసి
యున్నది. శస్త్రువై ద్యుగకువలె ప్రతిక్షణమెంతయోవిలువగలదై
యున్నది. కావున నేను వెంటనే పోయి మగుడి వచ్చెదను.
అహల్య మెలకువతో నుండుటకై తలుపుగ్రద్ది పోయెదను.

(అని నిష్క్రమించును.)

అహ—(తలుపు తెరిచిచచ్చి) ఎవరో తలుపు తట్టినట్లున్నది. ఎవరు ను గానరాచే. ఇక్కవాటము మరుదాకృష్ణమై యట్లు ధ్వనించె నేమో. నేడు నామనను గలత జెందినట్లే యీతీవ్రమాదుత మువలన నాశ్రమమండలి తరుగుల్మలతాదులును, ద్వారకవాట ములును గంపించుచున్నవి. ఎంత గపించినను నూనవులవలె శీతాతపంబులకు బాధచెందవట. ఈవిషయములో మానవజన్మ ముకంటె స్థావరజన్మమే మేలుగ గాన్పించుచున్నది. ఎంతసేపటికిని దెల్లవారకున్నది. ఉపయభాస్కరుని దర్శన మొతకాలమున కగునో తెలియకున్నది. ఇక లోనికి బోయి తలుపువేసికొందును. (అని తలుపులువేసికొనును)

ఇందు—(గౌతమవేషముతో బ్రవేశించి) సరిగా నున్నదా ముని వేషము? ఎక్కడనైన దొరకిపోదునా? ముఖమునకు గడ్డముమీ నము జటాబూటము వత్తుమున పుద్రాక్షమాలికయు, చేత గమన జలుపు పండమును జపమాలయు గృష్ణాక్షమును; బాహ్యమున మునివేషము వేయుట యేమి కష్టము? ఇక సహల్య విడిచిపోమ్మ న్నును బోదు. ఎల్లప్పు డొకరితిగ నుండునా?

శ. తరుణులచిత్తవృత్తులవిధం బొకరితిగ నెంచనానె యె వ్వరిని దృఢీకరింతు రొకపట్టున వారిని యొడువేళ నా దరణ మొనర్తు రిచ్చమెయి దాల్చి వీర్యులగు వేషభాషలన్ సురుగక నిల్చి లేచి మనసున్ గ్రహింప నుఖంబుచేకులుకొ. ఇక ఉడయరాదు. అహల్యను బిల్పదను. వేషము సరిగా ను న్నదా (అనితిరిగిచూచుకొని) అహల్యా, అహల్యా, (అని తలుపు తట్టించున్నాడు.)

అహ—(తలుపు తెరిచి ప్రవేశించి) నాథా, నమస్కారము. నేడేమి యీత త్వరితంబున వచ్చితిరి? పృథివీనమువలె నొడల విభూతి

చాల్చలేదేమి?

(అనిజపవరికరముల నందుకొని లోపలబెట్టును.)

ఇందు—అన్నా! ఇదిమరిచిపోయి చిక్కు పెచ్చుకొంటిని. అనుమానము కలిగెనేని యత్నమంతయు వృథా యగును. కాని ప్రాప్తమెట్లున్నదో, యిట్లనెడను.

అహ—ఏమి యాలోచించుచుంటి. నాకుఁ జెప్పఁగూడని రహస్య మేమైనఁ గలదా?

ఇందు—ప్రేయసీ. నీకుఁ జెల్పఁగూడని రహస్యము లేయిం—(నాలుకకటచుకొని) గౌతమునికి నెన్నడైన నుండునా? నిజము చెప్పిన నీవేమనుకొనెదవో యని సంశయించుచున్నాడను. అంతియకాని వేఱుకాదు.

అహ—ఏమట్లు సంశయముతో మాటలు తడబడుచు మాట్లాడుచున్నారేల? యథాస్థితి నెఱింగింపును.

ఇంద్రు—(తనలో) కనిపెట్టినదా ఏమిచెప్పుమా. ఇత మర్యాదగా చాటిన బాగుండునేమో!

అహ—ప్రకరణశుద్ధిగా మీచిత్తవృత్తి ననుసరించు నీవేవకురాలి యెడల ననుమానమెంచులకు?

ఇంద్రుః—(తనలో) ఓహో! ఏమి యమృతంపువాక్యములు? అహల్యచే నేనిట్లు గౌరవింపఁ బడుదునని యెన్నడు ననుకొనలేదు. ఈవాక్యారణచే నావడినకష్టమంతయు మఱలి పోయినది. కాని నేనిందుఁడ నని తెలిసికొని యనినచో నానందనముద్రమే! (ప్రకాశముగా) ప్రాణేశ్వరీ! చెప్పదవినము. బ్రహ్మసృష్టిలో నిదివఱకెన్నడునులేని చక్కదనమును వహించిన నీరూపము నదా స్మరణకు వచ్చి మాకనన్తానంబులకు విఘ్నము కల్గించినది. నాజ్ఞానసంపత్తిచే చిత్తమంత స్థిరీకరింపఁ జూచినను సాధ్యపడలేదు.

“బలవాసిందియ గ్రామోవిద్వాంసమపికర్షతి” అను నార్యోక్తి మృషయగునా?.

అహ:—(సిగ్గు నభినయించును.)

ఇంద్రు:—సుండరీమణీ! ఏల సిగ్గు పడెదవు? నీసిగ్గుచే నీసౌఖ్యర్య కోభ ద్విగుణితమై ప్రకాశించుచున్నది. ఇంక బెక్కుమాటలేల? పంచశరుబారిచే వంచితుండనై యనుష్ఠాసంబులెట్టులో ముగించి సత్వరంబున బలాయితుండనై నిన్నెపుడు జూతునా యని నచ్చితిని. ఇంక దెల్లవాఱునమయము కావచ్చుచున్నది. తడయక కేళీగృహము చేరుదము రమ్మ (అని చేయిపట్టి లాగుచున్నాడు.)

అహ:—(సిగ్గుచేరి దలనంచుకొని చేయివెనుకకు లాగుచు) ఏమిది, ప్రాణేశ్వరా! ఇట్టి సంధ్యాసమయముల నెన్నడిట్టిశృంగారచేష్టల దలపెట్టని వారేల యిప్పుడిట్లు బల్కుచున్నారు? నామనంబరయం గోరి యనుచుంటిరా? త్రికరణశుద్ధిగ భర్తార్థకామమోక్షంబుల మిమ్మనుసరించుదాసనేకాని వేఱుగాదు. ఏల యీ తొందర? పూర్వము దితి యిట్టి సంధ్యాసమయముననే కశ్యప మహర్షిని మోమోట బెట్టి కవయుటచే లోకకంటకులగు హిరణ్యాక్షహిరణ్యకశిపులుద్భవిల్లి రని మీరే కదా చెప్పియున్నారు. మీకు దెలియని ధర్మములు గలవా?

ఇంద్రు:—అహల్యా! ఏల యిట్టిశంకలచేరి దడవొనరించెదవు? ఇంకను సంధ్యాసమయము కాలేదు. ప్రోద్దు లెక్కపెట్టిచూచితిని. రమ్మ పోవుదము. (అని చేయిపట్టి తీసికొనిపోవుచుండనలో) సంతోషము పూర్ణముగానుండక యమాయికయగు నిత్యదుఃఖము నీని పంచించుచుంటి నను వ్యసనముకూడ నొకప్రక్క మెఱిమెఱి లాడుచున్నది. కాలక్రమమున నానిజరూపము చూపి యొడంబు అచినవిదప సంతోషము పూర్ణమయి యూనందబొప్పముల సహ

సృవిధంబుల విషుననేర్తును.

(అని యిద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

శాత:—(ప్రవేశించి) నేడేలకో శిష్యసంతతి తెల్లవాఱుజామున పాఠములు వల్లెవేయుట విసరాకున్నది. ఈదూరమున నుండగ నే యహల్య యెదురు వచ్చి జపపరికరంబులు బుచ్చుకొనుచుండెడిది. నేడట్లు రాకుండెను. అంతియకాక యీపాటికి తెలతెలవాఱుచుండెడిది. ఇంకను నేడీచీకటియేమి? (అని ఆకసముపరికించి) ఓసకో! ఇంకను జామురాత్రి యున్నదే. నేను నడిరేయి లేచియుందును. కోడికూత విని లేచితిని. కోడి యప్పుడేల కూసినది? (అని ఆలోచించి) ఆ! ఎంతమోసము! ఎంత మోసము! (రోషముతో)

ఉ. ఎవ్వడవోరి! ఘోరతరకృత్యమొనర్చితి నన్నదాశ్రమం బివ్వధిజొచ్చి లజ్జత్యజియింపుచు తుద్రొపుగుక్కుటంబనై కొవ్వనఁ గొక్కొరో యనుచు గూసితకాలమునం దహల్యతో నెవ్వగలేక కూడెద వరే! నిను భస్మ మొనర్తు బాలిశా.

(అని జపమాల క్రిందవేసికొట్టి వడినడిగానడిచి తలుపుతట్టి) అహల్యా, అహల్యా! ఓసిపాపీ, వ్యభిచారిణీ, తలుపుతీయవేమే!

గీ. ఓసి, చండాలురాల నీయద్యమంబు

సర్వమును మాకుఁ దెలిసె నస్మత్కతోర

చటులరోషాగ్నికీలకు శలభములుగ

వేగ మిము జేసెదను జత వీడకుండ.

మ. ఘటవార్ధిప్రభవోగ్రహాలహలసంకాశప్రచండంబు, నుత్కటనర్థప్రళయానిలాభము జగత్ ఔభ్యప్రభావంబు, దిక్పటనాథప్రకరపకంపితమహాద్వైర్యంబవార్యంబు, మచ్చటులకోధరసంబెనాడు చవిగాంచక గోరెనోమత్తుండై.

అహల్య:—(తలుపు తెరిచినచ్చి గౌతముని పాదములపై బడి) నా
థా, రక్షింపుము, రక్షింపుము, మీరావ సేనకన్న నే నేమియు
నెఱుంగనిదానను. లోపల నొకమూర్తియు బైట నొకమూర్తి
యు దాల్చిన మిను జూడ నాకు దిగ్భ్రమకలిగి నోట మాటరా
కున్నది. మీమాహాత్మ్యము మందబుద్ధినను నేనా కనుగొనుట
రక్షింపుము.

గౌత—(అహల్యనెడమకాలదన్నచు) ఓసీ, పుంశ్చలీ, ఇంకను గప
టస్నేహములు సక్కవినయములు ప్రకటించెదవేల? తప్పించుకొ
ను నుపాయము లేక లోపల నున్న నీప్రియునకు నారూపము
కల్పించి యిది యొకయంత్రము వన్నచుంటివే? ఇంకను నీపతి
ప్రతాప్తమెక్కడ? “భార్యారూపవతీశత్రుగ” అను లోకోక్తి
నాయెడ నిజముచేసితివి. ఇప్పుడు నీయెదుటనే నీప్రియుఁడెవరో
వానినోటనే చలికించెదఁ జూచుము. (అదిలోపలికిజూచి) ఓరీ,
ఎవ్వడవురానీవు? ఇంతలో మార్జాలరూపము గైకొంటివి? నీనిజ
రూపముతో నీవలకురమ్ము.

(అని మంత్రజలంబులఁ జల్లుచున్నాడు)

ఇంద్ర—(నిజరూపముతోవచ్చి గౌతమునిపాదములపై బడి) అప
రాధిని. అపరాధిని, రక్షింపుము, రక్షింపుము.

అహ—ఓరీ, చండాలుడా, ఇంద్ర, నీవేరా? (అనిమూర్ఛిల్లుచున్నది)

గౌత—

ప్రగ్ధర. ఓరీ దుర్మార్గవర్తీ! యెడలుతెలియ కిట్లుర్విగామప్రవృత్తిన్
ధీరత్వంబూని స్వేచ్ఛక దిరుగుచోరుల బాధింపగా వట్ల నీ
స్వారాజ్యాధీశ్వరత్వప్రకటపదవి నావద్యజుండిచ్చె నింక
సీరంధ్రాసహ్యరంధ్రాన్వితతనువెనగన్ నీవునర్థింతుగాతక.
నీశరీరమంతయు దూట్లుపడి చూడ దుస్సహంబయి యుండు

గాక. పొమ్ము (అనిమంత్రజలంబులజల్లును)

(ఇందు)డునిష్క్రమించును)

(గౌతముడహల్యంజూచి) ఓసీ, చండ్ఱాలురాల?

శా. ఓసీమర్మతి, యెట్లాడంబడితి వీపూహింపకుండంగ నీ
దోషాపాదకవృత్తి కేను దపమందు నిష్ప్రమైనుండ; నా
శోశుద్ధాత్మకహోలై కైతవపుభక్తుల్ సూపగా నేడై! నీ
నా? సిగ్గేయొకొలేదె? తత్త్వము పాపాణంబనై పోవుమా.

అహ—హా! హా! నాథా, శాంతింపుము శాంతింపుము నాదోషమే
మియో సరిగాఁ బరిశీలింపనైతివి. నీరూపముతోనున్న యాద్రో
హి నెట్లు గుర్తింపఁ గలను? నేను భావనచే గాని కంటి యెదుట
గాని నీరూపముగాక యన్యునిరూపము జూచి యంగీకరించితి నేని
మహాపాతకఫలం బనుభవించుచుగాక.

గౌత—ఓసీ! పాపీ! నేనకాలంబున నిన్నెన్నడును గోరకుంట నీకుఁ
దెలియదా? అట్టిచో నట్టివిపరీతపుగోరికకుఁ గారణమేమై యుండు
నని దివ్యదృష్టిం జూడవలదా? నీకు దివ్యదృష్టిజ్ఞాన మొసంగిన
దెందులకు? నీకుఁ గూడ నిష్ఠముండుటచేతనే యట్టిదుష్కారము
న కొడంబడితివి.

అహ—శివశివా! ఏల యీశూలపుపోట్లు? త్వరగాఁ బాపాణజన్మ
దయసేయుము. అసతీ! నానిర్దోషత వీమనసునకుఁ దట్టినచో
నెట్టిశిక్ష నైనను సంతోషముతో ననుభవించును గదా, నాథా!
వేయేల? పాపాణజన్మము గాదు ఇసుకరేణువులుగా శపించిన న
నుభవించును గాని నీయాజ్ఞ నెఱవేర్చక నీవృత్తి సంశయించుచు
దివ్యదృష్టిచేఁ బరిశీలించునంతటి మహాపాతక మీదాసురాలొ
సచ్చునని యెన్నడును దలఁపవలదు. ఏమిసేయుదును. నానాభు
సకింకను నమ్మకమురాకున్నది. ఓపంచమహాభూతములారా! ఓ

చంద్రసూర్యాది దేవతలారా! ఏలనానిర్దోషత నానాధునకు బో
ధింపక మిన్నకుండెదరు? మీరెఱిగిన యంశము చెప్పుకుండెదరే
ని మిమ్ముల నిష్పడే శపియించుదాన.

(అకాశవాణి)

ఓగౌతమా! అహల్య నిర్దోషురాలు. అహల్య నిర్దోషురాలు. ఆ
మె చెప్పినది యథార్థము.

గౌత—అహా! అహల్య, తొందరపడి శాపమిచ్చి నీయెడల గొప్ప
యశచారము చేసితిని. కోపముచే మనసు కలతఁబెంది సత్యము
స్ఫురించినది కాదు. నావచనం బమోఘము. అయిన నీశాపము
నీకుఁ బ్రాయశ్చిత్తమాత్రకం బయ్యెడుఁ గాక. శునకసంపర్కము
గల హోమపాత్రకుం బోలె నీకుఁ బ్రాయశ్చిత్త మనసరమై
యున్నది. కావునఁ గొంతకాలము శిలానూపంబున నుండి శీతా
తపస్వర్షంబులచేఁ బరిశుద్ధభౌతిక దేహమై తిరిగి నిజరూపంబొంది
నన్ను బొందెదవుగాక.

అహ—నాకిప్పుడు పరమసంతోషముగా నున్నది. నానిర్దోషత వె
ల్లడి యైనది. తిరిగి తమపాదదర్శనమెప్పటికగును మహానుభావా!

గౌ—ఒకవేయివత్సరంబులకు శ్రీమహావిష్ణువు మనుష్యావతారుండై
కొండొకకారణంబున నీమార్గంబునఁ జనుచుండ నామహానీయు
ని పాదరజంబు సోకి శిలాజన్మమువాసి పవిత్రత బొంది మానవ
జన్మము గాంతువు.

అహ—ధన్యరాలను. ధన్యరాలను. ఇకశాపమొసంగుఁడు.

గౌత—(మంత్ర)జలముచల్లును, అహల్యశిలయైపోవును) (ఇంద్రు)డు
ను శచియుఁ దిరిగిప్రవేశించి గౌతముని పాదములపైఁ బడుచును.

శచి—మహానుభావా, రక్షింపుము. పతిభిక్షపెట్టుము.

గౌత—ఏమమ్మా, నీకు మాంగళ్యలోపము రానీయలేదే. నీపతి జీ

వితంబున కేమిభయము?

శచి—అట్లుకాదు. నీవలన పొందిన శాపముచే గురూపియై యెవరి మొగము చూడ నొల్లక యుసురులఁ దొలుగెడ ననుచున్నాఁడు. నన్నుజూచియైనగరుణించియీపురందరునకీచిక్కుతొలగింపుము శాత్రు—అమ్మా! చేసేతఁ బెచ్చుకొన్న చిక్కు లనుభవింపక తప్ప నా? నాకెంతయో తపోవ్యయమైనది. పండువంటి సంసారము చెడినది. ఇంక మీ డేమైపోయిన నాకేమి?

శచి—శాత్రుమా! అట్లుకాదు. విప్రునకు దీర్ఘకోపముండరాదు. నీవు తిరిగి శాత్రుత్వ తత్తోఁ దపస్సుగావించిన నీయెప్పటితపోబలము బడయఁగలవు. అహల్యయు శాపవిముక్తి నొంది నిన్ను బడయఁగలదు. అట్టిచో నాకుఁబతిభిక్షనొసంగవా?

శాత్రు—అమ్మా! మంచిది. మహాపతివ్రతవై న నీకోర్కె కొంతవఱ కైనఁ దీర్చక తప్పదు. ఈతని శరీరమందున్నరంద్రము లక్షులవలె గాన్పించుచు నింతటనుండి సహస్రాక్షుఁడను నామముతో నీపతిబలగుఁగాత. మీరింకఁబొండు. మఱియు నింతటినుండి మా అపరాధముచే నెవ్వఁడైన స్త్రీనిబొందయత్నించినచో సంగమ కాలంబున వానికి నిజరూపము వచ్చుగాక. లోకమందొట్టిమోసములు నశించుగాక.

శచీపురందరులు—మహాప్రసాదము (అనిసిష్క్రమించుచున్నారు.)
శాత్రు—అకటా! అహల్యలేని యీయాశ్రమంబున నేనెట్లు నిలువగలను?

నీ. వేకుడనా జపవిధికిఁ గావలసిన

పరికరంబింక నిచ్చువారలెవరు

అతిథియభ్యాగతులరుదేర ముడముతో

నాదరించెడువార లరయ నెవరు

క్షామార్భటికి నోర్వగా బాలకేతెంచు
 బీదలకన్నంబు పెట్టునెవరు
 శ్రీమజెంచి యున్నచో సంగీతముక బాడి
 చిత్తము రంజిల్ల జేయు నెవరు

గీ. గృహము కేఁ దెచ్చు సామగ్రి యిమ్ముజేసి
 నర్వసౌఖ్యంబు లొనఁగూర్చు బాలునెవరు
 ప్రేమతో నింటికేతెంచు స్నేహితులను
 నిండుగౌరవమీయఁ దోడుండు నెవరు.

అహో, అహల్యలేని యీయాశ్రమ మెట్లుచిన్నవోయినది!

జీ. సోముడు లేని రాత్రి విరిశోభ దలిర్పని శయ్య వారిజ
 స్తామము లేని పెన్దొలను సూర్యుడు లేని సభంబు నాయశం
 జామదీ లేని హారము నిజాత్మతోఁగిరి దేహమకాను కా
 తామదీ లేని యీగృహమునకొ వసియించుట నాకు శక్యమే.

కావున సహల్య నచ్చవలయు నాచేఁ బ్రవహింపఁ జేయఁబడి
 న గోదావరీతీరంబునఁ గోటిలింగక్షేత్రమునఁ దపము గావించుకొను
 చుండెదను.

(అనినిష్క్రమించుచున్నాడు.)

శ్రీ

అహల్య శాపవిమోచనము.

పంచమాంకము.

రంగము ౧—సిద్ధాశ్రమపాఠితపుటడవి.

(హరిచ సుబాహులు పరివేరించుచున్నారు.)

మాఠీ—ఓరీసు బాహూ, ఎక్కడను ఋషులయాశ్రమములలో యజ్ఞయాగాదులు జరుగకుండఁ జేయవలసినదని మన ప్రభువైన రావణాసురుని యజ్ఞగదా. అదిసరిగా నెఱవేఱుచున్నదా? ఇంక నెవ్వరైన నేమూలనైనఁ గ్రతువులు సాగించుచున్నారా?

సుబా—ఎవ్వరును జేయు చున్నట్లగవడదు. మన రాక్షసబలంబప్రమత్తతోఁబనిచేయుచున్నది. అతిచేయుయజ్ఞము అడుగంటినది. భరద్వాజునిక్రతువు భగ్నమైనది. జాబాలిననము తువరమైనది. విశ్వామిత్రునియాగము విధవడైనది. కాని అన్నయ్యా! నాకొక సందేహమున్నది చెప్పుము. మనతో సమానులతోఁ బోరాడవలెను గాని యాఱునెలలు సాముచేసి మూలనున్న ముసలి ముండను కొట్టినట్లీనోరువాయితేని ఋషులతో మనకీ వివాదయేటికి? ఈ యజ్ఞములు పాడుచేయుటవలన మనకేమి లాభము?

మాఠీ—ఓరి అధ్యాయవ్యపుముండాకొడుకా! నీకుఁగూడ నిట్టి యధ్యాయవ్యపుటూహలు తోచుచున్నవా? మనలో నిర్భాగ్యుఁడు విభీషణుఁడొక్కఁడే యిట్టియూహలు గలవాఁడనుకొన్నాను. నీవుకూడఁ దోడున్నావా? ఇన్నాళ్ళనుండి యజ్ఞములు పాడుచేయుచున్నావు. దానికర్థమేమో నీకుఁ దెలియనే లేదా? మన రాక్షసకులమునకుఁ దైరి విష్ణుఁడన్నమాట యెఱుఁగుదువు గదా. హ

వికోక మొన్నిప్రయత్నములు చేసినను దొరుకుటలేదు. ఈ
 యామలలో నడగియుండునట. కనుక యివిపాడుచేసినచో వాని
 కే దగిన గర్వప్రాయశ్చిత్తమై బయటబడునట.

సుబా:—ఓహో! అదా? ఏమి ప్రాయశ్చిత్తమువును? మొన్న
 విశ్వామిత్రునియజ్ఞము కడవలతో నెత్తురుమానంబులు సోమ
 కుండంబునకు గురిపించి భ్రంసముచేసితిమి. ఎవరును గాన్నిం
 కను. విశ్వామిత్రుడు బహుకోపిష్ఠి యని వాడుక. ఏమియు
 చేయలేక చూచుచు గూర్చున్నాడు. వాని ప్రాయశ్చిత్తముమా
 త్రిమయినది.

మాకి:—అప్పుడే యేమయినది. ఎవ్వరినో రాజులను మనతో యు
 న్గముచేయుటకై తీసికొనివచ్చు నట. అయోధ్యాపురపు రాజును
 కహాయము చేయుమని కోరుటకు వెళ్ళినాడట. ఈసంగతి మన
 చాచుడొకడు ముని వేషముతోఁబోయి వినివచ్చి నాతోఁజెప్పి
 నాడు.

సుబా:—అట్లా, ప్లా, ప్లా (అని వికటముగా నవ్వి) ఒలే అన్నయ్యా!
 సేమాటలు వినగా నాకు నవ్వు వచ్చుచున్నది. ఈపిచ్చిముండా
 లొకడు మనము సరభోజనులనున్నమాట మఱచినాడో యేమి!
 సేమలను యుగ్గమునకుఁ దీసికొనివచ్చిన నేమిప్రయోజన మను
 కొన్నాడు. మన మొక్కకబళముకొండ మింగివేయమా?

మాకి:—మింగవేయము.

సుబా:—ఎందుచేత?

మాకి:—ఎందుచేతనా మనతల్లి తాటక దారిలో నున్నదన్నసంగతి
 మఱచిలేనా యేమి? ఆమె మనవలకు రానిచ్చిన గదా మనము
 మ్రింగుట?

సుబా:—అవునురోయి. ఈసంగతి చూమెతోఁ జెప్పి మనము సుఖ

ముగా నిక్కడ నిద్రపోవచ్చును.

మారీ—అట్లుచేయుదము. రా. పోవుదము. కాని యీమూలము వీరిని
నిశ్వామిత్వము యజ్ఞము చేసిన నేమిచేసెనవురా?

సుబా—ఏమిచేసెదనో చూచెదవుగాని. ఒక్కహోమముండమే గాక
యజ్ఞశాల యంతయునుగూడ నెత్తురుమానములతో ముంచుపే
సి యీబుద్ధిలేని ఋషిముండకొడుకులను గాలుసేతులు విడిచి
కట్టి చానిలో బాటవేయుదును.

మారీ—శబాష్. సాగెడుచోట బాగుగా సల్లరిచేయుటలో నీతరు
వాతనే యెసరిని బెప్పినను. కాని ప్రొద్దుపోవుచున్నది రమ్మ.
మనయమ్మ నిద్రించువేళ యగుచున్నది. నిద్రలో లేపితిమేని
నొడలుతెలియక నిన్నను సన్నను గూడ మ్రుంగును.

సుబా—అట్లయిన బోదము రమ్మ.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

పంచమాంకము. చంగము. ౨

—అ/—

అయోధ్యాపురము.

(చరణధుని కొలువు. చరణధుడు, సుమంత్రుడు విసిష్ఠుడు)

పతికొండలు పౌరులు కూర్చుండియుండును.)

దశ—సుమంత్రా, రాజ్యమెట్లున్నది? ప్రజలందఱు సుఖించుచున్నా
రా? లోపముల నేమైన నుగ్గడించుచున్నారా?

సుమంత్ర—మహారాజా?

సీ. విడువనొల్లరు గదా విహితవర్తాశ్రమవృత్తి

ధర్మంబుల పీనమైన

పడయనొల్లదుగదా పరధనపరకాంత
 బాలసి రక్షణ సేయుచుందుగ్రాని
 నాడనొల్లదుగదా యస్పతవాక్యంబుల
 బరిహాసమునకై నర బాపభీతి
 మాడ్చుమీనదుగదా పెద్దలమాటకుఁ
 గడలి యాచెలియలికట్టవోలె

గీ. భర్తమెల్లెడ నాల్లుపాదముల వెలయ
 పాడిపంటల సిరులతోఁ బ్రబలి యుండి
 సర్వసర్వసహాపృజిల్ సౌఖ్యములను
 గాంచుచున్నాను దశరథత్మాతలేంద్రు.

మఱియుఁ బ్రజలంకలు నొకకోరికతో నున్నట్లు తెలియ
 వచ్చినది.

దశ—అదేదో సత్వరంబున నెఱిగింపుము.

సుమం—

సీ. స్మితపూర్వభాషుండు చింతితకార్యుండు
 చేరలనొలు రాజీనసేత్రుఁ
 డమలాంతరంగుండు నార్యవిధేయుండు
 నాయతపక్షుండు నమశగళుండు
 సర్వభూతసముండు సకలకళావేది
 సకలకళాపూర్ణచంద్రిముఖుండు
 గర్వితరిపుమదఖండనశీలుండు
 గరువంపుటాబోధు గతిగలాడు

గీ. అట్టి శ్రీరామభద్రుండు యకానరాజ్య
 పట్టభద్రుండు నయి తము పాలనంబు

నేయ నువ్విళ్ళులూరుచు జిత్తములను
గోరుచుండుట తెలిసెనో కువలయేశ.

దశ—అవును. అటువదివేలయేండ్లనుండి యొకే విధముగా నున్న
నాపరిపాలనతోఁ బ్రజలు విసిగి యుందురు. అంతియ కాక య
ట్టికోరిక నాకునుం గలదు.

మ. చిరకాలంబుననుండి యీయినకులశ్రీయోభిదాయంబునై
పరిరక్షింపఁగ మద్భుజాస్థితమహాభారంబునై యొప్పు రా
జ్యరమక్ నందనుమూపునందిడుచు సంసారంబునందెంతయున్
విరతిన్ గాలముపుచ్చుటెన్నఁడని యువ్విళ్ళూరుదు న్నెమ్మదిన్.
సుమం—దేవా, శ్రీరామచంద్రునియందుఁ గలప్రేమచే ప్రజలట్లు
తలఁచుచున్నారే కాని మీపాలనమందలి విసుగుచేఁ గాదు.
ఇన్నాళ్ళనుండియులేని విసు గిప్పుడెట్లువచ్చును?

దశ:—అమాత్యవరా, అట్లుకాదు. అవకాశము కలిగినప్పుడు గాని
యంతఃకరణప్రసత్తులలో భేదము పొడకట్టదు. ఇంటఁగుడిచి
గూర్చుండిన వానిని సత్యవాక్యపరిపాలనా న్రితుఁడనియు, బర
ధనపరదారవిముఖుఁడనియు ననిన నేమిలాభము? తగినయవకా
శ మబ్బినను దృఢప్రతుఁ డగువానినే శ్లాఘింపవలసి యున్నది.
ఆరీతినే ప్రజలకు నిదినరలోఁ బరిపాలనలో మార్పుజెందు నవ
కాశము కల్గలేదు. ఇప్పుడు శ్రీరామచంద్రుని యశావనప్రవాదు
ర్భావముచే నట్టి యూహ కలుగవచ్చునని తోఁచుచున్నది. అ
యినను చిరంజీవియశావరాజ్యపట్టాభిషేకము మనకందఱికిని సూ
డ సంతోషదాయకమే గావునఁ బ్రజలకుఁ గలయీకోరికె వెం
టనే తీర్చవలసినదే. కానిముందు వివాహమహోత్సవమాచరిం
చి తరువాత నీయుత్సవము జరిగించిన బాగుగ నుండునేమోయ
ని తలఁచెదను. ఏమి గురువరా, మీ యభిప్రాయమేమి? (అని

నసిష్ఠునివలకజూచును.)

వసి:—అది సమంజసముగనే యున్నది. (అపవారించి) దశరథా.

కొంత రాజ్యభారముతో, బాటు కొంతసంసారభారముకూడ ప్రే
రామచంద్రునిపై వ్రోయ యత్నించుచుంటివా? అతనిశక్తియె
ట్టిదనుకొనుచుంటివి? ఇట్టివసంతములగు రాజ్యములను సంసార
ములను వహింపగల దివ్యతేజముగలవానినిగా నెఱుంగుము.

దశ:—(నవ్వుచు) మీ యాశీర్వచనప్రభావము.

చావా:—(ప్రవేశించి) మహాప్రభో, ఎవరో మహాశ్చి విశ్వామిత్రు
లవారంట. మీదర్శనము వెంటనే కానలెనని వచ్చినారు.

దశ:—విశ్వామిత్రభగవానులే. పూజాద్రవ్యంబుల వెంటనే తెమ్ము
(అని లేవబోవుచున్నాడు)

వసి:—రాజా! నీవు లేవనలదు. నాచిరకాలమిత్రుని విశ్వామిత్రుని
నేనే స్వయముగ, బోయి యెదుర్కొని తీసికొని వచ్చెదను.

(అని నిష్క్రమించి తిరుగ విశ్వామిత్రునితో, బ్రవేశించును.)

(సభలోని వారందఱు లేచినిలుతురు)

దశ:—ఋషిపుంగవా, సమస్కారము.

విశ్వా:—సర్వకళ్యాణసిద్ధిరస్తు.

దశ:—స్వామీ! ఆసనమలంకరింపుడు.

(విశ్వామిత్రుడుగూర్చుండగా నందఱును గూర్చుండుదురు.)

చావా:—మహాప్రభో, పూజాద్రవ్యంబు లివిగో

దశ:—(పుచ్చుకొని విశ్వామిత్రున కెదురుగ నిలుచుండును)

విశ్వా:—రాజచంద్రమా, మేము వచ్చిన పని కాకుండ నీయతిథి
సత్కారంబుల ముందుగ స్వీకరింప నొల్లము నీవు కూర్చుండుము
నేను చెప్పెడి యంశముల ముందుగ గమనింపుము.

దశ:—(కూర్చుండి) స్వామీ, ఈరాజ్యమంతయును నేనును నాకు

టుంబమును మీవారలమై యున్నపుడట్లు శంకించెదరేల? మీ రేది సెలవిచ్చిన నది చేయువాడనే కాని తప్పువాడను గాను. ఆతిథ్యము గ్రహింపుడు.

విశ్వా:—రాజా, నీవచనాన్యతము చేతనే నాకు సంపూర్ణాతిథ్య మొసంగితివి. ఇంతకంటె బ్రస్తుతము వేతాతిథ్యమక్కఱలేదు. నాకోరెడునది తప్పక యిచ్చెద నంటివి. ఆహా రాజనునప్పుడు నీవేరాజవు. నీకంటెనుత్తముఁ డీలోకమున నెవ్వఁడును లేడు. సూర్యవంశంబును బుట్టిన వాడవువేతెట్లు పలుకుదువు? సత్యసంధత యర్థిజనప్రియత్వము మీకునుగ్గుపాలతో వచ్చిన వేకావా?

సుమ:—(తనలో) ఈవిశ్వామిత్రుఁడు ఋషులలో గడు నసాధ్యుఁడు ఏమి దుర్బటమగు కోరిక కోరునో తెలియదు. కానిమ్ము. అట్టిదుస్సాధ్యమగు కోరికనేదేనిఁ గోరిన మహాత్యయం దీయనకుఁ దీసిపోని నసిష్ఠభగవానులవారిని సమాధానముచెప్పటకుఁ గోరవచ్చును. (ప్రకాశముగా) స్వామీ, మీకోరిక యేనియో సెలవిచ్చి మమ్ము ధన్యులఁ జేయుడు.

విశ్వా:—ఇదిగో చెప్పెద రాజా సావధానముగ నాకర్ణింపుము. నే నొక క్రతువొనరింపవలసియున్నది. అయ్యది తలపెట్టినపుడెల్ల రక్కసులు వచ్చి రక్తధారలు హోమకుండంబునం బోసి ధ్వంసము చేయుచున్నారు. శపింప రాదా యందువేనిఁ గ్రోధమన న్నుండనైనచో యజ్ఞఫలములేదు. కావున నీకుమారులగు రామలక్ష్మణుల నాతోడఁబెదవేని వారలచే రాక్షసబాధయడఁగి నవనము యధావిధిగ జేసికొనువాడ సత్వరంబున నాతోడఁ బంపుము.

దశ:—రామలక్ష్మణులా! స్వామీ! రాక్షసబాధతప్పింతురా!

విశ్వా:—ఆ, ముమ్మాటికిని రామలక్ష్మణులే తప్పింతురు. ఏమిపం

పననెదవా?

దశ:—అదికాదు. మహానుభావులు మీకార్యము నెఱవేర్చకుండునా? ముక్కుపచ్చలారని యీనినువులెక్కడ! రాక్షససంహార మెక్కడ! నాసైన్యమంతయుఁ దీసికొనిపోయి మీకార్యము నెఱవేర్చుకొనుఁడు. నన్ను రమ్మన్నను వచ్చెదను.

విశ్వా:—ఎదిరిశక్తి తెలియక మాటలాడుచున్నావు. రాక్షసులనసామాన్యలనుకొనుచుంటివా యేమి? లోకకంటకుఁడైనరావణాసురునియనుచురు లగుమారీచును బాహులనెడు ఘోరరాక్షసులు కడు ససాధ్యులు. నీసైన్యము దైన్యమునొందును. దివ్యతేజులగు నీరామలక్ష్మణులచేఁ దక్క నన్యలచే వారనధ్యులు. కావున నీవనుమానింపక వీరిని నావెంటఁ బనుపుము.

దశ:—(తనలో) అయ్యో! ఇదియేమి గ్రహచారము. ఈముని తన పట్టినపట్టు విడువకున్నాఁడే. రామచంద్రుని బాసి తుణమైన నేనుండఁగలనా? ఆరాక్షసుల ముందట నీబాలురేమి చేయఁగలరు? (ప్ర)కాశముగా) స్వామీ! ఏల యిట్టి విపరీతవాక్యము లాడుచున్నీరు? దేవతలక్తనను నజేయు లగునారాక్షసులెక్కడ? మృదుదేహులై తరుణవయస్కు లగునాకొమారులెక్కడ? ఇన్ని యుద్ధములు జేసినవాఁడను. నేనే యారక్కసులను దేటిపాఱఁబాడ వెఱుతునే. సైన్యమంతయు నిచ్చెదను. నేను స్వయముగా వచ్చియుద్ధముచేయుదును, గాని యీబాలుర నాపనికై పంపఁజాలను. లేకలేక కలిగిన యీసంతాపమును నుకుమారగాత్రులను సరభోజనులతోడి దారుణసంగరంబొనరింపఁ బంపుమనికోరుట మీయట్టి యహింసాపరుల కుచితమా?

విశ్వా:—(కోపముతో) చాలుచాలు. నీయుపన్యాసమింకఁ గట్టిపెట్టుము. కోరిన దిచ్చెదనని మొదట బింకములు పల్కి యిపుడుచే

యననియన్మతాలాపము లాడు హీనస్వభావుడనని తెలియనైతి.
ఉ. కోరిన కోర్కె తీర్తునని కొంకక ముందు పచించి యుండి నేఁ
గోరగఁ జేయఁ జాలనని గొప్పయబద్ధము లాడెదార! నీ
వీరవివరశక్తి ర్తి హరియింపఁగఁ బుట్టిన పాతకుండవై
త్మారమణాళి నిండలను గాంతుపటంచుఁ దలంపవేలొకో?

నీకేల యీమూర్ఖత? సూర్యవంశమునఁ బుట్టలేదా? నీపూ
ర్వు లెవ్వరైన నిట్టి యబద్ధముల నాడిరా? తనువు శాశ్వతమనుకొ
నుచుంటివా? మాటలు కలకాల ముండుటెఱుఁగవా? పుత్త్రమో
హముచే రామలక్ష్మణుల సామర్థ్య మెఱుఁగలేకున్నావు గాని వారీ
రాక్షసులచే గాదు చతుర్దశభువనంబుల నెవ్వరిచేతను గూడ నజే
యులని తెలియలేకున్నావు. నీకుఁ దెలియకున్న నీకులగురువగు నీవ
శిష్యమహర్షి నడుగుము. ఛీ! నీవసత్యవాదివి. నీమొగము చూడరా
దు. నేను బోయెదను. (అని లేచుచున్నాడు.)

వశి:—విశ్వామిత్రా! కొంచెము తాళుము. దశరథా (అపవారించి)
ఇది వినుము. నీకీవెట్టి యెందులకు? రాముడన నెవరనుకొను
చుంటివి? సాక్షాచ్ఛ్రిమహావిష్ణువు నుమా. తొలిబామున నీవు
కశ్యపుడవు. కౌసల్య యదితి. మీరు ఘోరతపంబు నేయ శ్రీ
మహావిష్ణువు ప్రత్యక్షమై మీగర్భంబున నుదయింతునని వాక్రు
చ్చి యున్నాడు. అతఁడే యీరాముడు. ఈతఁడు జన్మించు న
ను పేరాసతో నేను మీకులంబునకుఁ బురోహితుండ నై మిమ్ము
లఁ గొల్చుచున్నాను. లేకున్న నాకీజనపదసంపర్కమెందులకు?
ఇంక నీవిశ్వామిత్రుడన్ననో ఋషులలో మేటిరాజుర్నియై యుం
టచే రాజ్యాంగతంత్రములను వైదికతంత్రములను గూడఁ బా
గుగా నెఱింగిన వాడు. అనేకములగు శస్త్రాస్త్రవిద్యారహస్య
ముల నెఱింగిన వాడు. అవి యన్నియు నీకుమారులకుఁ గఱపు

ను. ఆమీద నీనంశమున కంతకు భ్రాతృ గలుగునట్లు మీరు రక్ష
నల దునుమాడుదురు. కావున నీమునితో నీకుమారులఁ బంపు
ట సర్వవిధముల శుభదాయకము.

దశ—(అపవారించి) అట్లయిన సంగీకరింతునా? కాని రాము నెడఁ
బాటుట యనఁగా బ్రాణమును బాటుటగా నాకుఁ దోచుచు
న్నది. అందుచే నంశయించుచుంటిని.

వసి—(అపవారించి) అక్కఱలేదు. అట్టి మహర్షితోఁ బంపిన నెన్ని
యో శుభములు సమకూరును గాని వారికేవిధమగు నపాయ
మును గలుగదని నమ్ముము. తత్క్షణము మాటుమాటాడక యం
గీకరింపుము.

దశ—(విశ్వామిత్రునితో) సంయమిందా? ఏల యిట్లు కినిసెదరు?
రాముని యందలిప్రేమచే నట్లంటిని గాని మీయాజ్ఞ యుల్లం
ఘించువాడనే. మీ యిచ్చ వచ్చినట్లు చేయుడు. రామలక్ష్మణులఁ
గొంపొండు. సత్వరంబున బంపివేయుడు.

విశ్వా—వదిదినములకంటె నాకుఁ బనియుండదు. తరువాత వారికిఁ
బ్రయంబగు చోటున కేగవచ్చును. రాజా, రామలక్ష్మణులను
బంపెద ననుటచే సంతృప్తాంతరంగుడ నైతిని. లోపలకు జని
యీసంగతి సీరాణుల కెఱింగించి వెంటనే ప్రయాణసన్నద్ధులఁ
గాఁ జేయుము. నేడును వచ్చి నీయాతిథ్యమును సంపూర్ణముగా
గ్రహింతును.

దశ—మహాప్రసాదము. నేటి కీకొలుపు చాలింతము.

(అందఱులచేచి నిష్క్రమించుచున్నారు.)

పంచమాంకము. రంగము. 3

సరయూనదీ ప్రాంతము.

(విశ్వామిత్ర రామత్వముల ప్రవేశించుచున్నాడు.)

విశ్వా—రామచంద్రా, ఈసరయూనదీవిభవముం జూచితివా?

మ. చలదుత్తుంగతరంగమాలికలచే స్నాతప్రకాండంబు ను
య్యెలలూఁగించి పిపాసదీక్షఁ బభికాహీనప్రమోదంబులై
కలుషాపేతవినిర్మలోదకమహా ఘ్రాంతదేశంబులై
విలసిల్లున్ సరయూనదీవిభవముల్ నీక్షింపుమా రాఘవా.
మఱియును.

నీ. పగల్గెల్లఁ గవ్వంపుబనులచే శ్రమచెంది
చల్లనీటను మున్న జనముగనుము
కడుపునిండఁగఁ బచ్చికను మేసి యల్లనఁ
బానార్థమై దిగు పశువు లవిగొ
పై సరసత్వంబు పరికించి లోఁగోత
కనలేక కూలు వృక్షములఁ జూడు
పక్షపాతము లేని భంగి పై నటియించి
గండుమీలను మ్రింగుగ్రద్ద లివిగొ

గీ. సర్వసంసారసంభారసంభృతంబు
లైన నానల నీక్షింపు మబ్ధివిభుని
జేరువేళను గొంపోవు సారె యనఁగ
సరయునది పాఱు శ్రీరామచంద్ర! గంటె.

మీరిద్దఁ టీనదీజలంబుల సవగాహంబు జేసి రండు. బలయబల
యను రెండుమంత్రంబులు మీకుపదేశించెద వానిచే మాగ్ధాయాస
ము త్సుత్పిపాసబాధలు మీకుఁగలుగక నిద్రించు నపుడు గాని యే

మఱిపాటున నున్నపుడు గాని శత్రువుల నలనియపాయము కూడ కలుగక యుండెను. మఱియు నైదిదుర్వారతేజులరై యఖండకీర్తిని బడయుదురు. పోవునము రండు.

రామయీలక్ష్మి:—మహాప్రసాదము.

(నిష్క్రమించుచున్నారు)

(తిరిగిముగ్గురును బ్రవేశింతురు)

రాము:—మహాత్మా! ఈప్రదేశము వెనుక జనాకీర్త్యమైనట్టులుండి యిప్పుడు నిర్జనంబుగా గాన్పించుచున్నది. దీని నృతాంతమేది యో సెలవిచ్చెదరే.

పితృ:—అనశ్శము చెప్పెదను. ఇచ్చట మలదకరూశదేశంబులను రండుదేశంబులు పూర్వము భనభాన్యసమృద్ధిచే విలసిల్లుచు స్వర్ణతుల్యంబులుగా నుండెడివి. అవి యిప్పుడు తాటక యననొక్కరాక్షసిచే నాచరింపఁబడి జనశూన్యములై యున్నవి. ఈరక్కసి మొదట యొకయక్షిణి. బ్రహ్మనరప్రసాదంబుచే బుట్టుకతోడనే వేయియేనుంగుల బలముగలదై సుందునికి భార్యయై మూర్తచనుబాహులను పుత్తులఁగని యగస్త్యమహామునిశాపంబున భర్త నిహతుఁడుగాగ నాతని జంపఁబోనగా నమ్మాని కృద్ధుండై దానిని బుత్తులను రాక్షసులుగండని శపియించిన నప్పటినుండియు నిది కురూపిణియై రాక్షసజన్మంబుతో నీదేశము లావరించి ప్రజాక్షోభ మొనరించుచున్నది. అది యిప్పుడుదారిలో మనకుఁ బ్రత్యక్షమగును. దుష్టరాక్షసి గావున స్త్రీయని సందేహింపక తక్షణము సంహరింపుము. దాన గోబ్రహ్మణ రక్షణము కలిగినీకు యశంబు చేకూరును.

రాము:—స్త్రీనధము చేయుటకంటె ముక్కును జెవులును గోసినఁ జాలదా మహాత్మా.

విశ్వా:—అట్లు గాదు. అది మిక్కిలి చెడ్డరాక్షసి దుర్మార్గులగు స్త్రీలవధి పాపము కాదు. స్త్రీపురుషవిచక్షణచేయుటకుఁ గొంత వ్యవస్థ కలదు. అది మీఱినచో నట్టి భేద మెన్నుటక నసరములేదు. మహాజ్ఞాని యైలోక మంతయు బ్రహ్మమనుముగాఁ జూచువానికి స్త్రీపురుషవిచక్షణ మక్కఱలేదు. లోకోపద్రవకరములగు కార్యములఁ జేయువారి దండించుటకు స్త్రీపురుషవిచక్షణ మక్కఱలేదు. పూర్వ మెన్నడైన స్త్రీవధము జరిగినదా యందువేని నింద్రుఁడు మంధరను శ్రీమహావిష్ణువు భృగుపత్నినిజంపియుండిరి. కావునఁ గనికర మూనక వెంటనేదీని బరిమార్చుము.

(తాటకప్రవేశించును)

తాటక—ఒరేదుర్మార్గులారా, ఎవరురా నాసెలవులేని దేశండ్లకావరముచే నాననము ప్రవేశించుచున్నారు? మిమ్ము ముగ్గుర నొక్క కబళంబుగా మ్రింగెదను. ఆ. ఆ. (అనిఅటచుచున్నది.) నరమాంసము దొరికి చాలదినము లైనది. నేను కడుపునిండ భోజనము దొరికినది. ఆ ఆ (అనినోరు తెటచుచున్నది.)

లక్ష్మ—(వెనుకనుండి వచ్చి యొకతన్ను తన్నును)

తాటక—(వెనుకకుఁ దిరిగి) ఓరీ ముందుగా నిన్నే చప్పరింతును.

(అని లక్ష్మణుని తఱుమును)

రాము:—(తాటకను వఱముచు) ఓసీ! బాలునితో నేమి? ఇటు రమ్ము (అనివింటికొనతో పీపుమీఁద పొడుచును.)

తాటక:—(రామునివైపుతిరిగి) ఆ (యనిమ్రింగఁబోవును)

లక్ష్మ:—(కత్తితో తాటకపీపుపై నేసి) ఈదెబ్బతోఁ జచ్చెదవులే రక్కసీ.

తాటక:—(లక్ష్మణుని దిరిగి తఱుముచు) అబ్బా! ఎంతదెబ్బకొట్టితివి. నిన్నింక విడువను.

విశ్వా:—రామా! ఇదే సమయము. ఇప్పుడత్రుప్రయోగముచేయ నిచో నిదిలక్ష్మణుని మ్రింగును.

రాము:—ఇదిగో చేయుచున్నాడను (అని బాణమువదులును.)

తాటక:—(కీందబడి) హా! తెలిసినది. అగస్త్యమహాముని చెప్పి నాడు. నీవు సాక్షాచ్ఛ్రీమన్నారాయణుడవు. నీచే బడుటచే నేను ధన్యనైతిని. ఇక నీబాధభరింపజాల. శరమూడఁ బెరికి నన్ను బరమపదంబున కనుపుము.

రాము:—మంచిది. (అని శరములాగుచున్నాడు)

లక్ష్మ:—ఇన్ని శాపములు చేసిన రాక్షసిముండవు. నీకుఁ బరమపదమేమిటి; ఘోరనరకమున కనుపమము.

విశ్వా:—లక్ష్మణా! అట్లుకాదు. అన్నయ్యచేతిలో మరణమొందుటచే నిది ధన్యరాలుగాదా.

లక్ష్మ:—తాతగారూ! అవునండి. ఆమాటలు మఱచితిని.

రాము:—తమ్ముడా! మఱియొక సంగతి. చచ్చిపోవుచున్న యీ ననితను గర్జకతోరముగా దూషించితివి. శత్రుత్వమిత్రత్వము లీ లోకమందున్నంతవఱకే యుండునుగాని పరలోకమున కేగుచున్నవాని శత్రువు నైనను గనికరమూనవలసినదే సుమా.

లక్ష్మ:—అన్నయ్యా! తెలియక యంటిని. క్షమింపుము.

విశ్వా:—నేటి కీనిఖిలజీవకంటక యగు తాటక నేలఁ గూలుటచే నిచ్చటి సమస్తప్రాణులు సుఖింపఁగలవు. ఇక మనము ముందు బోవుదము రండు.

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

పంచమాంకము— రంగము. 3

సిద్ధాశ్రమము—(విశ్వామిత్రాదిమహర్షులు యాగముచేయుదుండగా రాహులక్ష్యులు నింటను బాణము సంధించి ముందుండునురు.)

రాము:—

ఉ. తమ్ముడ రాక్షసుల్ బహుశతంత్రవిశారదు లెన్నియేని హ
పమ్ములఁ దాల్చి మాయలను బన్ని మునీందుగ్నియజ్ఞము న్వి
శమొన్నిరింపఁ జూతురు ప్రచండతరాస్త్రవిధానయుక్తకా
ర్యమ్ముల జాగరూకుడవునై బరిమార్పఁగఁ నెంచగా వలెక.

ఈరాక్షసజాతి మొదటినుండియు లోకోపద్రవములఁ జేయుచునే యున్నది. ఒకడు ధాత యొద్దనున్న వేదంబుల హరించి మున్నీటఁ డాగియుండె. కొందఱు దేవతల కమృతంబులేక యుండ యత్నించిరి. ఒకానొకఁడు నిలాతలంబు చాపచుట్టగ జుట్టి యలయించె. ఇంకొకఁడు విష్ణుభక్తుడగు బాలుని పలుబాములు పెట్టి హింసించెను మఱియొకఁడు నింద్రుని బాఱఁదోలి స్వర్గరాజ్యము హరించెను. వేఱొకఁడు మునీశ్వరుని కామధేనువును దొంగిలెను. ఇవన్నియు గతములు. ఇప్పుడింకను దలబరువుగల రాక్షసులున్నారని వినచున్నారము. వారీసాధులగు మునీందుల యాగభ్రంసాదికార్యంబులహింసించుచుండుటచేదమనాశముతామే తెచ్చుకొనుచున్నారు.

గీ. సాధుసజ్జనసంతాపసంగతంబు

లయిన కృత్యంబులే కులక్షయముదెచ్చు

తానె నిర్మించుకొనునట్టి తంతువాస

ముననె మరణంబుగను సాలె పురుగు రీతి.

అక్షు—అన్నయ్యా, అటులైన మనము నేర్చికొనిన యస్త్రవిద్యకు ఫలమేమి?

రాము—ఓయివెట్టివాఁడా. అట్లుగాదు మనము నిమిత్తమాత్రులము.

ఏకార్యమేని నిమిత్తము లేకుండ జరుగునా? మనధర్మము మనము నెరవేర్చుకొనుటచే లోకంబున యశంబు గాంచుచున్నాము. అదియంతయుఁ దరువాత సావకాశముగాఁ జెప్పెదను. అదిగో. ఎవరో రాక్షసులు వచ్చుచున్నట్లున్నారు. భద్రంబుగానుండుము.

(మాకీచనుబాహులు ప్రవేశించుచున్నారు.)

మాకీ—(అపవారించి) ఒరేసుబాహు, ఏరే వశరథరాజపుత్రులు గాబోలు. ఆముసలిరాజు నేనతోఁ దాను స్వయముగా రాక యీబొడ్డుడని వాళ్ళను బంపినాడేమిరా? కడుపునిండ నరభోజనము చేయుచున్నను వీరొక్కదవడక్రిందికై నను రాదు. నాకు మిక్కిలియాకలిగానున్నది. వీరినిద్దఱినొక్కకబళముగాఁగొందును.

సుబా—(అపవారించి) నాకు నీకన్న నెక్కుడొకలిగా నున్నది. నేనే వీరిని భక్షించెదను. పోనీ నీవొకని దినుము. నేనొకని దిందును.

మాకీ—(అపవారించి) కానీ నాకొక సందేహము మాత్రము గలుగుచున్నదిరా. ఇంత చిన్నపిల్లవాండ్రను మనయమ్మ తాటకయేల మింగలేకపోయెను? అంతే కాక వీండ్ల బాణమొక్కటిచేతనే నేలఁగూలినదట. కావున నేదో మాయవిద్వేషి వీండ్లయొద్దనున్నట్లు తోచుచున్నది.

సుబా—ఏమున్నది నీమొగము. అమ్మ ముసలిదై యేపరాకుననున్నప్పుడోవీండ్లు కొట్టి యుందురు. నీకంతభయముగానున్న నీవు వాండ్లతోలికి బోకుము. నేనే కడతేర్తును.

మాకీ—ఓరీ! భయ మేమిటిరా, నీవేమందువో యని యంటినిగాని నాకేమిభయము. జలస్తంభనాదివిద్యల నెన్నియో నేర్చిన నాకీలోకమున భయమెవరివలన? చూడు మిప్పుడే వాండ్లనెదుర్కొందును.

(అని రామలక్ష్మణులసమీపించి)

అరే. నవరురా మీరు? ఇంత సిర్భయముగా విట్లు నమ్ములు
బూని కూర్చున్నారు. ఇది నరభోజనులు తిరుగు నుగ్రాటవి యని
యెఱుగరో? మిమ్ము జూచిన జాలి వేయుచున్నది. మీదండగము
లకుఁ నోపమును వచ్చుచున్నది. శీఘ్రముగా నవ్వలకుఁ బొండు.
లేకున్న మిమ్మిద్దఱ నొక్కపెట్టున మ్రింగువాఁడ.

రాము—ఛీ, ఛీ, నోరుమూయుము.

పంచచామరము.

అరే దురాత్మ! యేల కాఱులాఱె డీవు కొరివ్వి సం
గరంబు నేయు మోపుదేని లేనిచోఁ దొలంగుమా
నరాశ నుండ వాచుఁ బ్రాణినాశనం బొనర్చు నిక
శరాసనంబు నెక్కువెట్టి చంపువాఁడ నిప్పుడే.

మారీ—ఏమీ!

పం. నురాసురుల్ జయింపరాని శూరు నిట్లు చుల్కుగా
బిరానఁ బల్కెఁజార! యొక్కపెట్టునన్ భరాసిచే
ధరక బడంగ నేయువాఁడ దర్మమేటి యిచ్చటన్
దొఱంగవేని నిన్నువేడ దుర్బలుండ పోవుమా.

లక్ష్మ—(నుబాహునుద్దేశించి)

సుగంధి. ఏలమూర్ఖ, చూచెదట్టులేను నీకు మృత్యువై
కూలనేయువాఁడ నొక్కకోలచేత, సాధులన్
జాలబాధలొండఁజేయ సాహసింప తత్ఫలం
బోలి కట్టి కుడ్చకుండ నోపునోటు దుర్మతి.

సుబా—

ఉత్సాహ. చాలు చాలు, దుండగంపు సాహసంపు వాక్యముల్
బాలకుండవొట నీవు బ్రతికిపోతి వియ్యెడన్
గోలఁబట్టి వేయనేలై గుడ్డవచ్చి పిల్లనే
గేలినేసి నట్టులయ్యె కీడు నొందకేగుమా.

రాము—టరక్కనులారా, మనయుద్ధమునకిది తగినప్రదేశముకాదు
ఎదుట నున్న యానమప్రదేశమునకుఁ బోవుదము రండు.
నూకీ-సుబా—అటులనే చేయుదము రండు.

(మునులు కాక యందఱు నిష్క్రమింతురు)

(రామలక్ష్మణులు తిరిగి ప్రవేశింతురు)

లక్ష్మ—అన్నయ్యా, వీరెంతసేపో పోరుదు రనుకొంటిని. నీవేసిన
యొక్క బాణముచేతనే యొక్కొక్కఁడల్లినట్లున్నాఁడే. ఈ పెద్దర
క్కనులతో యుద్ధమొనర్ప నాకవకాశమే యీయనైతివి.

రాము—తమ్ముడా! యీ పెద్దరక్కనులలో నొకఁడు నేల గూలి
నాఁడు. రెండవవాడు వాయువ్యాశుగముచే నెగురఁ గొట్టబడి
నాఁడు. ఎక్కడఁబడినాఁడో తెలియరాకున్నది. కాని బహు
దూరముననుండియుండును. నీవుచిల్లరరక్కసిమూకలనేమిచేసితివి?

లక్ష్మ—మొదట బాణంబులచే సంహరింప యత్నించితిని కానివా
రు పెచ్చుపెరిగి విచ్చలవిడి నచ్చుచుండుట చూచి యాగ్నే
యాస్త్రంబుం బ్రయోగించితి. అదియొక్కొక్కఁడీ వారినందఱ
ముట్టడించి భస్మంపురాసులుగ నొనర్ప నింక సక్కడఁ జేయుప
ని లేక తిరిగి వచ్చితిని.

రాము—సెబాస్ తమ్ముడా సెబాస్! అస్త్రవిద్య సమయస్ఫూర్తి
గా బ్రయోగించితివి! ఇంక నీమువ్వీశ్వరుని యాగము నిర్విఘ్న
ముగాఁ గొనసాగుగాక.

విశ్వా—(ఋషులతోలేచివచ్చి) జయము, జయము, దశరథాత్మజ
లారా, జయము. దైవశృపవలసను మీబాహుపరాక్రమమునల
సను యాగము పరిసమాప్తి నొందుటయేగాక రాక్షసబాధయు
నివారణయైనది. యజ్ఞేశ్వరుని యీప్రసాదమున ముందుగఁగిహి
యింపుడు, (పూలమాలికలు మెడలలో నై చుచున్నాఁడు)

రామ-లక్ష్మ—మహాప్రసాదము (అని నమస్కరించుచున్నారు)
విశ్వా-ముషులు—(చేయెత్తి) కళ్యాణమస్తు. శ్రీఘ్రికళ్యాణమస్తు.
విన్వ—ఆహా

మ. చిరకాలంబున కాత్మవాంఛితము మచ్చేయోభిధాయంబు నీ
వరమేధంబొనరింపఁ జాలితి భవత్ప్రచున్యసాహాయ్యబం
ధురతఁ బ్రత్యుపకారమేమి యొనరింతుఁ మీకు సర్వార్థముల్.
గరిమగుండుచు దేవుఁడీవుత మహాకళ్యాణసౌభాగ్యముల్.

రామ—మునీంద్రదాయట్లనెడలేదు? ఇందు మేమేమి యొనర్పితిమి.
మివిద్యాప్రభానమే యీకార్యనిర్వాహణకారణము.

విశ్వా—రామచంద్రా. గురుభక్తి ప్రకటితముగా నీవాడిన యీష
లుకులకు మోసపోవువాఁడనుగాను. నీవెవరవో నేనెఱుంగనా?
ఇక రండు నేటికి విశ్రమింతము.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ

అహల్యా శాపవిమోచనము.

షష్ఠాంకము.

రంగము. ౧

(విశ్వామిత్రుడు, రామలక్ష్మణులు పోవేళింతురు.)

విశ్వా—రవినంశోత్తములారా, కాల్యంబుల నిర్వర్తించికొనీరా?
 రేయి సుఖసుఖస్థి జెందితిరా? హంసతూలికాపర్యంకబులక
 శయనించు మీ కీ కుశాస్తరణంబుల నంతగా సుఖనిద్రయుండ
 క పోవచ్చును. కాని రామచంద్రా, కొలదిదినంబులలో యు
 నరాజ్యపట్టాభిషేకముం బడసెను నీకు యరణ్యవాసుల కష్టసుఖ
 ము లిట్టియనుభవమూలమునఁ దెలిసినట్లు మఱొండువిధమునఁ
 దెలియనగునే?

గీ. స్వానుభవమూలమున గాంచు నట్టితెలివి
 కన్యబోధలచేఁ గల్గునది నమంబె
 సుందరాంగిని గనులారఁ జూచుముదము
 గలుగునే చిత్రహాపవీక్షణము చేత.

రామ:—అర్యా! అట్లనెడరేల? మాకేకొంతయు లేక యిట్టిద
 గ్గఱకంటె సుఖతరంబుగ నీతరువరంబులఁ జల్లనిగాలి మేనిసోకి
 నిద్ర పట్టినది. తండ్రిగారెప్పుడును

గీ. అడవులందున వేటాడి యలసి యుండి
 చల్లనీడను నిద్రించు శ్రేష్ఠసుఖము
 రాజకార్యనిమగ్నత రాక నిదుర
 హంసతూలికశయ్యలం దరయ నెప్పుడు.

అని చెప్పుచుందురు. అది మాకు నేడు కొంతయనుభవము లోనికి వచ్చినది. తెల్లవాలు నపుడు మాత్రమొక స్వప్నము వచ్చి యందునతిరమణీయమైన ఫలమొకటి మీరు నాకిచ్చినటుల నయ్యెను. దానిఫలమేమో.

విశ్వా:—తెల్లవాలునపుడు వచ్చుస్వప్నము యథార్థఫలమిచ్చును. మాయాశ్రమంబునకు వచ్చి యుండుటచే నట్టియపూర్వసౌందర్యావనీజాతఫలంబు మీకుఁ బ్రత్యక్షంబుగనే లభించుగాత. ఇంకను మత్స్యర్వాష్టితంబులైన మహామహిమ గలయస్త్రంబులు గొన్ని మీకుపదేశించి యిచ్చెదను. వానిచే సర్వశత్రుసంహారంబు గావించి యశంబు వడయుదురు. (అని కొన్ని బాణములు తీయుచున్నాడు.)

రాము:—మహాప్రసాదము

లక్ష్మ:—తాతగారూ! అస్త్రములు మంత్రములు కావా? ఏమిటి సంచిలో నుండి తీయుచున్నారు?

విశ్వా:—బౌను మంత్రములే. అవి యీశరములపై లిఖింపబడి కొన్నియంత్రరూపమునఁ గూడ నున్నవి. వాని ప్రయోగోపసంహారములు నేను జపముచేసికొన్నతరువాత నుపదేశింతును.

లక్ష్మ:—మహాప్రసాదము.

విశ్వా:—(బాణములఁదీయుచు) ఇదిగో ఇదిబ్రహ్మాస్త్రము. దీనిచే నెట్టి కడింది శత్రువైనను మూర్ఛ జెందును. ఒకవిధమగు ప్రయోగముచే సర్వసంహారము చేయును. ఇది యాగ్నేయాస్త్రము. సర్వశత్రుదాహకము. ఇది వాయువ్యాస్త్రము. దీనిచే శత్రువులు ప్రచండమారుతమున దూదిసింజలవలె నెగిరిపోదురు. ఇది సమ్మోహనాస్త్రము. దీనిచే శత్రుసైన్యమంతయు మూర్ఛిల్లును. ఇది మహాద్భుతమైన నారాయణాస్త్రము. దీని కేదియు నష్టలే

దు. ఇది ఎదిరి ప్రయోగించు సర్వాస్త్రంబుల దిగమింగి శత్రు నాశం బొనర్చును. మఱియు జృంభకాస్త్రాదులు కొన్ని యిది నరలో మీకుపదేశించి యుంటి. వీనిబలంబుచే మీరు లోకకం టకులైన శత్రువులఁ దున్నాడి ప్రజామోదముగ లోకపాలన మొనర్తురు గాక.

రామ-లక్ష్మ:—మహాప్రసాదము.

(ఒకఁడుప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

ఒక—మహాత్మా నమస్కారము. (అని విశ్వామిత్రునికి నమస్కరించును.)

విశ్వా—నీవెవ్వఁడవు?

ఒక—నేను మిథిలేశ్వరుండను జనకచక్రవర్తి సేవకుఁడను. మామ హారాజుగారీలేఖను బటమును మీకు నర్పింప నన్ను బుత్తెంచిన్నారు.

(అని యుత్తరమును జిత్రపటమును నిచ్చుచున్నాఁడు.)

విశ్వా—రామచంద్రా! ఈయుత్తర మేమియో చదువుము. శుభలేఖ నలె గాన్పించుచున్నది.

రామ—(లేఖవిప్పి)

“న స్తి శ్రీమదఖండతపోవిరాజమానబ్రహ్మతేజోరూపులగు విశ్వామిత్రులవారి పాదపద్మములనన్నిధికి. భవదంతేవాసి మిథిలా పురీశ్వరుండగు జనకుండు వాసికొను శుభలేఖార్థవిజ్ఞాపనములు.

నాడు యజ్ఞార్థంబు నేను పుడమి దున్నించుచుండగా హలా గ్రంబునకొకపేటిక దగులుటయు, నందు సురుచిరరూపవతియగు నొకకన్యకామణి లభ్యంబగుటయు దానికి నీతయను నామంబిడి నేను మత్పుత్రీకగాఁ బెంచుచుండుటయు మీరెఱింగినదేగదా. ఆనీత శీత మయూఖునిం బోలె నానాటికిఁ గళల నభివృద్ధి చెందుచు మద్గృహం

బున వంశానుగతంబుగ నర్చింపఁబడుచు మహాభారము గలిగి వేపు
రు బలాధ్యు లెత్తఁదగిన శివశాపంబు నవలీల నొక్కచేత నాటలన
డుమ నెత్తి యిటు నటు బెట్టుటంగాంచి భయాద్భుతరసనిమగ్నుం
డనై యీమె కెవ్వరు భర్తగానుండఁదగినవారని చింతించుచుండి
పరిణయ కాలమురాఁగా నాధనువెవరెక్కుబెట్టిన వారికి నీమె నిత్తునని
ప్రతి న జేసి రాజలోకంబునకు శుభలేఖల నంపి యున్నవాఁడను.
వారందఱెల్లి యిచ్చటకు వచ్చి తమధనుర్విద్యాకౌశలముఁ జూపుదు
రు. తత్సమయంబున మీరు బంధుమిత్రఛాత్రసహితంబుగా విచ్చేసి
నన్నానందింపఁ జేయ గోరుచున్నాడను. చిత్తగింపుఁడు.

ఇట్లు,

భవదత్వంతవిధేయ సేవకుఁడు

జనకుఁడు.”

విశ్వా—ఓహో, అన్నియును గ్రమముగా వచ్చుచున్నవి. సీతాక
ళ్యాణమహోత్సవమును జూచుటకును జనకచక్రివర్తికి మాయం
దుగల తాత్పర్యమునకును జాలనంతోషముగా నున్నది. రామ
చంద్రా, నేనీసేవకునకుఁ గొన్ని సంగతులు చెప్పి పుట్టెంచి వచ్చె
దను. మీర లిచ్చటనే యుండుఁడు.

(సేవకునితో నిష్క్రమించుచున్నాఁడు).

రాము—(చిత్ర)పటము తీసి చూపుచు) లక్ష్మణా, యీజనకరాజపు
త్రివిలాసముజూచితివా?

ఉ. మేలిమిబంగరున్ దనువు మీరినదైన శిరీషపుష్పమున్
బోలెడు మార్దవంబున ప్రఫుల్లసరోజవిలాసమయ్య నె
వ్వేళను దోచుమోము ప్రతిబింబమిదయ్య నిజాకృతిబలెన్
గ్రాలెడు నొర! శిల్పినిపుణత్వమొ, సత్యమొ, తోచదాత్మకున్.

మఱియు

సీ. లేనవ్వు వెన్నెలల్ గానుపించుచునుండ

ముఖము చందురుడన బోలదొక్కొ

తలిరుహస్తంబులు దనరారు చుండంగ

గలికి లతాతన్వి గాదెచూడ

చూపఱ ధైర్యంబు సుక్కుఁజేసెడు చూపు

లతనుతూపు లనంగ నబ్రహ్మనె

వీక్షణాస్త్రంబుల వెదజల్లగాఁ జాలు

భూకుటి మరునికార్కుకముగాదె

గీ. ఎదుటివారిని లోగ్రహింపించు వీనిఁ

జెక్కుటద్దములని చెప్పఁ జిత్రమానె

అధరసుధతోడ జన్మంబు నంది యుంట

శ్రీమహాలక్ష్మి యే యనఁ జెలఁగుగాదె.

లక్ష్మి:—అన్నయ్యా! నీవనినట్లీమె శ్రీమహాలక్ష్మివలెనే శాంతరస మొల్కు దృష్టులతోఁ గానవచ్చుచున్నది. వసిష్ఠభగవానులు నిన్ను శ్రీమన్నారాయణావతారంబుగఁ జెప్పుచుండుటవలన నిదివఱకే మీకుదైవఘటన యున్నట్లు తోచుచున్నది.

రాము:—లక్ష్మణా! ఈచిత్రపటమందలి యింక నొక విశేషము చూచితివా?

మ. హరుచాపం బొక కేల నడ్డముగ నొయ్యారంబుగా బూని యే శరముగ్ గూర్చక తీవిగానిలుచు నీచంద్రాస్య నీక్షించితే విరిబొణంబుల నెప్పుడుగ్ గలుఁగమిగ్ వేసారి చాపంబునగ్ స్మరుఁడీయింతిని నూత్న బొణముగ దా సంధించినట్లొప్పెడుగ్.

లక్ష్మి—అన్నయ్యా, అంతియ కాదు.

గీ. దుష్టసంహారమొనరించి శిష్టజనుల

బ్రావ నీచాప మెప్పుడు బూని తనదు

జనని భూదేవిభారంబు సరగ ద్రోచు
వానికేల్లొన, గోరెడుదాని బోలు.

రాము—నీవు చెప్పినదియు సమంజసముగా నున్నది. దుష్టనిగ్రిహ
శిష్టసంరక్షణము లుత్తమక్షత్రియ ధర్మములే కదా. ఈతన్ని
నిశ్చయముగా నుత్తమక్షత్రియార్హుడే.

లక్ష్మ—కాని జనకమహారాజు శివచాపఖండన మొకసృతిజ్ఞగా
నుంచినాడే అది సుసాధ్యమా?

రాము—అది దేహబలముచే సంతసుసాధ్యము గాకపోయినను లక్ష్మ
పాటవంబున నవలీల నెఱవేర్చ నగును.

లక్ష్మ—అయితే, మన కాహ్వనములేకుండ మిథిలకుఁ బోవచ్చునా?

రాము—ఓయి వెఱ్ఱివాడా, విశ్వామిత్రమహర్షికి సచ్చాత్రంబుగ
రమ్మని వ్రాయలేడఁటోయి మనము ఛాత్రులమగుదుమా కా
మా? అదియునుంకాక పౌరుషకార్యనిర్వాహణంబులకు వేఱు
గఁ బ్రత్యేకించి యాహ్వన మక్కఱలేదు. రాజలోకమంతయు
నుద్దేశింపఁబడినదే.

(తెఱ లో) .

మ. పవనోద్వేగము జాఱ వృక్షములు స్తంభప్రక్రియఁ జూపు; జం
తువులుఁ మేతకు నేగి యిక్కలకు గంతుల్ నై చుచుఁబాటు; పొ
ట్టివిగా నీడలు దోచు భాస్కరుని థాటిఁ జూడ మధ్యాహ్నమా
రవివంశాగ్రణులార! రండికను గార్యంబుల్ ప్రవర్తింపఁగఁ.

రాము—అదిగో! విశ్వామిత్రులవారి యాజ్ఞయైనది. లోనికిఁబోవుడ
ము రమ్ము.

(నిష్క్రమించుచున్నారు)

షష్ఠాంకము—రంగము ౨.

అ రణ్య మార్గ ము .

(రామలక్ష్మణులు ప)వేశించుచున్నారు.)

రాము—తమ్ముడా, విశ్వమిత్రమహర్షి యత్రమహామునితోఁ గొన్ని సంగతులు మాట్లాడి వచ్చెదననియు మనల నీమార్గంబున జను చుండుడనియు గదా సెలవిచ్చిరి. ఆయన యింకను రాలేదు.

లక్ష్మణ—అవును. ఆయన వచ్చుదనుక నిక్కడ కొంతనేపాగుట మంచిది యనితోఁచుచున్నది.

రాము—ఆట్లు చేయుదము. దాని వలన నిచ్చట వింతగా నున్న యరణ్యసౌందర్యముం దిలకింప నవకాశమబ్బును. లక్ష్మణా యిటు గనుము.

రంగడ— ఈవనమున గన నెంతయు చోద్యము

భావింపగ సర్వంబును హృద్యము.

సాలము లంబర సంగతములునయి

చాలబలిష్ఠత జవమోదములయి

వల్లి వేల్లి తవర కాండములయి

చల్ల నిసీడల శాంతిదములునయి

స్వాదురసాస్పద ఫలభరితములయి

మేధురగంధామితపుష్పములయి

శుక పికకూజితశోభితములునయి

సకలవిహంగమసంవాసములయి

యెంతయునొప్పెడు;

లక్ష్మణ—.....నిటుల ఘనముగను.

వింత నెసఁగు పృథ్వీధరమునుగను
 హిమవన్నగమును హెచ్చెడు నున్నతి
 అమరవరుల ప్రాపయ్యెడు నీక్షితి
 రమణికి శిరమయి రమ్యలతాదులు
 విమలశిరోజువువితతిగఁ దోవలు
 పాపటవలె నిబ్బరముగఁ దోచెడు
 గాపురముండెడు గహ్వరములుగడు
 భీకరములునౌ బెబ్బలి పిడుగులు
 నాఁకటఁ బైఁబడి హర్యక్షంబులు
 కరికుంభంబుల ఖరనఖరంబుల
 వెరవుగఁ జీల్చుగఁ బృథ్విని జలజల
 రాలెడు ముత్యపురాసుల గనుమవె

రాము— శైలశిఖరనిర్భరవాహములవె
 శిలలనుబడి రొద నేయమయూరము
 లెలమిని నాడెడు నింపుగఁ జూడుము
 అద్దెన గనుము పయఃపూర్ణంబులు
 ముద్దులొలుకు నంబుజకీర్తనంబులు
 ఘనసారములౌ కాసారంబులు
 కనులకుఁ జల్లగ కల్వారంబులు
 సారంగంబుల ఝంకారంబులు
 కోరని శ్రుతియై కోకిలరనములు
 గానామృతమై కర్ణమునింపెడు
 సూనామోదము చూఱగొనుచుకడు
 మెల్లనవీచు సమీరపు గోదములు
 చల్లఁగ పాంథశ్రమహరణంబులు

గా నలరాజెడు గంటే సోదర

కానలసఖము కాననులేదుర.

విశ్వా:—(ప్రవేశించి) రామచంద్రా! ఏమనుచుంటివి? అరణ్యావా
నసాఖ్యమే యెక్కువనియా? ఔను. అట్లు తోచుట చితమే.
నదాజనాశ్చర్యము లై మనోద్వేగవృత్తుల నాపాదించు నగరంబుల
నినసించుచు నెప్పుడో యొకసారి యీనిర్జనప్రదేశములం గాం
చి ప్రకృతిసౌందర్యముం దిలకించువారికిని సౌఖ్యావహములుగ
గన్పట్టు. అట్లనే యీవర్ణశాలలవసించువారికి నగరసౌందర్యసమై
నయప్పు డచ్చటి కృత్రిమవస్తురామణీయకమును నివ్వెఱపు
ట్టించెను.

రాము—అట్లులై నచో గొంతకాలమడవులయందును మఱికొంత
కాలమునగరులందును వసించుటచే నిట్టిభ్రాంతులు తొలగింప
ని మీయభిప్రాయమా?

విశ్వా:—ఒక్కభ్రాంతినివారణార్థమే గాదు. ప్రతిమనజునికి నట్లుం
డుట యననరమైయే యున్నది. లోకోపకారార్థమును లోకజ్ఞా
నముకొఱకును నగరులందు వసించుటయు నాత్మోపకారార్థము
నాత్మజ్ఞానముకొఱకు నడవులందు వసించుటయు సామాన్యము
గాఁ గావలసియే యున్నది. కాని మహాత్ము లెక్కడ నున్న
నుభయతారకముగానే వర్తింతురు. అందునకు మనముచూడఁ
బోవు మిథిలాపురచక్రవర్తియే నిదర్శనము.

రాము—నగరులనున్నవారిలో వారును కాననముల నున్నవారిలో
మీరును నిదర్శనులని మాయమ్మ సుమిత్రాదేవిగారివలన ని
దివఱలో వినియున్నాఁడను.

విశ్వా:—అట్లుగాదు. జనకచక్రవర్తివలె నుండుటయే కష్టము. అ
స్మదాదులు పెక్కుండు గలరు. ఇక నాలస్యమగు చున్నది.

మనము నడుచుచు మాట్లాడుకొండము రుండు.

(అని అందఱు కొంత నడుచుట నభినయించి)

విశ్వా:—రామచంద్రా, ఈననప్రదేశ మెంతరమణీయముగా నున్నదో చూచితివా? నీనీకి గాళ్ళపననం బని పేరు. ఇచ్చట నదితికళ్ళపులు శ్రీమన్నారాయణునిగూర్చి ఘోరతపం బొనరించిరి. వారితపోమహిమచే నిందుఁ బ్రవేశించుభూసుకమృగంబులు తమకౌర్యంబు విడిచి సాధువులుగా నిష్పటికిని గన్పట్టు.

రాము—ఈతపోనననందర్శనంబుచే ధన్యులమైతిమి నిరంతరఫలకు నునువిరాజితంబులగు వృక్షజాలంబులచే మనోహరం బగు నీప్రదేశము తపంబున కెంతయు నర్హమై యున్నది.

విశ్వా:—ఇదిగో. ఇది యింద్రతీర్థ మనుపేరిటి సరోవరము. తొల్లి బలిచక్రవర్తిచే స్వర్ణపదచ్యుతుఁడైన దేవేంద్రుఁడు శ్రీమహావిష్ణువుగూర్చి యిచ్చట ఘోరతపం బొనరించినాఁడు.

లక్ష్మ:—ఈయిందుని కెప్పుడు నేదో కష్టములు కలుగుచునుండు నే. కారణ మేమై యుండును మహాత్మా?

విశ్వా:—లక్ష్మణా, దానికి సర్వజగత్కారణం డైన యీరామచంద్రమూర్తియే కారణము. మొకట సుత్యుప్తపదపుల నొసంగి వానిచే గర్వపడు చుండువారిని దిరిగి తత్పదచ్యుతులం జేసి గర్వరహితులై తన్ను గొలిచినచో తిరిగి యుద్ధరించుచు దోలుబొమ్మలట్ల నీతిగ మంతయు నాడించు నీమహానుభావుఁడే కారణము.

రాము—మునీంద్రచంద్రమా! మీశిష్యునికే యంతసామర్థ్య మున్నచో మీమహత్వంబు లోకమం దెట్లు ప్రఖ్యాతమై యుండునో వేఱుగఁ జెప్పనేల? మీయనుగ్రహము వడసినవాఁడు స్వర్ణచ్యుతుఁడైనను వానికడకే స్వర్ణము నచ్చునట్లు జేయుదురుగాఁజె:

విశ్వా—రామచంద్రా! ఇట్టిమాటలచే నేలమౌనముచేసెదవు? నీ వెవ్వరహో యెఱుంగనివాడను కాను. నీశిష్యత్వముకొఱకే యెన్నినాళ్ళనుండియో వేచియున్నవాడను. సురూపలానన్యవతి యగుకన్యకారత్నమును దగినవరుని కొనంగి సంతసించు జనకు నివలె మదధీనంబై యున్నవిద్యుల నీకొనంగి తరించితి నని సంతసించు చుంటిని. సచ్చాత్మనిచే గురునిప్రతిభయు గురునిచే ఛాత్మనిప్రతిభయుఁ బ్రకాశించుట లోకవిదితమే కదా?

రామ:—ఇకమిశిష్యవాత్సల్యతకు మేరఁ గన్పించుట లేదు. స్వామీ! యీపాడుపడిన గృహంబులుగలవనభూమి యెవఁది? న సంతకాలమునకు ముందెండిపోయినట్లు గాన్పించు వృక్షములనలె శోభారహితమయ్య సంతస్సారమెడలనియట్లుఁ దోచుచున్నది.

విశ్వా—సర్వజ్ఞుడవగు నీకుఁ దెలియని దేమున్నది? ఇదియే నేనిది పరలోక జెప్పిన గౌతమాశ్రమము. మహానుభావుఁడు గౌతముఁ డు దిద్వాదశవర్షతామము పట్టినప్పుడు ప్రజల నెందఱినో తన ప్రజల నట్లేగృహంబులనిలిపి నిరతాన్నప్రదానము చేసి రక్షించినాఁడు.

సీ. కలుకటంబడుచు నాఁకటిబాధ కోర్వని

జీవకోటులను రక్షించినాఁడు

దినదినంబును ధాన్యమును జల్లి పంటలఁ

బండించి త్రామంబు బాపినాఁడు

అంధులదైన్యంబు లడుగంట గోదాన

రీనది జెచ్చి పాటించినాఁడు

ధర్మసూక్ష్మంబుల ధాతను మెప్పించి

పడఁతియహల్యను బడసినాఁడు

గీ. న్యాయశాస్త్రమునందు తనంతవారి
శిష్యగణమును బోధించి చేసినాడు
యట్టిగౌతముఁడిటలేక యకట! యెట్లు
సర్వమును మాత్ర కాలవశంబుచేత.

రామచంద్రా! యీప్రదేశము చూచినకొలఁది మిగులసం
తాపకరముగా నున్నది.

మ. ఇట, మానీంద్రుఁడు వ్రేల్చెనగులనిటఁ హెచ్చైనగాత్రంబుతో
జటల నేదము చెప్పుశిష్యతతి యశ్రాంతంబుగా నన్నమి
చ్చట నొడ్డించె నహల్య బీదలకు వాసంబిచ్చుచు నిమ్నగా
తటమందచ్చట వేకువఁ దపము శ్రద్ధఁ జేయు నహ్మనియు
రాము—ఆహా, యిట్టి పవిత్రతరమైన భూములఁ జూచ్చటచే నేఁడు
మిగులఁ బావనులమైతిమి.

లక్ష్మ—అన్నయ్యా! ఆశిలాఫలకముం జూచితివా? భూకంపమువ
చ్చినరీతిఁ గొంచెము హఠాత్తుగాఁ గడలినట్లు గోచరించినది.

రామ—ఏమీ! అచ్చటనేమైన జీవజంతువులు గలవేమోచూతము.

(అని తాయివఱకునడువగా తాయియదృశ్యమై యహల్యలేచి
నిలువఁబడి దోసిలిబట్టి)

అహల్య—(దండకము.)

జయజయశ్రీరమాకాంత, భక్తాంతరంగప్రమోదప్రదా, స
ర్వసాక్షీ, జగత్కారణ, శుద్ధతేజంబవా నీవు సర్వప్రపంచస్వరూపం
బుగా మాటి వేడ్క విజృంభించి నీలోన సర్వంబుగొంచుక ల
యంబొందఁగాఁజేసి కీడింతు వొక్కొక్కవేళఁ బ్రపంచంబునక
దుష్టసంఘంబు హెచ్చై నికృష్టాత్మతఁ శిష్టసంఘంబులన్ గప్టము
ల్ పెట్టుచున్ ధర్మముల్ నెట్టుచున్ కర్మముల్ మెట్టుచున్ సర్వమున్
దారె యంచున్ బ్రవర్తిం జిత్రావతారంబులన్ భూమిపై నెత్తి

దుర్మాధులంజంప ధర్మంబుస్థాపింపవే మన్నవే భూమిభారంబు పో
 దోయుచున్ బెంపవే పుణ్యమున్ సౌఖ్యమున్ లోకమండెల్లడన్
 సజ్జనుల్ మెచ్చగన్ సర్వకర్మాళి నిష్కామవృత్తిన్ బ్రవర్తించి నీ
 యందె సంపూర్ణమా నమ్మికన్ భక్తియున్ గల్గి జీవించు భక్తాళి
 కేయాపదల్ రాక యుండంగ రక్షింపవే సర్వసర్వసహధారయో
 వీర, ధీరా, స్మరాకార, నీసేవయందే సదామగ్నయై యుండు శ్రీ
 దేవియున్, భారతీకాంతుడున్, భార్యతీకాంతుడున్, నీమహాత్మ్యం
 బు పూర్ణంబుగా గానరారన్నచో మూఢురాలన్ మహాపాతకీన్
 శ్రీని నేనెట్లు నర్థింపగానేర్తు బ్రహ్మాండభాండములన్ సర్వదా కక్ష్య
 మార్గంబులన్ గొప్పవేగంబుతో సంచరింపంగ జేయన్ బ్రచండ
 పృథావీపులన్ నిత్యమున్ దప్పకుండన్ సకాలంబుసన్ సూర్యుడే
 డెంచి చీకెట్లువాచన్ జనాకర్షణంబొప్పుగాజేసి మేఘంబులన్ గూ
 ర్చి నర్లంబుచే నవ్యవృత్తుదులన్ బెంపగా సర్వజీవాళికాధారమై
 వాయుదేవుండు కాలోచితంబైన మార్గంబునన్ వీచుచుండన్ నము
 త్తుంగరంగ త్తరంగంబులన్ సాగరుండేచి లోకంబు నాశంబు గాకుం
 డమేరన్ బ్రవర్తింపగా నీయలంఘ్యం బవార్యం బచింత్యంబు నౌ
 యాక్షచే గాదె దేవాధిదేవాదురూపప్రభావా, లసత్కిర్తిసాగ్రదా,
 కకుస్థాన్వయాంభోధిచంద్రా, నతాభీష్టనిస్తంద్రా, శ్రీరామచంద్రా
 నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః. (అని పృణమిల్లును.)

రాము—అమ్మా, తెమ్ము నీవెవరో తెల్పుము.

అహ—

మ. తొలి నేడేసిన పాపకర్మమున నెంతో హీనమూ త్రాయజ
 స్మలభించెన్ బతిశాపమూలమున నింద్రదోహకృత్యంబునన్
 జలజాతాననుపుత్రి గౌతమునిచానన్ నేనహల్యన్ త్వదీ
 యలనత్పాదకజంబుసోకి నిజదేహం బండితిన్ ధన్వనె.

రాము.—ఓహో, గౌతమమహర్షి పత్ని నైన యహల్యవేనా?

అమ్మా, సమస్కారము.

(అని రామలక్ష్మణు లిటువురు సమస్కరింతురు.)

(విశ్వామిత్రునిజూచి) ఆర్యా! గౌతములవా రిప్పుడెక్కడ నున్నారు? వీరివృత్తాంతము సర్వము మీరిదివఱలో సెలవిచ్చియున్నందున మాకుఁ దెలిసినది.

విశ్వా—అహల్య శిలయై యున్నపుడాయన గౌతమీనదీతీరమునఁ గోటిలింగక్షేత్రమున జపముచేసికొనుచు—

(తెరలో)

ఉ. ధన్వంతరీ నైతి నేడు హరిదర్శనమయ్యెను యోగనిష్ఠచే
సన్యము సర్వముకొ విడిచి యాత్మత దేకవిలగ్నమైనయే
పుణ్యులకుకొ లభించని యపూర్వముదానహమా; సహల్యయే
ధన్వత గాంచె ముందుగను దర్శనలాభము గాంచి పూతయై.

అదిగో త్రికాలవేదియైన గౌతమమహర్షియే యిటుకు వచ్చుచున్నాడు.

(గౌతముడు ప్రవేశించి “ధన్వంతరీ నైతి” ననుపూ

ర్వోక్తసన్యమును జరుపును.)

అహల్య—నాథా సమస్కారము. (అనిప్రణమిల్లి) చిరకాలమునుండి నేను వాంఛించుచున్న నీపాదసేవ తీరిగిలభించుటచే నేడు ధన్వతరాలనైతిని.

గౌత.—ప్రేయసీ! లెమ్ము. చిరకాలవిరహమునుభవించినతఱువాత తీరిగి నన్ను బొందుటచే నీవు మునుఁటికంటె వేయిమడుగులెక్కువగ నాకుఁ బ్రేమాస్పదరాలపగుచున్నావు. మఱియు నీవెవరిచేఁ బూతదేహనైతివో యామహాత్మునిక ముందుగ మనము సమస్కరింతము. (అనిరామునినైపుదిరిగి)

సీ. శుక్రిశిరోగ్రములందు సతతంబు చరియించు
 సడుగుదమ్ములకుఁ జోహానార్తు
 శ్రీవధూతీకరాంచితపల్లవాన్విత
 పాదపుష్పములకు వందనంబు
 దివిజేంద్రయోగీంద్రహృదయబంధరగమ్య
 చరణాబ్జముల నమస్కారమిడుదు
 భక్తకోటి తరింప భవసాగరంబందు
 స్థవములౌ పదముల ప్రణతిగొల్తు

గీ. పూర్వగాథలఁ దడవంగ బోవనేల
 తాయాయా నీయహల్యను రమణీచేసి
 బోవజాలిన యీపదాంభోరుహముల
 కేనొనర్తు వందనములు వేనవేలు.

రాము—మహాత్మా, మీరు పెద్దలట్లునుట జనదు. మీకే మేమనే
 కవేల వందనము లర్పించుకొనుచున్నారము.

(అని లక్ష్మణునితో నమస్కరించుచున్నాడు.)

గాత—ఆధ్యాత్మికవృత్తిచే మాకెల్లరకు నీవువందనార్తుఁడవు. ప్రా
 పంచికవృత్తిచే లీలామానుషవిగ్రహుండవైన నీకు మేమువంద
 నార్తులమైతిమి గాన నీయాశీర్వాదము బడయుము. మీరు దీర్ఘా
 యుష్మంతులరై గురుప్రతిజ్ఞాధురంధరులై లోకకంటకనిర్మూల
 నం బొనర్చి యశంబుగాంచి చిరకాలము ప్రజానరాగంబుగ
 రావ్యపాలనముచేసి నమస్తౌభ్యంబులఁ గాంతురు గాక.

(అని విశ్వామిత్రునిఁ జూచుచున్నాడు.)

విశ్వా—తథాస్తు. అవతారముఖ్యోద్దేశమంతయు నెల్లడిచేసినారు.

గాత—మఱియు నీకనొకసంగతి. చిరకాలవియోగదుఃఖముచే గృ
 శించియున్న నాకుఁదిరిగి యహల్యను నాడాధాతయిచ్చుటబద్ధ

ముగను నీవునేడిచ్చుటనిజముగ ననుకొనునట్లైనాడ పరవశునిగఁ జేసితివి గాన నీవు నచిరకాలముననే మాపలానత్యాజితయంబుల నద్వితీయయు మహాపతివ్రతయుఁ గాదగు ననితారత్నముం బడయుదువు గాక.

విశ్వా—తథాస్తు. చేసిన కర్మకు ఫలము భగవంతునియట్టివానికిఁ గూడ ననుభవింపక తప్పదాయేమి మహాత్మా!

గాత—(నవ్వుచు) మిత్రమా, విశ్వామిత్రా, లెస్సగాఁబ్రక్కితివి కర్మఫలంబు లనశ్యమనుభోక్తవ్యములే. కాని నీయట్టి యపరవి ధాతలు సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టి చేసి తప్పింపకుండ నుండవలెనుగదా!

విశ్వా—ధాతసృష్టికై న మార్పుగలుగునుగాని మీవాక్యములమో ఘములు. ఇందులకు మీకధయే తార్కాణము.

గాత—శ్రీరామచంద్రా, నీకింకేమైనఁ గోరికలదా?

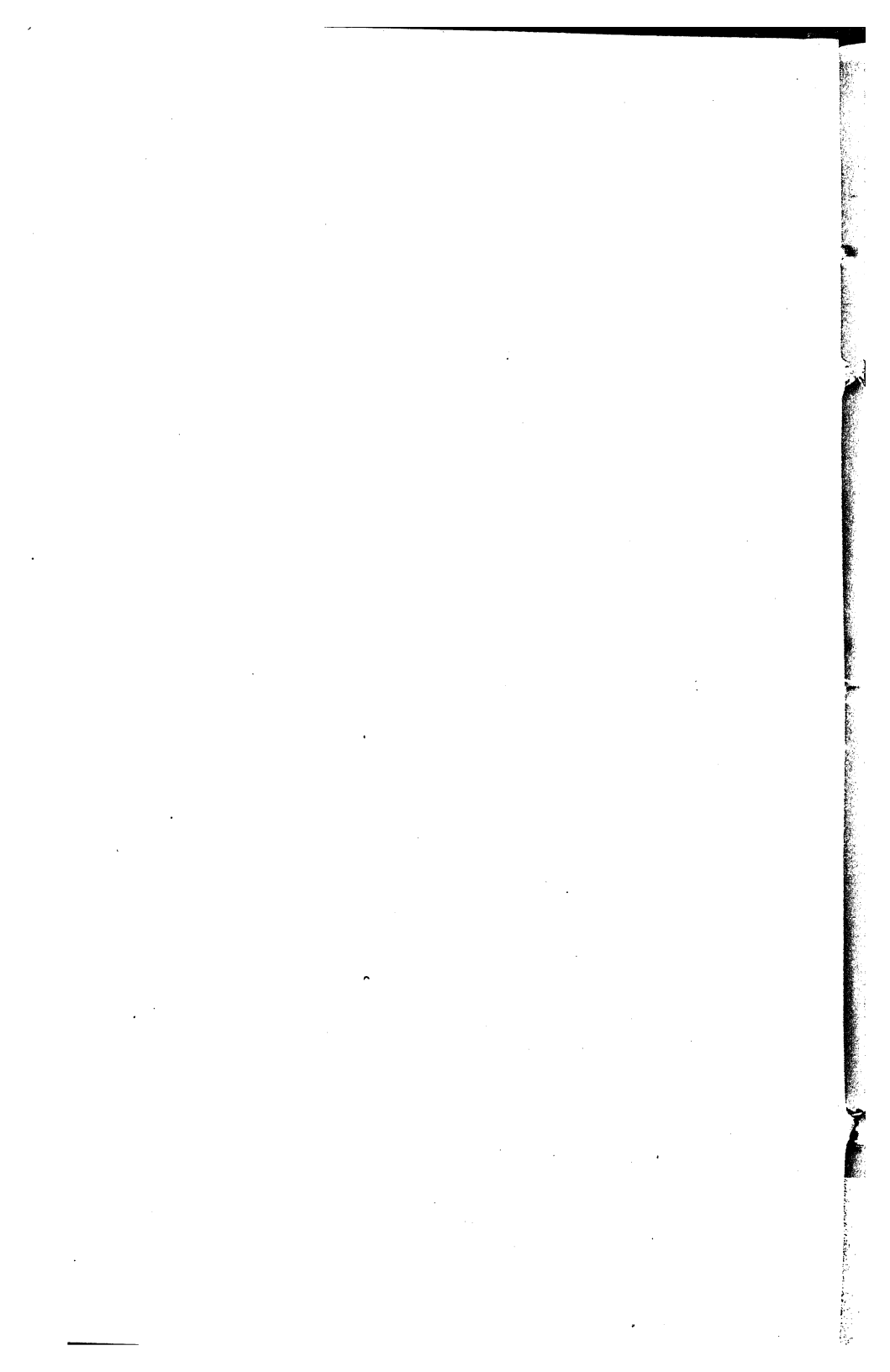
రాము—సర్వము మీదర్శనమునలననే సిద్ధించినవి. అయిన నిట్లు గుఱాక.

(భరతవాక్యము.)

ఉ. నీతియు సత్యమున్ వదలనేరక భూప్రిజలుందుగిగాక ను
ర్నితిపరుల్ నిశాచరులబృందము నాశనమొందుగాక సత్
ప్రీతియు దైవభక్తియును వీడక యుందురుగాక యెల్లగున్
ఈతిభయంబులొండక మహిపతిచాలన మొప్పుగావుతన్.

(అందఱునిష్క్రమించుచున్నారు.)

గాతమ— } తథాస్తు. తథాస్తు.
విశ్వా— }

అనుబంధము — పాటలు.

(3 వ పేజీలో లయగ్రాహితరువాత నటి పాడవలసినది.)

చేహగ్ రాగము—ఏకతాళము.

ఆహా వాసంతశోభ, నరయుమా సఖా

వే హరించు నెతలనెల్ల బ్రయము గదురగా ఆహా.

2. ప్రివిమలమా విరిచేనియ, పానము సేయక
గవలగూడి మధుపపాళి గానము సేయక ఆహా.

3. మల్లెమొల్లలసారభముల్ మదికి హాయిగా
చల్లని తెమ్మెరలగూడి సౌఖ్యమియగ ఆహా.

4. పచ్చనిపత్రముల వృక్షపంక్తు లొప్పెడుక
హెచ్చగు పదిల్లబోలె నింపుగూర్చెడుక ఆహా.

5. శుకపికళారికరనములు శుశ్రుతులకింపుగా
ప్రకటితముగ మాధవు నుద్వహముచాటగా ఆహా.

6. పండువెన్నెలగాయుచుక బ్రపంచమంతయుక
వెండిపూతగానుదోప విరిసె నెంతయుక ఆహా.

(19 వ పేజీలో సీసపద్యముతరువాత ప్రథముడు పాడవలసినది.)

2. మాయామాళినిగౌళ—త్రితరగతి.

ఎంతకష్ట మెంతకష్టము, ఈకరువుబాధ ఎంత.
పంటలన్న మఱచినాము, పాణియన్న వెఱచినాము

వంటపొయ్యలెల్ల బూజుపటియుండె నయ్యెయో ఎ.

2. తిండిలేకయున్నగాని దేహశుద్ధి చేసికొనగ
డండిగానుత్రాగి మనగ దయనొసంగు నీరుమాకు ఎంత.

(21 వ పేజీ ఆఖరున “పోయినచ్చెడము” అను దానితరువాత

రైతు పాడవలసినది.)

3. రీవాణి—ఆదితాశము.

సెలవీయుమా, శీఘ్రిమ్ముగాను

సెల.

కలకాలముపకారమైనరీతిగాఁజేయవిభునిగాఁగ్గింపుమాకై. సె

2. సతిధర్మములను సర్వమెఱుఁగునీకుఁ

జాలగాను జెప్పజాలమమ్మ మాకు

సెల.

(24 వ పేజీలో ఇందుగ్గిండు ఆరంభములో పాడవలసినది.)

4. హింససానకాఫీ—మిశ్రిగతిరూపకము.

అకటాధాతయే, యన్యాయంబుగా

ప్రసరింపగా, పాపెవ్వరో

అక.

2. వరారోహణన్ వరింపంగ నెంచన్

దురారోచనన్ దూరంబుచేసెన్

అక.

3. సురాధీశ్వరున్ నన్ సరుం డిట్లుచేయన్

శరీరంబిటుల్ శక్యంబెత్తాల్

అక.

(26 వ పేజీలోపద్యముతరువాత నిందుగ్గిండు పాడవలసినది.)

5. జంఝూటి—ఝుల్వా.

అహా, యహల్యహాయలు మఱువ నలవిగాదుగా

సహజంబురూపసంపదచే జాలమిఱుగా

అహా.

2. సరసంపువాక్య ఫణితిగీతసరణి నింపగున్

చిఱునవ్వువెన్నెలల మనంబు సేదదీతెడున్

అహా.

(39 వ పేజీలో ఇందుగ్గిండు “నాహరిణాంకవదన యహల్య”

యనుమాటలతరువాత పాడవలసినది.)

6. ఫీల్వా—ఏకతాశము.

కన్నులుగలభాగ్యము నేటికి నేగాంచగల్గితి ధన్యుడనై

యన్నులమిన్నయెదర్చనీయమియఁఖలెన్నప్పిలో నెన్నికయై. క.

కాంచినమాత్రమే గలదేసౌఖ్యముకాంతననున్ గనియేమునునో
పంచశరుడు విల్వంచెడు నప్పుడె భాగ్యంబెట్టులగననానో. క.
3 వ పేజీలో “అహో ఏమి యీ మూర్ఖత” అనుమాటలకు

ముందు అహల్య పాడవలసినది.)

7. కుంతలవరాళి—ఆదితాళము.

సరిసరి తగునా సురసాధా

యరయ కిటులవాదా నాతో

సరి.

పరభామినులకొ బడయగ నెంచుట

సురకృత్యమొ యాసురకృత్యమొ గను

సరి.

ముల్లోకములకొ బూజ్యతగను నీ

పుల్లఘ్నితువె యుక్తమార్గమిటు

సరి.

పై_దిపాడినతరువాత మొటనే యింద్రుడు పాడవలసినది.)

8. జంఘూటి—ఏక తాళము.

ఇంతకతినమా యింతిరొనాయెడ నితయు దయలేదా

సంతతంబునాస్వంతమునకొ వసియుంతువీవెకాదా

ఇం.

కంతుడు నన్నిట కౌటియవెట్టగ గాంతరొయిలులాడగా

న్యాయమెనీకు

ఇం.

పంతమేల నీపాలబడితినన్ బాలముంచెదవొనీటముంచెదొ. ఇం

పై_పేజీలో, ‘భీదురాత్మ’ అనుమాటలముందు అహల్యపాడవలసినది)

9. హిందుస్తానీతోడి—ఆదితాళము.

|| ఔర, ఎంతసాహసము, పో, పో రా

సురపతివని గౌరవమున జూచినందులకెంత నన్ను

చులుకజేసి కాటులాడజొచ్చితీపు నయమువీడి

ఔర.

5 || ఏల కాలహరణ మిటుల నింతిచేసెద

మదనుఁ డెంతోయడయుడగుచు బదునగుశరములబరపెడు

గదిసి శిక్షచేయరాదెకాంత క్రోధమాలునట్లు జౌర.

(47 వ పేజీలో నీసపద్యముతరువాత యిందుగఁడు పాడవలసినది.)

10. మలయమారుతము—అదితాశము.

ఎన్నోకల్గిన, హృదయశాంతియేది ఎన్నో.

సన్నతాంగియొకతె సరసలేకయున్న ఎన్నో.

2. కాంతానివహములు, కల్పవృక్షములును

చింతామణియును, స్థిరయావనంబు

సంతసంబునిడగఁ జాలకుండెమదిని

కాంతాహల్య యొకతెగాని యొడులేక ఎన్నో.

(49 వ పేజీలో శచీదేవి నిష్క్రమించుచు పాడవలసినది)

11. కమాసు—మిశ్రగతి.

ఏమికిడుమూడునో, హృదయేశునకు ఏమి.

ఎంతజెప్పినగాని ఋషిపత్నిపై గల ఏమి.

భ్రాంతివీడడామె బ్రతుకెట్లా గనడామె ఏమి.

చెప్పిచూచుటగానె చేయింపనావశమె ఏమి.

యప్పరమేశ్వరునె తప్పింపధ్యానింతు ఏమి.

(70 వ పేజీలో దశరథుఁడు “అందుచే సంశయించుచుంటిని”

అను మాటలతరువాత పాడవలసినది.)

12. ఫీల్వ—మిశ్రగతి.

రామునిబాయుట పాణిముబాయుట రాము.

గానమ్ముము తేజోనిధిగురువర రాము.

2. కాకపక్షములతోగ్రాలు ముద్దుమోము రాము.

నేకరణిని త్యజింపగనోపుదును రాము.

3. లేకలేకయెకన్న యీకొమరులబాసి రాము.

సాకేతపురి నెట్లు చరియింపగలవాడె రాము.

(77 వ పేజీలో “ఛీఛీ” అనుమాటలకు ముందు

రాముడు చదువవలసినది.)

13. బ్యాండుస్వరముమాదిరి—శంకరాభరణము.

రాము|| బౌరా, కూరా, ఘోరా, కార

నీ శరీర మిదెయొక శరమునగూల్చెద

బౌరా.

దురాత్ముండవై దుండగములజేసి

పొరింబొరిగ బుపిముఖ్యుని యాగము

చెటిచెదవా, ఓతులువా

ఖరాసి నీతల ఖండించెదగను

బౌరా.

మారీ|| బాలుండనని నినుబాటి నేయకయె

జాలముచేసిన మూలమునకొ

అటచెదవా, యెఱుగుదు వా

లములో నీప్రాణము నేగొనుటను

బౌరా.

(82 వ పేజీలో “మహాప్రసాదము” అనుమాటలతరువాత

రామలక్ష్మణులు పాడవలసినది.)

14. కీవాణి—మిత్రాశ్రయము.

మహానీయముతా విద్యలనొసంగియు మమ్ము మన్నితివో

మానీంద్రా

మహ.

2. బహుకష్టములనుబడయక క్షణములొ, కరగతముగ

విద్యగఱపిన నీదా

మహిమనుగొనియాడ మాకును శక్యమె

పందనశతము లర్పణ మొనరింతుము

మహ.

(93 వ పేజీలో “ధన్యరాలనైతిని” అనుమాటలతరువాత

అహల్య పాడవలసినది.)

15. సురిట—అనితాళము.

నాభాగ్య మేభాగ్యము—అహా

నాభాగ్య.

2. అనవరతముపతి యడుగుదమ్ములను

కొల్వగదారికెను కోరికదీతెను

నాభా.

3. అఘములువాసెను ఆనందమాయెను

రఘుపతియా శ్రీరామునిగాంచితి

నాభా.

స ర స్వ తీ ప వ ర్ పై న ,

రాజమహేంద్రవరము.

ఈముద్రాయంత్రము భాషాగ్రంథములు తెలుగు—సంస్కృతము—అరవము—ఇంగ్లీషుభాషలలో ముద్రింపఁ దలఁచువారికి మిక్కిలియనువుగ నుండును. ఇందు పుస్తకములు చక్కఁగ సంస్కరించుపండితులు గలరు. మిక్కిలిచక్కఁగా ముద్రింపఁ దలఁచువారందఱునీముద్రాయంత్రమున దమగ్రంథములు ముద్రించుట నుంచిది.. మఱియు నితరము లగుసచ్చుసను లన్నియు నిందు మిక్కిలిబాగుగఁ జేయఁబడును. అన్ని రకములఅచ్చుసనులు, ఎంగ్రేవింగుసనులు, జైండింగుసనులు మిక్కిలినుందరముగాఁ జేయఁబడును.

విశేషాంశములు తెలిసికొనగోరువారు:—

శ్రీఅద్దేసల్లి లక్ష్మణస్వామినాయఁడుగారు,

సరస్వతీ పవర్ పైన్, రాజమహేంద్రవరము,

అని వ్రాయఁగను.